

Johanna Salomäki

KIINTYMYKSELLISTEN TAVOITTEIDEN KEHITTÄMINEN
LASTENSUOJELULAITOS RAVANIN PERHETYÖSSÄ

Sosiaalialan Ylempi AMK
Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi
2012

KIINTYMYKSELLISTEN TAVOITTEIDEN KEHITTÄMINEN
LASTENSUOJELULAITOS RAVANIN PERHETYÖSSÄ

Salomäki, Johanna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan Ylempi koulutusohjelma. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi
Sosiaali- ja terveysalan Porin yksikkö
maaliskuu 2012
Ohjaaja: Vaininen, Satu
Sivumäärä: 80
Liitteitä: 2

Asiasanat: perhetyö, kiintymyssuhde, lastensuojelulaitos, tavoitteellisuus

---

Kehittämistehtävän aiheena oli lastensuojelulaitos Ravanin perhetyö. Työn tavoitteena oli kuvata Ravanikodissa tehtävää perhetyötä ja sen toimintatapoja. Valmiin kehittämistehtävän odotettiin antavan selkeän kuvan perhetyöstä. Työstä toivottiin teosta, joka johdattaa työntekijää omaksumaan perhetyön menetelmiä ja työskentelyotetta. Perhetyöstä haluttiin tehdä selkeästi tavoitteellista toimintaa, jossa perheet ovat aktiivisesti mukana työskentelyssä. Lastensuojelulaitos Ravanin ideologiassa korostuu kiintymyssuhdeteoria ja –ajattelu. Kehittämistehtävän avulla perhetyöhön tavoiteltiin ajattelutapoja ja –malleja, jotka auttavat arjen hoito- ja kasvatustyötä kiintymyssuhteeltaan häiriintyneiden ja traumatisoituneiden lasten parissa.

Kehittämistehtävässä käsiteltiin lyhyesti lastensuojelulaitos Ravanin perhetyön historiaa ja toimintaideaa. Lastensuojelun perhetyöstä nostettiin esiin erityispiirteitä, jotka kuvaavat perhetyön haasteita. Työskentelyä tarkentavaa tietoa on runsaasti ja sen tarkoituksena on haastaa lukija pohtimaan omia ammatillisia valmiuksiaan tehdä perhetyötä. Perhetyön tavoitteellisuus rakennettiin Ilmari Rostilan tavoitteellisen sosiaalityön ajatusten pohjalta. Kiintymyssuhdeajattelua rakennettiin monista eri näkökulmista ja sillä tavoiteltiin kiintymyssuhdeajatteluun pohjautuvan ammatillisen työskentelyn heräämistä.

Kehittämistehtävä toteutettiin toimintatutkimuksin menetelmin. Sitä voidaan pitää tutkimusstrategisena lähestymistapana, jolle on ominaista toiminnan ja tutkimuksen samanaikaisuus, sekä pyrkimys saavuttaa käytännön työhön hyötyä. Toimintatutkimuksessa tutkija on mukana yhteisössä, jota hän tutkii. Toimintatutkimukselle on ominaista, että sitä tehdään yhteisössä, jossa yksilöt pohtivat ja kehittävät omaa työtään. Kehittämistehtävässä työyhteisön ääni tuotiin esiin hoito- ja kasvatustyön henkilöstölle tehdyn kyselyn kautta.

Kehittämistehtävä tuotti paljon tarkentavaa tietoa perheiden kohtaamisesta, lapsen huomioimisesta, tavoitteellisuudesta ja kiintymyssuhdeajattelusta. Se rakensi lastensuojelulaitos Ravanin perhetyöstä käytännön työstä nousseen tiedon pohjalta näkyvää ja tiedostettua toimintaa, jota on mahdollisuus jatkossakin kehittää.

DEVELOPMENT OF ATTACHMENT GOALS IN CHILD WELFARE INSTITUTE RAVANI'S FAMILY WORK

Salomäki, Johanna

Satakunnan Ammattikorkeakoulua, Satakunta University of Applied Sciences
Social Studies Degree Program in Social Services for Children, youth and family
welfare

Unit of Social Services and Health Care in Pori

March 2012

Supervisor: Vaininen, Satu

Number of pages: 80

Appendices: 2

Key words: family work, attachment, child welfare institute, goal-orientation

---

The subject of this thesis was the family work of child welfare institute Ravani. The purpose of thesis was to describe the family work and it's practices in Ravanikoti. The thesis was expected to give a clear view of the family work and to lead the employees to adopt the methods of it. The objective was that family work contains clear goals and the families take active role in the process. The operation of child welfare institute Ravani is based on attachment theory. New methods to help the everyday work with traumatized children was tried to discover with the help of the thesis.

The history of family work and the operation model of child welfare institute Ravani was briefly described in thesis. Special characteristics, which describe the challenges of family work, was mentioned. Goal-oriented family work was based on Ilmari Rostilas thoughts about goal-oriented social work. The thesis contains lots of detailed information about working methods and the purpose of the information is to challenge the reader to evaluate his/her own capabilities concerning family work.

The thesis was made with the methods of activity analysis. Activity analysis can be described as a method in which is typical to act and research at the same time. In activity analysis the researcher is a part of the community which is been researched. It's typical that activity analysis is used in communities in which individuals develop their working methods themselves. In this thesis the voice of professionals brought out by inquiry.

Lots of information about family meetings, child supporting, goal-oriented work and attachment of thinking was discovered based on thesis. The thesis helped to improve the policies concerning family work based on the information received from the everyday work.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Ravanikodin toimintaidea.....	9
1.2	Ravanikodin hoito- ja kasvatustyön ideologia	10
1.3	Perhetyön historiaa lastensuojelulaitos Ravanissa	11
1.4	Ravanikodin perhetyön toimintamalli	13
1.5	Aikaisemmat tutkimukset.....	15
2	PERHETYÖ KOHTAA LAPSEN JA PERHEET, NÄKÖKULMIA TYÖSKENTELYYN	16
2.1	Perhekeskeinen työskentely	16
2.2	Perhesysteeminen näkökulma	18
2.3	Asiakaslähtöinen näkökulma.....	18
2.4	Lapsilähtöinen näkökulma	18
3	ERITYISPIIRTEET LASTENSUOJELUN PERHETYÖSSÄ.....	20
3.1	Lasten ja vanhempien väliset suhteet	21
3.2	Perhetyönohjaajan rooli perhetyössä.....	25
3.3	Dialogista vuoropuhelua ja yhdessä ajattelua perheen kanssa	28
3.4	Suhde asiakkaan ja työntekijän välillä	29
3.5	Perhetyö on prosessi.....	34
4	TAVOITTEELLISUUTTA PERHETYÖHÖN	35
4.1	Tavoitteellisuus alkaa alkuarvioinnista	36
4.2	Tavoitteiden löytäminen ei ole aina helppoa.....	38
4.3	Tavoitteet muodostuvat ja työskentely alkaa	39
4.4	Tavoitteelliseen työskentelyyn kuuluu työskentelyn päättäminen	42
5	KIINTYMYSSUHDE AJATTELUA PERHETYÖHÖN.....	42
5.1	Lapsella on kiintymisen tarve.....	44
5.2	Sijaishuollossa lapset ovat usein kiintymyshäiriöisiä	44
5.3	Vanhempi vaikuttaa merkittävästi kiintymyssuhteeseen	46
5.4	Perhetyön keinoin parempaan vuorovaikutukseen ja kiintymykseen	49
6	PERHETYÖN KÄYTÄNTÖLÄHTÖISTÄ JÄSENTÄMISTÄ.....	50
6.1	Kehittämistehtävän lähestymistapana toimintatutkimus	52
6.2	Perhetyön kehittäminen, näkökulmana lastensuojelulaki	55
6.3	Näkökulmana valtakunnalliset sijaishuollon laatuksiteerit	57
6.4	Oma rooli kehittäjänä työyhteisössä.....	57
6.5	Työyhteisö mukaan kehittämistehtävään	58
7	TYÖYHTEISÖN NÄKEMYKSIÄ TYÖSKENTELYN PAINOPISTEISTÄ PERHETYÖSSÄ.....	61

7.1	Näkemyksiä lastensuojelulaitoksen perhetyöstä	61
7.2	Perhetyön hyöty lapselle ja perheelle	63
7.3	Perhetyön hyöty arjen hoito- ja kasvatustyöhön	65
7.4	Näkemyksiä tavoitteellisesta perhetyöstä.....	67
7.5	Perheet mukaan lastensa asioihin ja elämään.....	68
7.6	Kehittämisen kautta perhetyön toimintamalli muodostuu.....	69
8	POHDINTA.....	72
	LÄHTEET.....	74
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Ravanikodin ensisijainen tehtävä on lasten huolto sekä hoito- ja kasvatusta, jossa kiinteänä osana ovat työskentely lasten perheiden ja läheisten ihmisten kanssa. Perhetyön yleisenä tavoitteena on lapsen tasapainoisen kehittymisen tukeminen ja aktiivinen yhteistyö perheiden kanssa. Vanhempia, perheitä ja läheisiä ihmisiä motivoidaan osallistumaan lapsen elämään koskeviin asioihin myös sijoituksen aikana. Olennaista on, että vanhemmuus ei pääty sijoitukseen, vaan lapsen asioita käsitellään myönteisessä vuorovaikutuksessa Ravanikodin ja perheen välillä. On tärkeää, että perhe antaa lapselle luvan asettua Ravanikotiin sijoituksen ajaksi. Vanhempia tuetaan heidän vanhemmuudessaan ja autetaan heitä tunnistamaan vanhemmuuden haasteelliset tilanteet. Työskentelyssä huomioidaan perheiden erilaisuus ja yksilöllisyys sekä lapsen kehityksen mukaiset valmiudet käsitellä häneen liittyviä asioita. Perhetyön sisältö laaditaan yksilöllisesti jokaisen perheen kanssa heidän tarpeidensa mukaisesti. Pohjana työskentelylle ovat arviointijakson tapaamisten sisältö ja keskusteluissa esiin nousevat aiheet. Työskentely voi olla vanhemmuutta korjaavaa tai ylläpitävää.

Kehittämistehtävän pohjana oli Ravanikodin organisaatiouudistus, joka toteutettiin 1.1.2011. Uusien työskentely- ja toimintamallien lisäksi Ravanikodin hoito- ja kasvatustyön ideologiaa tarkennettiin. Työskentelyn pohjaksi hoito- ja kasvatustyössä haluttiin liittää kiinteästi kiintymyssuhdeteoria. Tätä kautta myös perhetyön toiminnassa ja työskentelyssä tuli tarve kiinnittää huomiota kiintymyssuhdeteoriaan. Olen työskennellyt itse yrityksessä sen alusta alkaen, hoito- ja kasvatustyönohjaajana. Tehtäviini on kuulunut vuodesta 2007 perhetyö osana hoito- ja kasvatustyötä. Vuoden 2011 alusta alkaen olen ollut perhetyönohjaaja. Toiminnan laajentuessa ja kehityksessä myös perhetyö vaati muutoksia ja omat opintoni sekä työtehtäväni tarjosivat tähän mitä parhaimman mahdollisuuden toteuttaa muutosta kehittämistehtävän muodossa

Lastensuojelulaitos Ravani Oy:n tavoitteena kehittämistehtävälle oli, että Ravanikodissa tehtävää perhetyötä ja sen toimintatapoja kuvattaisiin kehittämistehtävän raportissa

tissa. Yrityksen toive oli, että valmis kehittämistehtävä antaa selkeän kuvan perhetyöstä, jotta myös uusi työntekijä kykenee omaksumaan perhetyön menetelmiä ja työskentelyotetta perehdyttyään kehittämistehtävän kirjalliseen tuotokseen. Perhetyön tavoitteena on tuottaa tietoa hoito- ja kasvatustyöhön, löytää yhteiset toimintamallit vanhempien kanssa lapsen edun mukaiseen työskentelyyn ja tukea vanhempia vanhemmuudessa. Tavoitteena oli tehdä perhetyöstä tavoitteellista toimintaa, jossa perheet ovat aktiivisesti mukana. Tavoitteellisuutta korostetaan tuomalla työskentelyyn tavoitteellisen sosiaalityön menetelmiä ja näkökulmaa.

Ravanikodin ideologiassa korostuu kiintymyssuhdeteoria ja -ajattelu. Kiintymyssuhdeteorian mukaisen työskentelyn tuominen osaksi perhetyötä on uutta Ravanikodin toiminnassa. Tavoitteena oli, että kehittämistehtävän kautta perhetyöhön löydetään ajattelutapoja ja -malleja, jotka auttavat arjen hoito- ja kasvatustyötä kiintymyssuhteeltaan häiriintyneiden ja traumatisoituneiden lasten parissa. Tavoitteena oli löytää tapa työskennellä, jonka avulla voidaan auttaa vanhempia kohtaamaan lapsensa oikealla tavalla sekä auttaa parantamaan vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutusta, jotta lapsen eheytyminen mahdollistuu.

Tärkeänä osana perhetyötä on halu varmistaa lapsen äänen esiin tuleminen. Perhetyön tavoitteena on tuoda lapsen ilot ja surut arjesta vanhempien tietoisuuteen. Olenaisista on, että vanhemmuus ei häviä, vaikka lapsi on huostaan otettu ja sijoitettu. Lapsi tarvitsee vanhempiaan. Tärkeää on, että keskusteluissa huomioidaan lapsen tarpeet.

Lastensuojelulaki määrittää omalta osaltaan lastensuojelulaitoksessa tehtävää perhetyötä. Sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä. Lapsen sijaishuolto paikan on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 54§).

Sijaishuollon valtakunnalliset laatusuosituksot korostavat aktiivista työskentelyä lapsen läheisten ihmisten kanssa. Turvatakseen lapsen tasapainoisen kehityksen tulee

sijaishuoltopaikan toimia aktiivisesti yhteistyössä lapsen läheisten ihmisten ja lapsen kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa. (Laituri-projekti 2004, 25.)

Halusin kehittää perhetyötä ja liittää sen osaksi tavoitteellisen sosiaalityön periaatteita. Hyvä sosiaalityö perustuu selkeään suunnitteluun, määriteltyihin tavoitteisiin ja kokonaisvaltaiseen asiakkaan elämäntilanteen kartoitukseen. On tärkeää, että toimitaan selvässä ja tunnistettavassa prosessissa ja tiedetään selvästi mitä on tapahtumassa ja miksi. Sosiaalityön selkeä kohdentaminen edellyttää, että tiedetään mitä yritetään saavuttaa, miten tavoite aiotaan saavuttaa ja milloin tavoite on saavutettu. Työn jäsentäminen tavoitteelliseksi ongelmanratkaisuksi merkitsee tavoitelähtöistä systemaattisuutta. Olennaista on kiinnittää työskentely yhdessä asiakkaan kanssa sovittuun tavoitteeseen. Sosiaalityön tarkoituksena on yleisesti ottaen parantaa ihmisten ja yksilöiden elämänhallintaa, auttaa ihmisiä selviytymään elämässään siten, että heidän selviytymiskykynsä lisääntyy. Työn tavoite on kokonaisvaltaisempaa kuin yksittäisen ongelman ratkaisuun pyrkimistä. (Rostila 2001, 35 – 36).

Ongelmaratkaisun tarkoituksena on parantaa asiakkaan kykyä selviytyä elämässään ja parantaa hänen elämänhallintaansa. Muutostyön lähtökohtana ovat asiakkaan tarpeet. Jäsentynyt ja johdonmukainen työ edellyttää työntekijältä ja asiakkaalta pyrkimystä siihen, että ongelma havaitaan ja tunnistetaan, tilanne jäsennetään ja ymmärretään, asetetaan selkeät tavoitteet ja tavoitteiden saavuttamiseksi tehtävät toimenpiteet, määritellään menetelmät, huolehditaan työskentelyn aikana työn oikeasta suunnasta ja arvioidaan prosessin aikana miten tavoitteet saavutettiin ja sovitaan yhteistyön päättämisestä sekä mahdollisista jatkotoimista ja käsitellään eron tunteita. Tiivistetyksi työ voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: tavoite työlle, työskentely tavoitetta kohti ja työskentelyn päättäminen. (Rostila 2001, 59 – 60).

Olennaisena tietopohjana työskentelyssä on käytännön työstä nouseva kokemus ja tieto. Tämän niin sanotun hiljaisen tiedon siirtäminen osaksi suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä on tärkeä osa arjen työskentelyä. Tätä tietoa halusin tuoda kehittämistehtävässäni näkyviin henkilökunnalle tekemäni kyselyn välityksellä.

Kehittämistehtäväni etenee sisällöllisesti siten, että kuvaan aluksi Ravanikodin toimintaa. Toiminnan kuvauksen pohjana on lyhyesti kerrottu Ravanikodin toimintaidea ja hoito- ja kasvatustyön ideologia, otteita perhetyön historiasta ja kehittämistehtävän pohjana olevasta perhetyön mallista. Kappaleissa kaksi ja kolme olen nostanut esiin näkökulmia, joihin Ravanikodin perhetyö perustuu. Lastensuojelun perhetyössä esiin nostetut erityispiirteet kuvaavat perhetyön haasteita ja tarkoituksena on haastaa lukija pohtimaan omalta kohdaltaan omia ammatillisia valmiuksiaan tehdä perhetyötä vanhempien kanssa. Kappale neljä rakentaa perhetyöstä tavoitteellista toimintaa. Tämä ei ole aikaisemmin näin selkeästi ja tiedostetusti ollut osana Ravanikodin perhetyötä. Tavoitteellisuus ajattelun pohjalla vaikuttaa vahvasti Ilmari Rostilan tavoitteellinen sosiaalityö. Kappale viisi tuo perhetyöhön kiintymyssuhdeajattelua, joka on uutena ideologisena työskentelyn pohjana koko Ravanikodin hoito- ja kasvatustyössä. Kiintymyssuhdeteoriaa ja ajattelua olen pyrkinyt käsittelemään kattavasti eri näkökulmista. Tavoitteena on, että lukija kykenee omaksumaan ja pohtimaan kiintymyssuhdeajatteluun pohjautuvaa ammatillista työskentelyä. Kappaleissa kuusi ja seitsemän käsitelen työyhteisössäni tehdyn kyselyn tuloksia, jonka tarkoituksena oli kartoittaa työyhteisön näkemyksiä perhetyöstä. Kyselyn tavoitteena oli myös saada työyhteisön jäsenet tutkimaan omaa ammatillisuuttaan ja työotteitaan sekä jäsentämään omaa työtään käsitteellisesti että toiminnallisesti. Kehittämistehtävässä teoreettinen tieto ja arjen havainnot muodostavat kokonaisuuden, joka parhaimmillaan palvelee Ravanikodin perhetyön ammattikäytäntöä ja sen kehittymistä jatkossakin.

1.1 Ravanikodin toimintaidea

Ravanikodin laatukansio kuvaa Ravanikodin toimintaa. Ravanikoti on tarkoitettu 12 – 21 –vuotiaille lapsille, jotka ovat sijaishuollon tai jälkihuollon tarpeessa. Ravanikodin toiminta-ajatuksena on antaa lapsille valmiuksia selviytyä elämässä kuntouttamalla heitä yksilöllisyyden, yhteisöllisyyden, toiminnallisuuden ja perhekeskeisyyden keinoin. Hoito- ja kasvatustyössä lasten itsetuntoa vahvistetaan sekä kehitetään heidän sosiaalisia taitojaan, jotta hyvän elämän edellytykset mahdollistuvat.

Pihapiirissä on kaksi yksikköä: kasvatus- ja itsenäistymisyksikkö sekä kolme tukiasuntoa. Kasvatussyksikössä on kaksi osastoa Kersantti ja Luutnantti, joissa mo-

lemmissä on seitsemän paikkaa. Perhetyön ensisijainen kohderyhmä ovat kasvatustyksikön lapset ja heidän perheensä.

1.2 Ravanikodin hoito- ja kasvatustyön ideologia

Lapsen asemaan tulee kiinnittää erityistä huomiota sijaishuollossa. Ravanikodin hoito- ja kasvatustyötä määrittävät lastensuojelulaki, valtakunnalliset sijaishuollon laatuksiteerit ja Ravanikodin laatuajrjestelmä.

Hoito- ja kasvatustyön lähtökohtana ovat lapsen sosioemotionaaliset tarpeet ja lapsen kokemusmaailma. Siinä korostuvat turvallisuus, yksilöllisyys, lapsen osallisuus, myönteiset ja läheiset ihmissuhteet, onnistumiskokemusten mahdollistaminen ja vastuuseen sekä yhteisöllisyyteen kasvamisen tukeminen. Hoito- ja kasvatustyön tavoitteena on, että lapsi kykenee kiintymään, hän kokee itsensä hyväksi ja arvokkaaksi ihmiseksi sekä itsenäistyttyään kykenee kantamaan vastuun omasta toiminnastaan ja elämästään.

Lapsen sijoituksen alussa Ravanikodissa on neljän kuukauden arviointijakso, jonka aikana kartoitetaan lapsen ja perheen historia, nykytilanne ja tuen tarve. Tänä aikana luodaan pohja, jotta turvallinen ja luottamuksellinen vuorovaikutus mahdollistuu. Arviointijakson lopussa laaditaan lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelma, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ja perhetyön suunnitelma.

Ravanikodin hoito- ja kasvatustyö on lapsen nuoruusiän kattava hoidon, kasvatuksen, opetuksen ja itsenäistymisen hoitomalli, jossa lapsen perhe on mukana. Hoitomalli koostuu kolmesta vaiheesta: kiinnittymisen, kasvun ja itsenäistymisen vaiheesta.

Kiinnittymisen vaiheen aikana lapselle luodaan turvalliset rajat. Omahoitaja työskentelee intensiivisesti lapsen kanssa, tavoitteena on selvittää lapsen yksilölliset tarpeet. Lapselle opetetaan miten kodissa eletään ja miten toimitaan suhteessa toisiin ihmisiin. Lasta ohjataan huolehtimaan itsestään ja ympäristöstään. Omahoitaja suhtautuu lapseen hyväksyvästi, kiinnostuneesti ja empaattisesti ymmärtäen lapsen taitojen puutteellisuuden. Omahoitajan välittävä ote lapsesta tarjoaa lapselle mahdollisuuden

kokea turvallinen kiinnittyminen toiseen ihmiseen. Kiinnittymis- ja kasvunvaiheen aikana perhetyönohjaaja työskentelee tiivisti lapsen perheen kanssa.

Lapsen kyetessä vuorovaikutussuhteeseen omahoitajansa kanssa sekä selviytymään arjesta, on hän valmis siirtymään kasvunvaiheeseen. Kasvun vaiheen aikana lasta kannustetaan itsensä kehittämiseen, vastuun ottamiseen ja yhteisöllisyyteen. Lasta ohjataan tunnistamaan omia ja muiden tunteita sekä ilmaisemaan itseään. Lapselle opetetaan arjen taitoja ja vastuuntuntoa. Tavoitteena on, että lapsi kykenee ottamaan vastuuta teoistaan ja oppii omien valintojen vaikutuksen itsen ja ympäristöön. Omahoitaja ohjaa lapsen kulkua ja pitää yllä asennetta, joka on hyväksyvä, kiinnostunut ja empaattinen. Kasvun vaiheen aikana omahoitaja ja perhetyönohjaaja työstävät yhdessä lapsen ja perheen kanssa heidän elämänvaiheitaan ja problematiikkaa. Tavoitteena on, että lapsi muodostaa omasta elämästään ehyen elämän tarinan ja kokee itsensä hyvänä ja arvokkaana ihmisenä. Kasvun vaihe pohjautuu ajatukseen, että sijoitettu lapsi ei ole kokenut turvallista ja luottavaista kiintymyssuhdetta tai lapsen kasvu ja kehitys on muulla tavoin vaurioitunut. Kiintymyssuhteen rakentamisella autetaan lasta kokemaan turvallinen kiinnittyminen ja hoivan kokemus, jossa lapsuuden vauriot voivat korjaantua ja lapsen eheytyminen mahdollistua.

Itsenäistymisen vaiheessa vahvistetaan kiinnittymis- ja kasvunvaiheessa syntynyttä lapsen vastuuntuntoa ja vastataan lapsen itsenäistymisen tarpeisiin. Lapsen kanssa tehdään yksilöllinen itsenäistymissuunnitelma, jonka tarkoituksena on valmistaa lasta sijoituksen jälkeiseen elämään. Omahoitaja tukee lapsen arjen hallintaa ja sen harjoittelua. Tavoitteena on osoittaa lapselle luottamusta ja antaa hänelle enemmän vastuuta sekä vahvistaa hänen omaa kokemustaan itsestään hyvänä ja arvokkaana ihmisenä.

1.3 Perhetyön historiaa lastensuojelulaitos Ravanissa

Lastensuojelulaitos Ravanin asiakastyö alkoi vuonna 2003. Heti alusta alkaen mukana on ollut perhetyö. Perhetyön yleiseksi tavoitteeksi on kuvattu vanhempien motiivointi osallistua lapsensa elämää koskeviin asioihin. Tiiviimmän perhetyön tavoitteena on ollut vanhemmuuden tunnistaminen ja sen tukeminen. Perhetyö on nähty joko korjaavana tai ylläpitävänä toimintana. Tiiviimpi perhetyö on kuvattu työksi,

joka on tavoitteellista työskentelyä vanhempien kanssa, siitä laadittiin kirjallinen suunnitelma ja sitä arvioitiin tietyin väliajoin. Perhetyön tavoitteet muodostuivat perheen omista ja sijoituksen tavoitteista. Tavoitteita ovat olleet muun muassa Ravanikodin ja perheen yhteisten kasvatustoimenpiteiden löytäminen, päihderiippuvuuden tunnistaminen, vanhempien ja nuoren välisen suhteen selkiytyminen ja iän mukaisen käytöksen tukeminen. (Ravanikodin toimintakertomus 2003.)

Vuoden 2004 aikana perhetyö jatkui samankaltaisena. Perhetyössä huomiota kiinnitettiin nuoren ja hänen vanhempansa väliseen suhteeseen. Se koettiin arvokkaaksi ja herkäksi asiaksi, jonka eteen kannattaa työskennellä, vaikka lapsi olisi sijoitettuna Ravanikotiin täysi-ikäisyyteen asti. Perhetyöstä laadittiin raportti lapsen sosiaalityöntekijälle, mutta luottamuksellisen ja perheen tarpeista lähtevän työskentelyn pohjalta laadittu raportti sisälsi lähinnä tapaamiskerrat ja pääaiheet. Tarkempi keskusteluiden sisältö jäi perhetyönohjaajan ja perheen välille. (Ravanikodin toimintakertomus 2004.)

Vuoden 2005 aikana perhetyön toiminta jatkui samoilla toimintaperiaatteilla. Vanhempien perhetapaamisten järjestäminen Ravanikodissa on vuosittain ollut hankalaa. Perheet kokivat, että tapaamiset olisi helpompi järjestää heidän kotona. Tilanne ei muuttunut, vaikka Ravanikoti tarjosi vanhemmille yöpymismahdollisuuden. (Ravanikodin toimintakertomus 2005.)

Vuoden 2007 alussa Ravanikodin perhetyö oli muutoksessa. Perhetyötä alkoi tehdä kaksi työntekijää, jotka toimivat osastoilla hoito- ja kasvatustyön ohjaajina. Toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen varattiin koko vuosi. Tavoitteena oli laatia perhetyön osalta toimiva arviointijakso ja suunnitella varsinaisen perhetyön sisältöä. Arviointijakson sisällöksi muodostui neljän tapaamisen runko. Ensimmäinen tapaaminen pyrittiin järjestämään ennen lapsen sijoitusta ja tapaamiselle osallistuivat perhetyönohjaaja ja lapsen tuleva omahoitaja. Toinen tapaaminen tapahtui Ravanikodissa ja siinä oli mukana perhetyönohjaaja. Kolmas tapaaminen oli myös Ravanikodissa ja siihen osallistuivat perheen kanssa molemmat perhetyönohjaajat. Neljäs tapaaminen oli Ravanikodissa ja sen tarkoituksena oli yhdessä perheen kanssa arvioida aiempien tapaamisten sisältöä, tehdä siitä yhteenveto ja tarkastella mahdollista perhetyön tarvetta. (Ravanikodin toimintakertomus 2007.)

Perhetyö jatkui vuoden 2008 aikana edellisen vuoden suunnitelman mukaisesti. Perhetyön kesto oli arviointijakso neljä kuukautta ja tarvittaessa perhetyö jatkui kuusi kuukautta tämän lisäksi. Tapaamisia perheen kanssa oli kerran kuukaudessa. (Ravanikodin toimintakertomus 2008.)

Perhetyön sisältö säilyi vuoden 2009 aikana samankaltaisena. Perheet osallistuivat arviointijakson tapaamisiin, mutta harva halusi jatkaa tämän jälkeen varsinaista perhetyötä. Sen jatkumiseen vaikutti myös sijoittavien kuntien maksuhalukkuus. (Ravanikodin toimintakertomus 2009.)

Vuonna 2010 perhetyö oli selkeästi löytänyt toimivan mallin kahden työntekijän tekemänä. Perhetyön tapaamiset antoivat selkeän kuvan työskentelyn tarpeelle, mutta perheet eivät kovin innokkaasti halunneet aloittaa varsinaista perhetyötä. (Ravanikodin toimintakertomus 2010.)

Vuoden 2011 alussa perhetyössä koettiin jälleen muutoksia. Organisaatiomuutos vaikutti myös palvelurakenteen muutokseen. Perhetyö haluttiin säilyttää Ravanikodin palveluna ja siten, että jokainen lapsi perheineen hyötyisi siitä. Tavoitteena oli kehittää uusi perhetyönmalli hyväksi koettua pohjaa hyödyntäen. Perhetyönohjaajaksi valittiin yksi henkilö, jonka vastuulla olisi koko Ravanikodin perhetyön toiminta ja sen kehittäminen.

1.4 Ravanikodin perhetyön toimintamalli

Sijoituksen alkuvaihe on kaikkien osapuolten kannalta otollinen vaihe työskennellä intensiivisesti. Lapsi tarvitsee elämänmuutoksessaan aikaa, tilaa, huomiota ja läheisyyttä, kiirehtiminen ei auta. Lapsen kehitys on aina sidoksissa hänen kokemaansa vuorovaikutukseen läheisissä ihmissuhteissa. Kehityksen huomaaminen ja muutoksen näkeminen kannustaa ja palkitsee työskentelyä. (Tervonen-Arnkil 2008, 156 – 157.)

Perhetyö aloitetaan heti lapsen sijoituksen alkaessa. Tavoitteena on, että perhetyönohjaaja tapaa vanhemmat kotikäynnillä ennen sijoitusta. Kotikäynnille osallistuu

myös mahdollisuuksien mukaan lapsen tuleva omahoitaja. Lapsen tultua Ravanikotiin alkaa arviointijakso, jonka aikana perhettä tavataan neljä kertaa. Arviointijakson aikana perheen kanssa käsitellään sijoitukseen johtaneita asioita ja sen herättämiä tunteita, laaditaan sukupuu ja käsitellään vanhemmuuden rooleja vanhemmuuden roolikarttaa apuna käyttäen. Tapaamisten tarkoituksena on syventää tietoutta perheestä ja heidän elämästään.

Perhetyötä tehdään jokaisen lapsen perheen kanssa kiinnittymisen vaiheen ajan eli ainakin sijoituksen ensimmäinen vuosi. Tapaamisia on kerran kuukaudessa. Tarvittaessa perhetyötä jatketaan ensimmäisen vuoden jälkeen. Mahdollisuuksien mukaan lapsi osallistuu tapaamisiin. Lapsen osallistuminen on toivottavaa, jotta hänen äänensä tulee aidosti mukaan työskentelyyn. Lasta ei kuitenkaan pakoteta tapaamisiin. Perhetyöstä laaditaan neljän kuukauden välein kirjallinen yhteenveto, joka toimitetaan vanhemmille ja sosiaalityöntekijälle.

Perhetyönohjaaja työskentelee säännöllisesti kasvatusyksikön molemmilla osastoilla. Työskentelyn tarkoituksena on tutustua lapsiin ja heidän arjen todellisuuteensa. Tällä tavalla perhetyön tapaamisilla keskusteluihin nostetut aiheet vanhempien kanssa perustuvat todellisiin havaintoihin ja kokemuksiin. Työskentelyssä korostuu lapsen asema ja oma osallisuus häntä koskeviin asioihin ja päätöksentekoon.

Perhetyölle on ominaista työskentely työpareittain tai työryhminä. Tämä mahdollistaa paremman perheen kokonaisuuden ja perheen vuorovaikutussuhteiden hallitsemisen. Parityöskentely mahdollistaa yksilötyöskentelyä laajemman näkökulman ja antaa mahdollisuuden tarkistaa ja tasapainottaa toisiaan täydentävää käyttäytymistä. Se myös sallii hengähdystauot miettimisen ja havainnoinnin perhetapaamisten aikana sekä yhdessä suunnittelun ennen tapaamista ja keskinäisen purun tapaamisen jälkeen. Parityöskentelyn sujuvuudeksi on tärkeää, että työpari tuntee toisensa riittävän hyvin, tulee toimeen keskenään ja luottaa toisiinsa. Työpareilla tulee olla myös riittävän yhteinen teoreettinen viitekehys tai ainakin on tiedettävä ja hyväksyttävä riittävästi toistensa viitekehykset, jotta niitä voidaan käyttää täydentämään toisiaan. (Arhovaara 1999, 164 – 165.)

Ravanikodissa perhetyön työryhmän muodostaa kasvatusyksikkö, jossa lapsen ja perheen asioita käsitellään. Perhetyönohjaajan työparina toimii pääsääntöisesti lapsen omahoitaja.

1.5 Aikaisemmat tutkimukset

Perhetyöstä on kirjoitettu paljon erilaisia ohjeistuksia ja oppaita. Siitä on myös tehty tutkimuksia, mutta pääsääntöisesti on käsitelty avohuollon perhetyötä tai lapsiperheille suunnattua kotihoidon tarjoamaa perhetyötä. Perhetyöstä, jota tehdään lastensuojelulaitoksessa, ei ole paljon löydettävissä tutkimustietoa. Toisaalta perhetyön sisällöt lastensuojelun avohuollossa ja laitoshuollossa ovat pitkälti samankaltaisia. Olen viitannut tutkimuksiin, joiden sisällöissä on samoja elementtejä kuin omassa kehittämistehtävässäni. Tavoitteellisuus, vuorovaikutuksen korostaminen, perheen mukaan saamisen merkitys, lapsen asema ja työntekijän oma ammatillinen pohdinta kiteytyy näissä tutkimuksissa tavalla, jonka näen tärkeäksi ammatillisen perhetyön perustaksi.

Johanna Hurtig (2003) on kirjoittanut väitöskirjan, jonka aihe oli ”Lasta suojelemas-
sa –etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä”. Väitöskirjassa käsitellään lapsen paikkaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä lastensuojelun perhetyössä. Perhetyössä korostuvat sopimuksellisuus, ymmärtäminen ja palveluiden tarjoaminen, jotka korostavat vuorovaikutuksellisuutta ja yhteistyösuhdetta työskentelyn tavoitteiden saavuttamiseksi.

Mirja Korhokangas (2005) on tutkinut lastensuojelun avohuollon perhetyötä tutkimuksessaan ”Perheen voimavaroja etsimässä – tapaustutkimus asiakaslähtöisistä työorientaatiosta lastensuojelun perhetyössä”. Hänen tutkimuksessaan pyrkimyksenä on ollut saada esiin mahdollisimman kattava kuva perhetyöstä. Perhetyön menetelmistä ja työn sisällöstä on pyritty luomaan selkeä kuva käsitteellistämisen ja jäsentämisen kautta. Asiakaslähtöisyyden toteutuminen on ollut tarkastelun keskiössä. Tutkimuksessa on myös käsitelty perhetyöntekijöiden suhdetta ja roolia perheisiin.

Johanna Metsälä (2006) on kirjoittanut sosiaalityön gradun aiheesta ”Pelastaako perhetyö? –vanhempien näkemyksiä ja sosiaalityöntekijöiden arvioita perhetyön vaikuttavuudesta”. Tutkimuksessa korostuu lapsen asema ja perhetyön vaikuttavuus ja hyöty perheelle. Tutkimuksessa on kuvailtu perhetyö prosessina, jossa on viittauksia Ilmari Rostilan sosiaalityön prosessiin. Tutkimuksessa korostui, että hyöty perhetyöstä lapselle välittyy usein epäsuorasti ja välillisesti vanhempien kautta.

Annina Myllärniemi (2007) on tutkinut Heikki Waris –instituutissa perheiden kanssa tehtävää sosiaalialan työtä. Julkaisussa ”Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammatikäytäntönä – jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa” on toimintatutkimuksen avulla selvitetty perheiden kanssa tehtävän työn sisältöjä ja käsitteitä. Tavoitteena on ollut tehdä toiminnasta näkyvää ja tiedostettua.

2 PERHETYÖ KOHTAA LAPSEN JA PERHEET, NÄKÖKULMIA TYÖSKENTELYYN

Perhetyö pitää sisällään hyvin monta erilaista määritelmää ja näkemystä. Perhetyön sisältöön tulee tutustua tarkemmin, jotta tietää, mistä on kyse. Kehittämistehtävä käsittelee perhetyötä, jota tehdään lastensuojelulaitoksen sisältä käsin, tilanteessa, jolloin lapsi on jo huostaan otettu ja sijoitettu. Erityisesti näkökulmaa on kiinnitetty tavoitteelliseen työskentelyyn, kiintymyssuhdeteoriaan pohjautuvaan ajatteluun sekä lapsen näkyväksi ja kuuluvaksi tekemiseen. Esiin nostetut näkökulmat painottuvat Ravanikodin perhetyössä, jonka lähtökohtana on perheiden kokonaisvaltainen kohtaaminen, lapsen edun korostaminen ja perheiden omien näkemysten ja arvojen kunnioittaminen.

2.1 Perhekeskeinen työskentely

Perhekeskeisyys voi merkitä kahta asiaa. Perhe voi olla työskentelyn taustatukena, jolloin yksilö on työskentelyssä keskeisessä roolissa. Perheen toimiessa taustatekijänä työskentelyssä, se toimii lapsen tärkeimpänä primaariryhmänä joko voimavarana

tai voimavaroja kuormittavana tekijänä. Perhe voi myös itsessään olla ensisijainen työskentelyn kohde, jolloin yksittäinen perheenjäsen on toissijainen. Perhe on tällöin kokonaisuus, joka on enemmän kuin jäsenensä. Perheen mukaan ottaminen työskentelyyn tuo mukanaan lisäarvoa. Lapsen sijoitus vaikuttaa perheenjäseniin ja perhekokonaisuuteen. Perheen omalla toiminnalla on keskeinen merkitys ja vaikutus lapsen sijoitukseen. Yksi tärkeimmistä näkökulmista, miksi perheen kanssa on merkittävää työskennellä, on että lapsesta ja perheestä saadaan tietoa laajemmin. Perheen taustatekijät ja toimintamallit antavat kokonaiskuvan perheen tilanteesta. (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1999, 17 – 19.)

Perhekeskeisyys ei poista lapsilähtöisyyden näkökulmaa. Perheen tukeminen vaikuttaa aina lapseen ja lapseen suunnattu interventio perheeseen. Pelkästään lapseen kohdistuvat interventiot eivät riitä poistamaan perhetilanteeseen liittyviä ongelmia. Perhetyön avulla tulisi löytää ratkaisuja koko perheen voimavarojen vähyyteen ja pahoinvointiin. Erityisen tärkeää on, että perheenjäsenet itse määrittävät voimavarojaan ja tarpeitaan. Perhetyönohjaajalta tämä vaatii toisen puolesta tietävän ammattilaisen asemasta luopumista sekä valmiutta muuttaa omaa toimintatapaansa asiakkaan ilmaisemien tarpeiden mukaisesti. (Vilen, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen & Tapio 2010, 27.)

Perhekeskeisen toiminnan lähtökohtana ovat perheeseen suuntautuminen, positiivisuus, herkkyys, joustavuus ja ystävällisyys. Koko perheen tukeminen edellyttää herkkyyttä luottamukselliseen suhteeseen vanhempien kanssa. Perheen ja perhetyönohjaajan välillä tulisi vallita luonteva tiedonhalu ja ystävällinen ilmapiiri, jotta vanhemmat aistisivat, että heidän hyvinvointi koetaan yhtä tärkeäksi kuin lapsen. Positiivisuus pitää sisällään uskon vanhempien kykyihin, hyväksyvän asenteen, valoisan näkemyksen lapsen tulevaisuutta kohtaan ja innostusta työskentelyyn perheiden kanssa. Herkkyys nähdään vanhempien näkemysten, tarpeiden ja oikeuksien ymmärtämisenä. Joustavuus tarkoittaa työskentelyn sovittamista perheiden muuttuvien tilanteiden ja tarpeiden mukaisesti. Ystävällisyys näkyy kunnioittavana ja luottamuksellisena tapana toimia, kiireettömyytenä keskusteluissa ja vanhempien kuunteluna ja rohkaisemisena sekä tuen tarjoamisena. (Rantala 2002, 40 – 43.)

Perhekeskeisessä työskentelyssä lasta pyritään ymmärtämään ja sen perusteella hoitamaan, kasvattamaan, tukemaan ja ohjaamaan hänen perheensä ja lähiympäristönsä kautta. Lasta ei voida tarkastella irrallisena, vaan hän on aina tulossa jostakin ja menossa johonkin. Hän myös kantaa mukanaan omiaan ja lähiympäristönsä kokemuksia ja historiaa. Perhekeskeisessä työskentelyssä tarkoituksena on selvittää perheen elämäntapaa ja vaikuttaa siihen. Olennaista työskentelyssä on hyvä vuorovaikutussuhde perheen kanssa. Sen edellytyksenä on tasa-arvoinen kohtaaminen, joka perustuu perheen ja sen jäsenten ymmärtämiselle. (Viljanen 1999, 292 – 293.)

2.2 Perhesysteeminen näkökulma

Perhetyötä voidaan tarkastella myös perhesysteemisestä näkökulmasta. Tuolloin keskeisenä on koko perheyksikkö. Työskentelyn kohteena ovat samanaikaisesti sekä yksilö että perhe ja huomio kiinnitetään aina vuorovaikutukseen ja vastavuoroisuuteen. Työskentelyn tavoitteena on saada muutos perhesysteemin kokonaisuudessa ja lisätä harmoniaa perheen ja perheenjäsenten, sekä perheen ja ympäristön välillä. (Hakulinen, Koponen & Paunonen 1999, 34.)

2.3 Asiakslähtöinen näkökulma

Asiakslähtöisyyteen kuuluu perheiden omien käsitysten ja toiminnan kunnioittaminen sekä perheen mahdollisuus omalla toiminnallaan vaikuttaa, missä järjestyksessä ja aikataulussa hänen asiassaan edetään. Perheillä on oikeus saada osakseen asiallista kohtelua. Asiakslähtöisyyden edellytyksenä on, että perheiden tarpeet ja odotukset tunnetaan, toiminnassa kyetään reagoimaan näiden tarpeiden mukaisesti ja perhe saa toiminnasta arvostamaansa ja toivomaansa hyötyä. (Rostila 2001, 39.)

2.4 Lapsilähtöinen näkökulma

Perhetyötä voidaan lähestyä myös lapsilähtöisesti. Tämä ei merkitse työskentelyä vain lapsen kanssa, vaan näkökulman pitämistä lapsessa silloinkin, kun työtä tehdään vanhempien kanssa sekä työskentelyn suunnittelua ja rakentamista lapsesta käsin.

Tällöin työskentelyssä ovat läsnä lapsen ja lapsen vanhempien kanssa työskentely, lapsen ja vanhempien tapaamisten yhteen liittäminen siten, että työskentely aloitetaan ja lopetetaan yhdessä, tapaamistilanne rakennetaan lapsen ehdoilla ja aikuinen opettelee lapselle luontaista tapaa kommunikoida. (Möller 2005, 64 – 65.)

Työskentelyssä haasteellista on se, miten ottaa lapsi riittävästi mukaan työskentelyyn ja samanaikaisesti huomioida lapsen oikeus olla osallistumatta. Tämä edellyttää perhetyönohjaajalta herkkyyttä aistia ja kuulla, mihin lapsi on valmis ja mikä on hänen tapansa osallistua. (Möller 2005, 66.)

Vanhempien kanssa työskennellessä korostuu lapsilähtöisyys. Tämä tarkoittaa sitä, että perheen pulmia käsitellään siinä valossa, kuin ne lapselle näyttäytyvät. Tapaamisessa lapsen halukkuus työskentelyyn sekä hänen haluamat teemat ovat merkittäviä. Lasta ei voi pakottaa yhteistyöhön ja hänellä on oikeus olla osallistumatta. Lapsella on oikeus tietää, miksi hänen kanssaan työskennellään. Työskentely vanhempien ja lapsen muiden läheisten kanssa on osa lapsen kanssa työskentelyä. Lapsen näkemys tulee tuoda tähän työskentelyyn mukaan. (Väliavaara 2008, 79 – 81.)

On tärkeää kiinnittää huomiota seurannassa ja arvioinnissa lapsen näkökulmaan. Esimerkiksi vanhemman ongelmallinen päihteidenkäyttö aiheuttaa lapsen näkökulmasta hänelle turvattomuuden tunteen. Työskentelyssä tulisikin kiinnittää huomiota siihen, näkyykö lapsen elämässä ja kokemuksissa vanhempien muuttunut elämäntapa ja käyttäytyminen. Merkittävää ei siis ole se, muuttaako vanhempi tapojaan vaan se, miten se näkyy lapsen kokemusmaailmassa. (Möller 2005, 68.)

Lapsen ja vanhemman välinen huolenpitosuhde on välttämätön, eikä tämän johdosta ole syytä asettaa lasta ja vanhempaa perhetyön prosessissa vastakkain. Puhuttaessa lapsesta ja vanhemmasta puhutaan samalla vanhemmuudesta ja lapsuudesta. Lapsen ja vanhemman sidoksen huomioiminen asettaa lastensuojelun sekä lapsi- että vanhempilähtöiseksi työksi, jossa lapsen asema on erityinen ja keskeisin. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 231.)

3 ERITYISPIIRTEET LASTENSUOJELUN PERHETYÖSSÄ

Perhetyöllä on kaksi tehtävää lastensuojelussa: lapsen edun turvaaminen ja perheiden tukeminen. Perhetyön perustehtävänä tulee kuitenkin aina olla lapsen edun turvaaminen. Perhetyön keskiössä on perhe ja työskentelyn tavoitteena muutokseen tähtäävä tavoitteellinen työskentely. Työskentely on usein käytännön avun ja psykososiaalisen tuen yhdistelmä. (Pahkala 2010, 27.)

Työskentely lastensuojelussa on samanaikaisesti lapsille ja lapsiperheille tarkoitettua palvelua ja puuttumista yksityisinä ja ainutkertaisina pidettyihin vanhemmuus- ja perhesuhteisiin. Lastensuojelun perhetyöntekijöiden tulee palvella ja tukea lapsia ja vanhempia vanhemmuussuhteisiin liittyvissä huolenpidon ja kasvatuksen riskitilanteissa. Toisaalta työskentely pitää sisällään arvioinnin, valvonnan ja mahdollisen vanhemmuussuhteiden muokkaamisen. Aina nämä asiat eivät tapahdu asianomaisten tahdon ja toiveiden mukaisesti. (Pösö 2007, 65.)

Perheen ollessa lastensuojelun asiakkaana, kyse ei ole pelkästään siitä hyvästä, mikä perheessä on. Mukana on väistämättä myös jokin asia tai jotkin asiat, joihin haetaan muutosta. Jotakin asiaa lapsen elämässä pitää vahvistaa ja jokin mahdollisesti poistaa kokonaan. (Paaso 2010, 34 – 35.)

Lastensuojelulaitoksessa tehtävässä perhetyössä tulee huomioida myös lastensuojelulain edellyttämät tehtävät. Perhetyö ei voi olla täysin kontrolloimatonta. Lapsen edun turvaaminen on perustehtävä ja tähän tulee pyrkiä yhteistyössä perheen ja kaikkien perheenjäsenten kanssa. Perhe tulee nähdä kokonaisuutena, johon jokainen perheenjäsen omalla toiminnallaan vaikuttaa. (Reijonen 2005, 10 - 11.)

Lastensuojelulaitoksessa asuvilla lapsilla on usein läheisiä ihmisiä vähän. Syntymäperheen ja lähisuvun jäsenet ovat merkityksellisiä ihmisiä lapselle. Tämän vuoksi on tärkeää pyrkiä tarjoamaan mahdollisuuksia ylläpitää suhteita vanhempiin, sisaruksiin ja sukulaisiin ja tehdä perhetyötä myös lastensuojelulaitoksessa. (Tervonen-Arnkil 2008, 151.)

Lasta ei eristetä sijoituksen aikana perheestään, mutta etäisyydet tai muut esteet saattavat vähentää lasten yhteyksiä omaisiin ja jopa katkaista ne. Yhteyden pitämisen esteeksi saattavat tulla psyykkiset esteet. Niitä voivat luoda sekä rankkuus, jossa lasten vanhempien elämään on puututtu että eri osapuolien asenteet. Lapsen huostaanotto kertoo julkisen ja yksityisen edun vastakkaisuudesta. Lapsen sijoittaminen eroon perheestä koskettaa syvästi lasta, lapsen ystäviä, vanhempia ja sukulaisia. Huostaanoton kokemus on aina yksilöllinen, tunteita herättävä ja tiettyihin elämäntilanteisiin liittyvä ja siksi on hyvin vaikeaa saavuttaa kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu. (Taskinen & Törrönen 2004, 15 – 16.)

Lastensuojeluperheille on tyypillistä äkilliset tilapäiset ja lopulliset eroamiset. Kuka tahansa perheen jäsen saattaa kadota lyhyeksi tai pidemmäksi aikaa ilman varoitusta tai selitystä. Tyypillistä on, että lähtöä ei selitetä ennakkoon, sitä ei valmistella eikä kukaan näytä sitä surevan. Lapsen kehityksen, erityisesti egon, kannalta on olennaista, ettei mitään selitetä. Lapsen kysymyksiin voidaan suhtautua niin, että lapsi ymmärtää lopettaa kyselyn tai hänelle annetaan hämärtävä vastaus. Perheenjäsenistä voidaan käyttää myös harhaanjohtavia nimityksiä, eikä lapselle näin ollen kehityseheän näköistä kuvaa perheestä eikä siihen kuulumisesta. Lapselta katoavat tärkeiden käsitteiden, kuten äiti, isä ja pysyvä ihmissuhde, merkitykset. Ominaista tällaisille perheille on myös, ettei perheessä keskustella perheen asioista, ei perheenjäsenten kesken eikä perheenjäsenet työntekijöiden kanssa. Tämä tekee perheiden auttamisesta vaikeaa. (Varilo, Lounavaara-Rintala, Vuornos, Wahlbeck & Varilo 1999, 50 – 51.)

3.1 Lasten ja vanhempien väliset suhteet

Kehittyneissä maissa lapsuus ymmärretään elämänkulun alkuvaiheena, jolloin pienet ihmiset perheen suojissa saavat tarpeitaan vastaavan suojelun, hoidon, kasvatuksen ja ohjauksen. Näiden turvin he siirtyvät vähitellen kohti aikuisuutta ja sen oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuita. Lapsuus voidaan nähdä kasvun, kehityksen ja yhteiskuntaelämään harjaantumisen vaiheeksi. Lapsen yhteiskunnallinen noviisius oikeuttaa sen, että he ovat yhteiskunnan suojelun, kasvatuksen ja valvonnan kohteina. Nämä

tahot taasen ovat lapsuuden näkökulmasta velvoitettuja valvomaan, suojelemaan, hoitamaan ja kasvattamaan lapsia. (Alanen 2009, 14.)

Lastensuojelun perheissä on paljon ihmisiä, jotka eivät saa muodostettua perheelleen ja lapsilleen reaalista hyvää kuvaa tulevaisuudesta. Työskentelyn haaste onkin saada perheet innostumaan tulevaisuuden suunnittelusta. Tulevaisuuden suunnittelupuhe on tärkeä työskentelyn tavoite ja tämä edellyttää perhetyönohjaajalta vahvaa keskustellista osaamista ja taitoa. Hyvän tulevaisuuden suunnittelu keskusteluun voi olla vaikea päästä johtuen vanhempien asennoitumisesta tai kyvyttömyydestä nähdä elämänsuunnittelu mahdollisuutena arjen elämässä. (Makkonen 1995, 24.)

Lastensuojelun merkittävä osa-alue on vanhempien voimavarojen ja ratkaisukyvyyn edistäminen sekä niitä tukevien palveluiden antaminen. Perhetyönohjaajan työskentelyä hyödyntää ja helpottaa kyky nähdä vanhemmat kauniina ja upeina ihmisinä. Tämä mahdollistaa sen myös vanhemmille itselleen. Ongelmakeskeisyyden sijaan on syytä kiinnittää huomiota vanhempien myönteisiin seikkoihin. Tämä tuo vanhemmille voimavaroja käsitellä omia ja lapsensa asioita. (Makkonen 1995, 29.)

Perhesuhteiden hoitaminen on perheen arjen työtä. Lapsen ja perheen osallisuuden ja yhteyden vahvistaminen on perhetyön tärkeä tehtävä. (Joronen 2006, 49.)

Perhe voidaan nähdä lapsen oireiden tai pahoinvoinnin osittaisena selittäjänä mutta myös tärkeimpänä resurssina. Ihmissuhdeammattilaiselle perhe on aina resurssi. Sosiaalityön prosesseissa perheen olemassa olo viestittää normaaliutta, toivoa ja jo läsnä olevaa tukea arjen selviytymisen taustavoimana. (Hurtig 1999, 23.)

Lasten ja vanhempien yhteydenpitoa tulee tukea aina, kuin se suinkin on mahdollista. Lapsen oman kehityksen ja psyykkisen kasvun kannalta on tärkeää, että lapsi tapaa vanhempiansa silloinkin, kun ei voi palata heidän luokseen. Lapsella voi olla menneisyydessään aukkoja, joiden täyttämässä ja oman henkilöhistorian luomisessa vanhemmista on paljon apua. Sijoituksen aikana lapselle ja vanhemmille avautuu mahdollisuus aiempaa paremman psykologisen suhteen muodostumiselle. (Sinkkonen 2001, 164.)

Lapsen ja biologisen vanhemman siteen voimaa ei ole syytä aliarvioida. Usein erityisesti murrosikäinen lapsi haluaa takaisin kotiin. Lapsella voi olla fantasia kuvitelmia siitä, miten kaikki muuttuu hyväksi, jos hän vain saa palata vanhempiensa luokse kotiin, vaikka kotona mikään ei olisi muuttunut. (Sinkkonen 2001, 179.)

Lapsella on oikeus olla lapsi ja läheisen aikuisen tulee huolehtia hänen turvallisuudesta ja hyvinvoinnistaan. Perheen toimivuuden kannalta on tärkeää, että perheenjäsenten välisessä vuorovaikutuksessa toteutuvat turvallisuus, kommunikaatio, huolenpito, yksilöllisyys, jatkuvuus, kunnioitus ja huomio. Riittävät vanhemmuuden taidot omaavat vanhemmat ymmärtävät, että ennen kuin lapsi on kyvykäs elämään omaa elämäänsä, tulee hänen kuulua perheeseen ja olla heistä riippuvainen. Lapsi tarvitsee ja hänellä on oikeus saada riittävästi tukea, lohdutusta ja syliä. (Taitto 2002, 23.)

Lapset tunnistavat herkästi vanhempien mielialat ja tunnelmat, sekä perheen keskinäisten suhteiden muutokset. Epätyydyttävä perheen sisäinen ilmapiiri vaikuttaa lapsen hyvinvoinnin tunteeseen. Lapset reagoivat emotionaalisilla oireilla tai käyttäytymisellä pahan olon tunteeseen ja perheen sisäiseen jännitykseen. (Piha 1999, 15.)

Lapsen huostaanotto on vanhemmalle usein raskas kokemus ja aiheuttaa kriisiä perheen elämään. Lapsen menettäminen huostaanoton kautta aiheuttaa vanhemmille häpeää, syyllisyyttä ja leimautumisen pelkoa. Työskentelyssä tulee huomioida, että vanhempien selviytyminen tukee lasten selviytymistä. Myönteiset muutokset vanhempien elämässä luovat lapsille toiveikkuutta ja uskoa omiin voimavaroihin. (Saarikallio-Torp, Heino, Hiilamo, Hytti & Rajavaara 2010, 238.)

Vanhemmuus ei pääty lapsen sijoitukseen. Lapselle tulee välittyä tietoisuus, etteivät vanhemmat ole hylänneet häntä ja hänellä on oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa ja muihin tärkeisiin ihmisiin. Lapsella tulee olla myös lupa kiinnittyä sijaishuoltopaikan aikuisiin. Vanhemmilla on merkittävä rooli lapsen sopeutumisessa sijoitukseen. Vanhemmat voivat tässä auttaa lastaan, mutta myös vanhemmat kaipaavat tukea tilanteessa. Heille voi olla vaikeaa kohdata lapsen kiintymisen sijaishuoltopaikan ihmisiin ja vierailut voivat aiheuttaa voimakkaita tunnereaktioita. Vanhemmat voivat

kokea myös alemmuuden tunnetta ja mustasukkaisuutta vanhemmuudestaan. Tämä vanhempien kriisi on hyvä tiedostaa ja ymmärtää. Vanhemman saattaa joskus olla vaikea pitää yhteyttä lapseen oman kriisitilanteen syyllisyyden ja häpeän vuoksi. Tämän vuoksi sijoituksen aikana tulee tukea lapsen ja vanhemman suhdetta sekä auttaa vanhempia ymmärtämään lapsen tilannetta. (Saastamoinen 2008, 132.)

Lapsen auttaminen edellyttää tilan antamista lapsen kertomukselle ja kokemukselle. Lapsi ei automaattisesti kerro elämästään ja arkaluontoisista asioistaan lastensuojelussa. He eivät aina halua osallistua työskentelyyn ja heillä voi olla tarve suojautua ja kieltäytyä yhteistyöstä. Lapsella tulee olla tähän myös oikeus. Lapsen epävarmuus ja vetäytyminen johtuu usein työskentelyn tarkoituksen epäselvyydestä ja sen seurauksista lapselle. Lapsen kohtaamisen lisäksi tarvitaan vanhemman kohtaamista. Lapsen luottamus rakentuu, kun hän huomaa, että perhetyönohjaajalla on yhteistyösuhde lapsen vanhempiin. Lapsi voi tällöin kokea, että hänellä on vanhempien lupa puhua. (Paaso 2010, 23.)

Työskentely lapsen kanssa ei voi tapahtua irrallaan vanhempien kanssa työskentelystä. Osa lapsen kanssa tehtävää työskentelyä on hänen elämänsä kannalta merkityksellisten ja tärkeiden ihmisten kuuleminen. Työskentelyssä tulee huomioida, että lapsen käyttäytyminen on sidoksissa perheeseen ja päinvastoin. Heidän arvonsa lapsen elämässä tulee tunnustaa ja sitä pitää kunnioittaa. Lapsen läheiset ja verkostot ovat voimavara ja ongelmia tulee ratkoa yhteistyössä heidän kanssaan, pitäen esillä lapsen näkökulmaa ja lapsen tekemistä näkyväksi omine tarpeineen. (Paaso 2010, 26.)

Parhaimmillaan vanhemmat ovat lapsen resurssi. On tärkeää, että lapsen kanssa tehtävän työn lisäksi työskentely vanhempien kanssa kulkee tiiviisti rinnalla. Rinnakkainen työskentely vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta hänen ollessa tietoinen siitä, että myös vanhemmat saavat apua. (Möller 2004, 25.)

Vanhempien osallistaminen on perinteinen lastensuojelutyön tavoite. Osallistamista voi pyrkiä vahvistamaan antamalla perheille entistä enemmän tietoa siitä, mitkä ovat eri osapuolien roolit ja tehtävät, mitä perhetyö pitää sisällään ja mihin sen toiminta perustuu. (Möller 2004b, 66.)

3.2 Perhetyönohjaajan rooli perhetyössä

Perhe muodostaa merkityksellisten suhteiden areenan. Se on sosiaalisten verkostojen ohella paikka, jossa kohdataan merkityksellisiä muita, oma viiteryhmä ja itsellemme tärkeät henkilöt. Merkitykselliset muut ovat niitä, joiden annamme vaikuttaa itseemme ja jotka vaikuttavat meihin. Perheessä vaikutus syntyy arjen rutiineissa ja hetkissä, jolloin tiedostamatta omaksutaan asioita. Perheen merkitys on tärkein, kun tarvitaan tukea suurissa ja tärkeissä asioissa. (Marin 1999, 46.)

Perhetyönohjaajan rooli perheiden kotona tehtävässä perhetyössä on saada perheen sisäinen vuorovaikutus muuttumaan sellaiseksi, että se mahdollistaa yksittäisten perheenjäsenten fyysisen ja psyykkisen terveyden. Tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään ja hoitamaan perheen sisäisen vuorovaikutuksen ongelmia myös kotona ja tekemään se tarkoituksenmukaisessa yhteistyössä muiden työntekijöiden kanssa. (Arhovaara 1999, 160.)

Aloitettaessa työskentelyä perheen kanssa, on se tärkeää aloittaa tarkastelemalla eri perheenjäsenten käsitystä siitä, ketkä perheeseen kuuluvat. Sen jälkeen, kun perheenjäsenet on selvitetty, tulee perhetyönohjaajan arvioida ja ratkaista keiden voimavaroja ja tarpeita hän arvioi ja ketkä ovat perhetyön kohteina. Perheessä jokaisen yksilön hyvinvointi ja pahoinvointi vaikuttavat perheen hyvinvointiin. Perhetyö voi tukea perheenjäseniä ymmärtämään paremmin toistensa tarpeita ja löytämään yhteisiä selviytymiskeinoja. Hyvinvoiva ja toimiva perhe kykenee jakamaan onnistumisen kokemuksia ja puhumaan ääneen myös vaikeista asioista. (Vilen ym. 2010, 10 -12.)

Perhetyönohjaajan saapuminen perheen kotiin on perheelle useimmiten mieluinen vaihtoehto. Sitä pidetään helpompana vaihtoehtona. Osa perheistä ei halua perhetyönohjaajaa kotiinsa ensimmäisillä tapaamiskerroilla, mutta on usein muutaman tapaamiskerran jälkeen valmis kutsumaan hänet kotiinsa. Tavattaessa perhettä kotona voidaan tehdä havaintoja runsaasti perheen asuinympäristöstä ja kodista. Tämä antaa tietoa perheestä ja perheen vuorovaikutuksesta. Omassa kodissaan perhe käyttää tapaamisen aikana enemmän valtaa. Perhe määrittää muun muassa mihin istutaan ja onko ulkopuolisia häiriötekijöitä. Kotonaan he voivat myös vapaammin säädellä osallistumisensa laatua ja määrää. Työskentely perheen konkreettisessa ympäristössä

tekee esimerkiksi sukupuusta elävemmän ja kertovamman. (Arhovaara 1999, 162 – 163.)

Perheen voimavarojen selvittäminen on olennaista, koska se on lapselle merkittävä kasvuympäristö. Perheen voimavaroja ja kokonaiselämäntilannetta ei voida ymmärtää tutkimalla perheenjäseniä erikseen. Tieto perheen sisäisestä vuorovaikutuksesta ja keinoista selviytyä arkielämässä ovat tärkeitä työskentelyn kannalta. (Pietilä, A-M 1999, 250.)

Perhetyössä tärkeintä on aito kohtaaminen ja auttaminen. Erilaiset menetelmät eivät ole työskentelyn tarkoitus vaan toimivat apuvälineinä. Lapsen osallisuus tulee olla työskentelyssä koko ajan läsnä. Perhetyönohjaajan vastuulla on tuoda lasta esille työskentelyssä ja tavoitteissa keskustelun avulla. Näin vanhempi tiedostaa paremmin työskentelyn tavoitteet ja hahmottaa lapsen asemaa. Vanhempien osallisuuden aste määrittyy pitkälti perhetyöntekijän suhtautumisesta työskentelyyn ja asiakkaan välisestä suhteesta. Perhetyönohjaajan tehtävänä on näyttää vanhemmille lapsen näkökulmaa ja työskennellä yhdessä vanhempien kanssa tavoitteiden saavuttamiseksi. (Pahkala 2010, 35.)

Perhetyön lähtökohtia ovat toivon näkeminen työssä ja ilon tuottaminen. Sen tehtävänä on tukea arjessa selviytymistä, rohkaista elämään eteenpäin ja auttaa sietämään erilaisia asioita elämässä. Merkityksellistä on elämäkokemusten kautta syntyvä tieto ja taito, joka saadaan perhetyön käyttöön. Perhetyö pyrkii perheiden sosiaaliseen, fyysiseen, psyykkiseen ja emotionaaliseen vahvistamiseen. (Jääskeläinen 2006, 98.)

Perhetyönohjaajalla voi olla lapsen ja perheen oletetuista voimavaroista intuitiivinen kuva, joka saattaa aiheuttaa huolta. Huoli herää perhetyönohjaajan tekemistä havainnoista ja näitä havaintoja tarkastellaan suhteessa aiemmin opittuun, koettuun ja olemassa olevaan tietoon. Tämä herättää kokonaisvaltaisen näkemyksen tilanteesta ja se voi ilmetä eriasteisena huolena. Tämä tuntuma on tärkeä työväline. Se on perhetyönohjaajan koulutuksen, työ- ja elämäkokemuksen tuottama intuitiivinen kuva, jonka pohjalta kiinnitetään huomiota tiettyihin asioihin ja niille annetaan merkityksiä. Tätä voidaan kutsua myös hiljaiseksi tiedoksi tai äänettömäksi ammattitaidoksi. (Erikson & Arnkil 2005, 21.)

Perhetyönohjaajan toiminta syntyy kognitiivisen, emotionaalisen ja moraalisen elementin yhdistelmästä. Yhdistelmä hahmottuu hetki hetkeltä sekä pitkien prosessien että pohdintojen pohjalta. Ihminen ennakoi tekojensa seuraamuksia rutiininomaisesti. Jos esimerkiksi tulee tunne, että jonkin asian tekeminen edistäisi tavoitteiden saavuttamista, niin näin varmasti tulee toimimaan. Tekojen seurauksia ei voi kuitenkaan tietää, kaikki toiminta on lopulta kokeilevaa ja tunnustelevaa. Kokeilujen ehtona on kuitenkin ammatillinen tulkinta siitä, että tietty teko tai toiminta menee perheen tueksi. Vasta tekojen jälkeen voidaan arvioida niiden seurauksia. (Erikson & Arnkil 2005, 22.)

Huolen esiin ottamisessa ja sen kuvailussa on hyvä käyttää konkreettisia havaintoja. Vanhempien on näin helpompi muodostaa käsitys huolta aiheuttavasta asiasta. Havaintoja käytettäessä huoli kohdistuu nimenomaan toimintaan, ei lapsen tai vanhempien ominaisuuksiin. Konkreettisiin havaintoihin on helpompi löytää tukitoimia. Yleisellä tasolla esitetty huoli saattaa myös jäädä ymmärtämättä. (Erikson & Arnkil 2005, 23.)

Perhetyönohjaaja alkaa pohtia työskentelyn keinoja, kun lapsesta ja vanhemmista herää huoli. Ennakoinnin avulla perhetyönohjaaja herättelee uteliaisuuttaan ja mahdollisesti tätä kautta löytää toivoa ja uusia toimintatapoja. Ennakointi ei ole ennustamista, eikä se aina osu oikeaan. Keskeistä on, että tilanteeseen on pysähtynyt ja tietoisesti pohdittu sitä, mikä aiheutti tilanteessa huomion ja kiinnostuksen kohdentumisen. Keskusteluiden kautta tilanteesta saadaan palautetta, lisääntyntä ymmärrystä ja se vaikuttaa työskentelyyn tulevaisuudessa. (Erikson & Arnkil 2005, 28.)

Vanhempi on tärkeä lapsen hoitoon osallistuva henkilö ja perhetyönohjaajan tulee kertoa hänelle suosituksistaan ja huolenaiheistaan lapsen asioissa. Vanhempien kunnioittava kohtelu auttaa yhteistyössä, he ovat useimmiten valmiimpia ottamaan vastaan apua ja ideoita, jos omat yritykset ovat osoittautuneet tuloksettomiksi. (Hughes 2006, 109.)

Perhe- ja lapsilähtöisyyttä ei voida lastensuojelutyössä asettaa toistensa vastakohtiksi. Työ on tasapainoilua lapsen ja perheen huomioimisen välillä. Tasapainon löytä-

minen on usein oleellisen haaste. Lapsi tulee saada vanhemmilleen näkyväksi. (Hurtig 2003b, 87.)

3.3 Dialogista vuoropuhelua ja yhdessä ajattelua perheen kanssa

Perhetyönohjaaja pyytää asiakkailta eli perheiltä ja lapselta apua oman huolensa huojentamiseen. Perhetyönohjaajan tulee muunnella omaa toimintaansa sen sijaan, että tähtäisi toisten muuttamiseen jonkin päämäärän mukaiseksi. Perheiden kanssa työskennellessä ei pyritä yhteiseen ongelman määrittelyyn vaan kiinnostutaan siitä, millaisena tilanne kullekin näyttäytyy omasta näkökulmasta. Menetelmiä keskeisimmäksi tulevat ajattelutapa, asennoituminen ja kohtaaminen. (Seikkula & Arnkil, 2005, 164.)

Ihmisten välisten suhteiden vaikutukset eivät usein ole suoraan tunnistettavissa. Auttamistyössä on tärkeää puhua toisin toimimisen mahdollisuuksista ja erilaisia toimintatapoja tukevien toimintarakenteiden edistämisestä. Auttajalla että asiakkaalla on oma tärkeä osuutensa vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta. Tätä valaisee dialogisuuden käsite, jonka avulla halutaan nostaa esiin vuorovaikutuksen vastavuoroisuus ja molemminpuolisen ymmärryksen vaatimus. (Mönkkönen 2007, 16.)

Dialogisuus on vuorovaikutusosaamisen arvioinnissa yksi keskeinen käsite. Se voidaan nähdä eräänlaisena asenteellisena rohkeutena astua perheen kanssa samalla tietämättömyyden ja yhteisen hämmästyksen alueelle ja löytää sieltä uusia oivalluksia. Tilanteiden vaihtuvuus ja ennakoimisen hankaluus ihmisten välisissä suhteissa tekee vuorovaikutusosaamisen erityisen vaativaksi ammatillisen osaamisen alueeksi. Perheiden tilanteet ovat usein hyvin vaikeita ja työntekijään voidaan heidän suunnasta kohdistaa uhmaa ja vihaa. Dialogisen vuorovaikutuksen kehittämisen kiehtovuus on, että koskaan ei voi tarkkaan ennustaa dialogisten hetkien syntymistä tai sitä, milloin jotain merkittävää ihmisten välillä tapahtuu. (Mönkkönen 2007, 28 – 29.)

Dialogisuus ei ole pelkkää puhetta, toisen kuuntelua tai keskustelua. Parhaimmillaan vuorovaikutuksessa olevat oppivat ja voivat muuttaa mielipiteitään ja asenteitaan. Dialogisuus nähdään kommunikaationa että suhteena. Ilman luottamuksellista suh-

detta ei synny oikeutusta dialogiselle vuorovaikutukselle. (Mönkkönen 2007, 88 – 89.)

Hyvä vuorovaikutus tarvitsee aikaa ja luottamusta, erityisesti asiakastyössä siihen sisältyy oikeus ottaa kantaa toisen asioihin. Dialogisemmin asiaa lähestyttäessä odotetaan hyvän suhteen syntymistä, joka mukaan tuo oikeutuksen ottaa kantaa perheen asioihin. Dialogisessa vuorovaikutuksessa perhe ottaa ja kykenee ottamaan annetun tiedon merkityksellisenä käyttöönsä. Suhteen kehittymisen myötä on syntynyt oikeutus vaikuttaa perheen asioihin. (Mönkkönen 2007, 92 – 93.)

Dialogi on vuoropuhelu, jossa ihmiset ajattelevat yhdessä. Sen tavoitteena on saavuttaa uusi ymmärrys. Tavoitteena ei välttämättä ole yhteisymmärrys, vaan se, että ymmärretään, miten muut ajattelevat. Dialogin lopputulosta ei tiedä ja se on sen uudistava, eteenpäin vievä voima. Dialogiset työskentelytavat mahdollistavat sopivasti toisin toimimisen. Otettaessa vanhemmat yhteistyökeskusteluun omien asioidensa asiantuntijoina on mahdollista synnyttää liittouma lapsen hyväksi ja saada vanhemmat paremmin sitoutumaan yhteisiin tavoitteisiin ja sopimuksiin. (Erikson & Arnkil 2005, 37.)

3.4 Suhde asiakkaan ja työntekijän välillä

Perheen ja työntekijän yhteistyöllä on monta merkitystä. Perheen ja perhetyönohjaajan yhteistyösuhde on sosiaalinen kokemus kummallekin osapuolelle. Jos perheelle välittyy toisen ihmisen aito halu olla auttamassa perhettä, kokemus välittämisestä, tunne ihmisarvon ja yksilöllisyyden kunnioittamisesta, usko asiakkaan omiin edellytyksiin ja toivo muutoksen mahdollisuudesta, on yhteistyö voimaannuttava sosiaalinen kokemus. Perheen ja perhetyönohjaajan välinen suhde on myös työväline muutoksen aikaansaamiseksi. Hyvä yhteistyösuhde parantaa perheen halua kertoa avoimesti ja mahdollisimman rehellisesti elämäntilanteestaan ja vaikeuksistaan. Hyvä suhde toimii muutostyön katalysaattorina ja tukena. Perheen elämäntilanteen kartoitus ja käsittely eivät ole vain informaation hankintaa ja antamista. Tiedon hankkimistavan tarkoitus on ennen kaikkea auttaa perhettä itseään tarkastelemaan ja jäsentämään omaa elämäänsä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. (Kananoja 2010, 129 – 130.)

Toimiva suhde perheiden ja perhetyönohjaajan välille ei synny itsestään, vaan se on tärkeä osa perhetyönprosessia. Kohtaamisvaiheessa asiakas kohdataan aidosti ihmisenä. Luottamuksellisen suhteen syntyyn vaikuttaa perhetyönohjaajan kiinnostus perheestä ja heidän tilanteestaan. Kohtaamisvaiheessa perhetyönohjaaja on enemmän kuuntelija kuin asiantuntija, joka kunnioittaa perheen omaa tietoa, näkökulmaa ja tarkoitusta. Jäsennysvaiheessa perhe ja perhetyönohjaaja löytävät yhteisen tulkinnan perheen tilanteesta ja muutostarpeesta. Mahdollistamisvaiheessa neuvotellaan yhteisen tien löytymisestä tilanteen ratkaisuun. Yhdessä neuvoteltu ratkaisu toteutuu todennäköisesti paremmin kuin yksipuolinen päätös. (Niskala 2010, 281 – 282.)

Luottamuksen rakentuminen on hyvän vuorovaikutuksen keskeinen edellytys. Sen rakentaminen ei kuitenkaan ole helppo tai itsestään selvä asia. Useiden perheiden elämä koostuu sarjasta pettymyksiä muihin ihmisiin eikä kokemus rohkaise luottamaan uusiin ihmisiin. Jos puuttuu perusluottamus siihen, että yhteinen työskentely on hyödyllistä, tulee varautua siihen, ettei muutoksiakaan ole helppo saada aikaiseksi. Lapsille ihmissuhteiden jatkuvuus on erittäin tärkeää. Lastensuojelussa erityisen haitallisia prosesseja ovat tilanteet, joissa lapsen kasvuympäristö ja läheiset ihmiset vaihtuvat toistuvasti. Lastensuojelun toiminnan tulisi erityisesti rakentua kiintymyssuhteiden luomiselle ja niiden pysyvyydelle. (Kananoja 2010, 131.)

Sosiaaliset muutokset eivät ole luonteeltaan toimenpiteitä tai palveluja, joita asiantuntija tekee ja antaa. Elämäntilanteiden, sosiaalisten olojen ja elämänotteen muutokset ovat vaativia ja moniulotteisia prosesseja, jotka toteutuvat ammattilaisen ja perheen yhteisenä työnä. Prosessi ei ole vain sarja erillisiä työntekijän toteuttamia toimenpiteitä, vaan sillä on merkitystä perheelle vaikeuksia jäsentävänä, omaa elämänotetta vahvistavana ja välittävää ihmissuhdetta demonstroivana sosiaalisena kokemuksena. Prosessin etenemisessä ja toteuttamisessa korostuu perheen ja perhetyönohjaajan yhteistyön vastavuoroisuus ja pohtiva luonne. Prosessin olennainen osa on perheen ja perhetyönohjaajan yhteinen ymmärrys siitä, miksi työskennellään. Lastensuojelussa ei ole harvinaista, että vanhemmilla ja lapsilla ei ole selkeää kuvaa siitä, miksi keskusteluita käydään ja mihin niillä pyritään. Onkin tarkoituksen mukaista käydä mahdollisimman avointa keskustelua työskentelyn tavoitteista ja kummankin toimijan osuudesta työskentelyssä. Keskustelun merkitys korostuu, jos osapuolten näkemykset tavoiteltavasta tilanteesta ovat erilaiset. Perhe tarvitsee selkeän kuvan

omasta osuudestaan prosessissa ja mitä häneltä odotetaan. (Kananoja 2010, 136 – 137.)

Ammatillinen työskentely tarkoittaa, että osaa toimia tarkoituksenmukaisesti kussakin tilanteessa saavuttaakseen työn tavoitteet. Kasvatus- ja perhetyössä tavoitteita ei voida arvioida kovin nopeasti. Täytyy tuntea perhetyön prosessi, tavoitteisiin edetään välitavoitteiden kautta. Prosessituntemus ihmissuhdetyössä on erittäin vaativaa ja edellyttää vankkaa koulutusta ja osaamista vuorovaikutuksen eri alueilla. (Kiesiläinen 1998, 27.)

Vanhemmat ymmärtävät asioita usein eri näkökulmasta kuin ammatti-ihmiset. Perhetyönohjaajan tulee kantaa vastuu vuorovaikutuksesta, toimia aktiivisesti hyvän tahdon periaatteella, suhtautua kunnioittavasti, kantaa vastuu omista ajatuksista, tunteista ja teoista. Tärkeää on yrittää kuulla ja ymmärtää vanhempien viestejä, ettei mikään tärkeä asia jää puhumatta. Erityisesti hankalia asioita käsiteltäessä on pidettävä mielessä ensisijaisesti perustehtävä ja yhdessä sovitut tavoitteet. Keskustelun tavoitteena on hyvän vuorovaikutusyhteyden aikaansaaminen. Sen muodostaminen voi joskus kestää pitkään, eikä sitä aina edes synny. Tämä ei kuitenkaan saa estää hankalien asioiden käsittelyä, ne pitää ottaa esille ammatillisuuden keinoin. Todellisuutta on, ettei vuorovaikutusta aina saada onnistumaan, vaikka olisi kuinka taitava työssään, koska toisella osapuolella on aina mahdollisuus katkaista vuorovaikutus. (Kiesiläinen, 1998, 90.)

Perhe tarvitsee ongelmissaan tukea ja kokemuksen, että perhetyönohjaaja pystyy olemaan läsnä pakenematta. Perheen kanssa tulisi työskennellä samalla tasolla ja osoittaa olevansa perhettä varten. Perhetyönohjaajan tulisi kuunnella, keskustella, auttaa, toivoa ja uskoa muutoksen mahdollisuuteen. Hänen on pantava peliin koko persoonallisuutensa ja otettava vähintään yhtä isoja riskejä kuin odottaa perheiden ottavan perhesysteemin muuttamiseksi. Perheen kanssa työskenneltäessä muutoksen ydin voi kulminoitua yksittäiseen hetkeen monista yhteistyön hetkistä. Perheiden kanssa työskenneltäessä perhetyönohjaajalta edellytetään lujaa henkilökohtaista eheyttä. Perheen elämään osallistuessaan perhetyönohjaajan on säilytettävä oma tasapainonsa sekä hyväksyttävä perheen keskeneräisyys ja mysteerisyys sekä oma keskeneräisyytensä. (Noppi 2006, 182.)

Lapsilla ja heidän perheillään on muuttumiseen tarvittavat voimavarat, vahvuudet ja taidot. Perhetyönohjaajan tehtävänä on nostaa esiin ja korostaa näitä ominaisuuksia. On tärkeää, että lapsi ja vanhemmat kokevat arvostusta, hyväksyntää ja ymmärrettäviä tuloksia. Samalla korostuu vastuullisuus, ihmisten sisäiset kokemukset ovat hyväksytyjä, mutta kaikki teot eivät ole. (Bertolino 1999, 28.)

Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö onnistuu parhaiten, kun löydetään lapsen ja perheen voimavarat. Tasavertainen ja kunnioittava kohtaaminen toteutuu vain silloin, kun perheessä nähdään olevan myönteisiä asioita pulmien lisäksi. Hyvän näkeminen lapsessa ja vanhemmissa lisää toiveikkuutta ja uskoa parempaan. Vanhemmat haluavat lapsensa parasta, mutta vaikea elämäntilanne voi heikentää aikuisen kykyä toimia vanhempana. (Antikainen 2005, 11.)

Sosiaalialan työssä asiakkuussuhde on aina vuorovaikutussuhde. Onnistunut työskentely perustuu inhimilliseen, henkilökohtaiseen ja kokonaisvaltaiseen sosiaaliseen kokemukseen. Sen myönteinen rakentuminen edellyttää kanssaihmissen, joka puhuu tuttua kieltä, jolla ei ole kiire ja joka osoittaa paneutuvansa käsiteltäviin asioihin. Kohtaamisen lähtökohtana on perheiden odotusten avoin kuunteleminen. Työntekijältä odotetaan välittämistä, joka edellyttää perhetyönohjaajalta inhimillistä, ymmärtävää suhdetta ja perheiden asioiden tosissaan ottamista. (Pohjola 2010, 52 – 53.)

Sosiaalityön ja lastensuojelun asiakkaaksi tullaan jonkin elämän solmukohtan vuoksi ja ongelmatilanteen olemassa olo on avun tarpeen lähtökohta. Tämä aiheuttaa sen, ettei perhetyö lastensuojelulaitoksessa pääse koskaan irti ongelma-ajattelusta, koska ilman tätä koettua vaikeutta ei olisi asiakkuutta. Työskentelyssä tulee kuitenkin muistaa, että ongelma on vain osa perheen ja lapsen elämää, ihmiset tulisi kohdata kokonaisina ihmisinä, oman arkensa itsenäisinä toimijoina. (Pohjola 2010, 56.)

Avoin keskustelu työskentelyn tavoitteista ja osallisuudesta työskentelyssä on erityisen tärkeää silloin, kun osapuolten näkemykset eroavat tavoiteltavasta tilanteesta. Mitä avoimempaa ja selkeämpää työskentelyn sopiminen on ollut, sitä parempi pohja se on muutostyölle. Vanhemmat tarvitsevat selkeän kuvan omasta osuudestaan ja siitä mitä heiltä odotetaan. Perhetyönohjaajan tulee tuntee nämä odotukset. (Laitinen & Kemppainen 2010, 168.)

Lastensuojelu on vahvasti erilaisten eettisten jännitteiden muovaamaa toimintaa. Työskentely lapsen tarpeiden ja oikeuksien sekä vanhempien oikeuksien ja velvollisuuksien välissä nostaa voimakkaasti esiin lapsen, vanhempien ja ammattilaisten toimijuuksiin ja toiminnan mahdollisuuksiin liittyvät kysymykset esiin. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 220.)

Ihmiset pitävät lähtökohtaisesti omia arvojaan parhaimpina, mutta ammatillisessa työskentelyssä tätä tulee varoa. Perhetyönohjaaja ei saa lähteä siitä, että hänen arvonsa olisivat perheen arvoja tai heille sopivia arvoja. Vanhempien ja perheen arvojen kunnioittaminen tukevat työssä onnistumista. (Rostila 2001, 29.)

Ammatillinen auttamissuhde perheiden kanssa edellyttää heidän hyväksymistä, ymmärtämistä ja heidän kanssaan puhumista. Keskustelu vanhempien kanssa muistuttaa suuresti tavallista arkikeskustelua, mutta siinä on myös omat erityispiirteensä. Keskustelun tilanne ei ole symmetrinen, käsittelyssä ovat asiakkaan eivätkä perhetyönohjaajan asiat. Perhetyönohjaaja myös ohjaa keskustelua ja luo vanhemmille tilaisuuksia ja paikkoja kertoa asioistaan. Muutostyön kannalta edellytetään keskustelua, joka tuo uusia ratkaisuja tilanteisiin. Tämä edellyttää perhetyönohjaajalta kykyä olla suhteissaan ihmisiin aito ja teeskentelemätön, kykyä luoda hyväksyvällä ja lämpimällä suhtautumisellaan leppoisan, turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin sekä kykyä koko keskustelun ajan säilyttämään ymmärtävän kontaktin asiakkaaseen ja osoittamaan tälle empatiaa. On tärkeää, että asiakkaan tilanteen tajuaminen myös ilmaistaan. (Rostila 2001, 43.)

Perhetyönohjaajan suuri haaste on rakentaa yhdessä vuorovaikutuksessa perheen kanssa luonteva, inhimillinen ja lämmin, mutta samalla ammatillinen yhteistyösuhde. Perhetyönohjaajan tyyli ulkoista esiintymistä myöten on tärkeä sanoma perheelle. Perhetyönohjaajalta vaaditaan suurta sopivaisuuden tajua. Ei ole olemassa täysin varmoja keinoja, joilla perhe saadaan vakuuttuneeksi perhetyönohjaajan aitoudesta ja hyvästä tarkoituksesta. Ammatillainen ei voi toimia samalla tavalla jokaisen kanssa, mutta toisaalta pitäisi tehdä samoja asioita, antamalla työskentelylle sellainen muoto, että se edistää perheen ongelmien ratkaisua. (Rostila 2001, 48.)

Lastensuojelussa perhetyöntekijän työn keskeisiä ammatillisia kvalifikaatioita ovat normatiiviset ja innovatiiviset kvalifikaatiot. Perhetyötä tehdään vuorovaikutuksellisissa suhteissa, joten työhön sitoutuminen ja motivoituneisuus ovat keskeisempiä ammattitaidon osia. Perhetyössä tilanteet muuttuvat jatkuvasti ja tämä edellyttää sopeutumiskykyä niin asiakastyössä kuin organisaatiossa. Työskentelyn innovatiiviseen puoleen liittyvät työtä koskevat kehittämistarpeet, erilaisten työmenetelmien ja asiakastyöprosessien parempi hallinta, kehittämistyö ja työntekijöiden koulutus. (Reijonen 2005, 13 - 14.)

3.5 Perhetyö on prosessi

Perhetyö etenee prosessissa. Sen toteutuminen vaatii yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa, tavoitteiden ja odotusten selkiyttämistä, perheen kuulemista ja riittävästi tapaamisia. Prosessiluonne vaatii monen tekijän samanaikaista onnistumista. Perheiden odotukset, tietoisuus työskentelyn luonteesta, siihen paneutuminen ja hyöty työskentelystä vaihtelevat. Tärkeitä lähtökohtia ovat tavoitteiden ja perhetyön tarkoituksen selkiyttäminen ja täsmentäminen. Perheet eivät välttämättä hahmota elämäänsä tapahtumien ketjuna. Oman elämän tapahtumat ovat merkityksellisiä, mutta usein erillisiä tapahtumia, kokemuksia ja tunteita. Prosessiajattelu heijastaa ammattilaisen halua jäsentää työskentelyä jonkin etenemistä ja tuloksellisuutta ilmentävä tai siihen pyrkivän tekijän kautta. (Hurtig 1999, 96 – 97.)

Lähtökohta auttamisessa on, että ymmärretään lapsen sijoituksen aiheuttavan perheelle kriisin eli muutosvaiheen. Sen merkitys perheelle kokonaisuutena kuin sen yksittäisille ihmisille on erilainen. Myönteinen yhteys perheen ja perhetyönohjaajan välillä syntyy jos perhe kokee olevansa hyväksytyjä elämäntilanteessaan. Ensisijaisesti työskentelyssä kohdataan perhe, ei ongelmia tai vaikeuksia. Perhetyössä tulee ymmärtää perheen ja yksilön sisäinen tarina. Sisäinen tarina on prosessi, jossa yksilö tulkitsee elämänsä tapahtumia sekä tilanteensa tarjoamia mahdollisuuksia ja rajoja sosiaalisesta tarinavarannosta omaksumiensa tarinallisten mallien avulla. Sisäinen tarina ohjaa ihmisen toimintaa hänen elämässään. Kun ihminen nähdään ainutkertaisena yksilönä, hänen elämänsä ainutlaatuisena tarinana ja hänen oma sisäinen kontekstinsa ovat ammatillisen työskentelyn perusta, voidaan ymmärtää hänen näkökul-

mastaan muutosvaihetta ja elämän odottamattomia tilanteita. Tämä mahdollistaa perheen kohtaamisessa asiakaslähtöisyyden ja osallisuuden kokemus vahvistuu. (Pesonen 2006, 159.)

4 TAVOITTEELLISUUTTA PERHETYÖHÖN

Työskentelytavoitteiden muotoilu on tärkeää. Hyvät tavoitteet ovat konkreettisia ja kuvattavia. Niihin sisältyy konkreettisuuden ansiosta tietoa, mitä odotuksia kullakin on ja mistä tiedetään, milloin tavoitteet on saavutettu. Hyvin muotoilluiden tavoitteiden olennaisin asia on, että tavoitteiden ja keinojen synnyttämät keinot ovat realistisia. Tämä mahdollistaa itse asiaan, substanssiin, pääsemisen puhumisessa ja tekemisessä. (Makkonen 1995, 40 – 41.) Möllerin (2005, 62) mukaan perhetyön työskentelyn suunnitelmallisuutta vahvistaa perhetyöntekijän kyky kertoa perheelle, mitä yhteistyössä tapahtuu, mitä asioita käsitellään ja arvioidaan, miten työskennellään, kuka tekee mitään ja milloin työskentely tapahtuu.

Perhetyön alkuvaiheessa on tarkoituksenmukaista pyrkiä selvittämään perheen ongelmat ja tarpeet sekä voimavarat että perheen sisäiset rakenteet. On tärkeää luoda mahdollisimman konkreettisia tavoitteita perheen tukemiseksi. Tämä helpottaa myös työskentelyn toteutumisen arvioimista. Tavoitteet ovat jokaisen perheen kohdalla erilaisia, mutta ne tähtäävät aina perheen itsenäiseen selviytymiseen. Onnistuneen perhetyön työskentelyn merkinä voidaan nähdä sen päättäminen perheessä. (Reijonen 2005, 11.)

Perheillä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa perhetyön suunnitteluun ja toteuttamiseen. Perheeltä pyydetty suostumus- ja sitoutumislomake antaa legitiimin luvan työskennellä heidän kanssaan, mutta se toteuttaa hyvin vähäisesti perheen itsemääräämisoikeutta ja tasavertaisuutta. Työskentelyn yhteisyys perheen ja perhetyön välillä rakentuu sopimuksellisuuteen, jossa yhdessä on sovittu perhetyön tavoitteista, vaihtoehtoista, vastuista ja etenemisestä. Sopimuksellisuutta edellyttää jo laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. (Pohjola 2010, 49.)

Työskentelyn tavoitteiden määrittely vanhempien ja lapsen toimesta on toivottavaa. He ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja tietävät mikä heille on parasta. He myös tietävät, mikä heidän elämässään tulisi olla toisin. Tavoitteen asettelussa on myös poikkeuksia, joihin työntekijän tulee puuttua. Lainvastaiset tai epärealistiset ja saavuttamattomissa olevat tavoitteet täytyy käsitellä yhdessä ja mahdollisuuksien mukaan auttaa lasta ja vanhempia luomaan niistä paremmin toteutettavissa ja saavutettavissa olevia. Yhteistyön avulla löydetty realistinen tavoite mahdollistaa työntekijän auttamaan perhettä luomaan mahdollisuuksia sen saavuttamiseksi. (Bertolino 1999, 33.)

Perhetyön työskentelyssä on tärkeää, että lapsi otetaan vakavasti. Häntä ei saa jättää passiiviseen rooliin. Lapsen kokemuksellisen tiedon tulee välittyä alkuarviointiin, suunnitelmalliseen työskentelyyn ja vanhempien tietoisuuteen ja toimintaan. Lapsen tarpeiden välittyminen vanhemmille on tärkeää, kuten se, että vanhempien tulee kyetä vanhemmuuteen ja pitämään lapsesta huolta. On tärkeää, että vanhemmille mahdollistetaan lapsen tarpeet toiminnassaan huomioiva ja lapsesta huolta pitävä aikuisen toimijan identiteettikertomuksen ja identiteetin rakentuminen myös silloin, kun lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 244.)

Perheen ja vanhempien tilanteen, vahvuuksien ja resurssien kartoittaminen on tavoitteen asettelun ja työskentelyn suunnittelun perusta. Arviointi on samanaikaisesti prosessi että lopputulos. Arvioinnin tulisi päättyä, kun aloitetaan työskentelyn suunnittelu, mutta toisaalta koko työskentelyprosessin ajan tehdään arviointia. Alkuarvioinnin yhteydessä tulisi kiinnittää huomiota perheen itse näkemiin ja kokemuksiin ongelmiin ja huolenaiheisiin, lainsäädäntöön ja oikeuksiin sekä velvollisuuksiin. (Rostila 2001, 64-66.)

4.1 Tavoitteellisuus alkaa alkuarvioinnista

Alkuarvioinnissa ja suunnitelmallisen perhetyön toteuttamisessa on tärkeää, että vanhemmille annetaan tilaa tehdä työtä omassa prosessissaan. Käytännön työssä tavoitteena on, että ongelmallinen tilanne muuttuu perheen ja lapsen kannalta parempaan suuntaan. Alkuarvioinnin yhteydessä pyritään täsmentämään perheen ja lapsen on-

gelmallista elämäntilannetta, ongelman syntyä ja erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 222.)

Ammatillinen tukeminen perheessä lähtee aina arvioinnista. Arviointi on puuttumista perheen elämään. Onnistunut arviointi saa perheen tarkastelemaan elämäänsä eri tavalla kuin ennen ja luo uudenlaista ymmärrystä huolenaiheisiin ja vaikeaan elämäntilanteeseen. Muutos voi kuitenkin alkaa vasta sitten, kun perheenjäsenet yhdessä pysyvät jakamaan saman huolen ja uskovat, että muutos on mahdollista. Usein perheitä pelottaa muutos tai siihen ei olla valmiita. Tämä edellyttää perhetyönohjaajalta enemmän aikaa perheen tukemiseen, jotta yhteinen ymmärrys muutoksesta ja siihen käytettävistä menetelmistä löytyisi. Perhetyönohjaaja voi auttaa löytämään sanat ja keinot tavoitteiden löytymiseen, mutta perhe itse määrittelee tavoitteensa. Arviointityö on usein perheen näkökulmasta tunkeilevaa, koska heiltä joudutaan kysymään asioista, joista he eivät puhu edes perhepiirissään. Perhetyönohjaajalta vaaditaan hyvää kykyä perustella tiedon tarvetta työskentelyn näkökulmasta. (Vilen ym. 2010, 46 - 49.)

Alkuarvioinnissa on tärkeää pohtia, mikä on oikeaa ja riittävää tietoa ja mistä ja keneltä sitä halutaan. Käytettävissä oleva tieto määrittää perhetyön ratkaisuja ja mahdollisuuksia ja se rakentuu osittain perheiden ja perhetyönohjaajan välisessä vuorovaikutuksessa koko työskentelyn ajan. Alkuarvioinnissa tuotettu tieto määrittää tulevaa työskentelyä, mutta tulee huomioida ettei se ole muuttumatonta. Työskentelyn alkuvaiheessa sekä perhetyönohjaaja että perhe ovat ei-tietämisen äärellä. Ei voida tietää, miten perheen tilannetta voidaan muuttaa. Pääpaino on tilanteen selvittelyssä ja ongelmatilanteiden löytymisessä. Arvioinnin päätösvaiheessa vasta pohditaan ratkaisuvaihtoehtoja. Perhetyönohjaajan tulee olla avoin koko työskentelyn ajan, usein perhetyöprosessi on ennakoimaton ja yllätyksellinen. Olennaista on alkuarvioinnissa saada perhetyönohjaajan ja perheen välille suhde, joka mahdollistaa yhteisen työskentelyn. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 224 - 226.)

Arviointi on perheen ja työntekijän välillä tapahtuva prosessi, jossa kerätään ja analysoidaan tietoa tavoitteena saada kokonaiskuva lapsen tilanteesta. Tavoiteltavaa on, että arviointi tapahtuisi yhteisesti perheen kanssa. Tämä edellyttää, että perheet ovat alusta alkaen tietoisia, mitä arvioidaan, miten työskentelyssä edetään ja mitä yhteisiä

sopimuksia työskentelystä tehdään. Yhteinen arviointi tarkoittaa erilaisten asiantuntijuuksien kohtaamista. Vanhemmat ja lapsi ovat asiantuntijoita omassa elämänkokemuksissaan ja tunteissaan, perhetyönohjaaja antaa yhteistyöhön oman ammatillisen osaamisensa ja tieto-taitonsa. Tavoitteena on saada eri osapuolien kertomus kuuluvaksi, perhetyönohjaaja auttaa, tukee ja rohkaisee perhettä löytämään oman tarinansa ja kertomaan siitä. Perheenjäsenten tehtävänä on auttaa perhetyönohjaajaa auttamaan heitä. (Paaso 2010, 30.)

Perheestä voidaan kerätä tietoa haastatellen yksitellen jokaista perheenjäsentä tai perheen yhteistapaamisissa. Perhetyönohjaajan teoreettinen näkemys ja aikaisemmat kontaktit perheeseen vaikuttavat tiedonhankintamenetelmiin. Yksilöhaastattelut antavat perheenjäsenten kuvauksia perhe-elämästä, yhteisissä tapaamisissa voi seurata perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta. Tärkeintä alkuarvioinnissa on, että kerättyistä tiedoista tehdään yhteenveto. Vanhemmat tulisi saada mukaan arvion tekemiseen. Käytännössä perhetyönohjaaja voi kertoa omista vaikutelmistaan ongelmien ja haasteiden suhteen ja vanhemmat voivat kommentoida, vahvistaa tai oikaista nämä vaikutelmat. (Rostila 2001, 72.)

Yhteinen arviointi ei välttämättä merkitse samanmielisyyttä ja samanlaisia näkemyksiä. Se tulisi nähdä tilana, jossa erilaisille näkemyksille annetaan mahdollisuus tulla kuuluviin ja kuulluiksi. Perhetyönohjaajan rooliin kuuluu toimenpiteisiin ryhtyminen silloinkin, kun perheenjäseneet ovat asiasta eri mieltä. Tämä ei vähennä yhteisen arvioinnin merkitystä. (Möller 2004, 35.)

4.2 Tavoitteiden löytäminen ei ole aina helppoa

Yhteisen arvioinnin käynnistyminen lastensuojelutyössä ei ole itsestään selvyys. Työskentelyssä on esillä aina hyvin henkilökohtaisia ja usein kipeitä ja tunnetasolla vaikeasti kohdattavia asioita. Asioihin ja tilanteisiin voi liittyä myös epäonnistumisen ja huonommuuden kokemuksia. Näistä lähtökohdista lähtevässä työskentelyssä ei voida edellyttää tai odottaa, että perheen yhteistyövalmiudet olisivat hyvät tai heti olemassa. Perheellä ei välttämättä ole mitään halua yhteistyöhön. Yhteistyön vaikeutta lisää myös lastensuojelutyössä läsnä oleva kontrolli ja vallankäytön mahdollisuus.

Työntekijä voi tuntea, että yhteistyösuhde tai yhteinen arviointi ovat mahdottomia jo puheen tasolla. Täytyy kuitenkin muistaa, että ilman yhteistyötä ei ole olemassa asiakassuhdetta. (Möller 2004, 42.)

Lastensuojelussa ei ole harvinaista, että perhe ja lapsi puolustautuvat ja näkevät oman tilanteensa täysin erilaisena. Näissä tilanteissa korostuu se, että haetaanko tietoa perheestä vai perheen kanssa. Perheillä on yleensä toive ja tarve tulla kuulluksi, mikä tulee ottaa vakavasti. Kuulluksi tulemisen kokemus edesauttaa kohtaamista ja vaikeiden asioiden puheeksi ottoa. Se voi myös auttaa perhettä itseään työstämään esiin nousseita huolia paremmin. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 228 - 229.)

Jokaisella perheellä on huolenaiheita, mutta niistä puhuminen voi olla vaikeaa. Luottamus perhetyönohjaajaan syntyy vähitellen ja kokemuksen kautta. Yleensä vanhemmat kertovat aluksi pienempiä huolenaiheita kuin testatakseen työntekijän reagointia. On tärkeää muistaa, että jokaisella vanhemmalla on halu olla hyvä isä tai äiti. (Vilen ym. 2010, 41.)

Ongelman ratkaisu edellyttää, että perhe näkee ongelman ja haluaa työskennellä aktiivisesti sen ratkaisemiseksi. Aina näin ei ole. Vanhemmat voivat olla vastentahtoisesti mukana työskentelyssä, eivätkä välttämättä tunnista ongelmaa. Ongelman näkemisen sijasta usein tilannetta hallitsee muiden syyttely. Perhetyönohjaajan haasteena onkin motivoida vanhempia vähentämään kielteistä asennetta, auttaa näkemään ongelma ja lisätä halua muutostyöhön. (Rostila 2001, 73.)

4.3 Tavoitteet muodostuvat ja työskentely alkaa

Hyvin suunnitellussa perhetyössä työskentelyn tavoitteet sovitaan riittävän konkreettiselle tasolle. Tämä helpottaa ymmärtämään työskentelyn toimintatapoja. Lapsilähtöinen työskentelytapa edellyttää, että tavoitteet asetetaan myös lapsen näkökulmasta. Pohdinnassa tulee huomioida vanhempien jo olemassa olevat vahvuudet ja se, mitä muutosta pitää tapahtua, jotta lapsella on hyvä olla. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 239.)

Selkeä tavoitteiden asettaminen palvelee perhetyön tehtävää. Tavoitteet ilmaisevat pyrkimysten yksimielisyyttä, tarjoavat perhetyölle suunnan ja jatkuvuuden, jäsentävät keinojen valintaa, mahdollistavat edistymisen seuraamisen ja toimivat mittapuuna työskentelyn tuloksellisuutta mitatessa. Tavoitteet tulee määritellä positiivisessa, kasvua korostavassa muodossa ja niiden tulee olla toteuttamiskelpoisia. Tavoitteen tulisi olla perhetyön prosessin toivottu lopputulos. Tärkeää on myös määritellä selkeästi tavoitetaso eli minkälaista muutosta tavoitellaan. Hyvä tavoite on vanhemmille tärkeä, riittävän pieni, konkreettinen, jo olemassa oleva, mieluummin jonkin alkaminen kuin loppuminen, realistinen ja saavutettavissa oleva ja sellainen, joka ymmärrettään kovaa työtä vaativaksi. (Rostila 2001, 75 – 78.)

Auttamisen prosessimalli korostaa perhetyönohjaajan roolia asiakkaan äänen saamisessa esille ja kokonaisvaltaisen tilanearvioinnin tekemisessä. Perhetyönohjaajan vahvuus on perheiden toiveiden ja motiivien esille saamiseen perustuva kokonaisuuden hallinta. On tärkeää tiedostaa, että perhetyön auttamistilanne ei ole tasa-arvoinen asetelma. Perhetyönohjaajan tulee olla tietoinen omasta roolistaan ja vallastaan. Työskentelystä tehtävä yhteinen sopimus ilmaisee mihin pyritään ja millä tavoin. Se myös selkiinntää perheille, mitä työskentelyltä ja perhetyönohjaajalta voidaan odottaa ja mitä heiltä odotetaan. (Rostila 2001, 15 – 17.)

Ongelmanratkaisun tarkoituksena on parantaa asiakkaan kykyä selviytyä elämässään ja parantaa hänen elämänhallintaansa. Muutostyö on sovitettava asiakkaan tarpeisiin. Jäsentynyt ja johdonmukainen työskentely edellyttää, että työskentelylle on tavoite, tavoitetta kohti työskennellään ja työskentely päätetään. (Rostila 2001, 59 – 60.)

Työskentelyn ensimmäisessä vaiheessa luodaan hyvä suhde, kerätään tarpeellista tietoa, tehdään ongelmaa ja resursseja koskeva tilanearvio, parannetaan vanhempien toimintahalukkuutta ja neuvotellaan ongelmaa koskevista tavoitteista ja tehdään työskentelyä koskeva sopimus. (Rostila 2001, 60).

Hyvä suunnitelma perhetyössä helpottaa työskentelyä. Asiakastilanteet ovat yksilöllisiä ja perheiden voimavarat, valmiudet sekä halukkuus yhteistyöhön vaihtelevat. Perhetyönohjaaja voi vain omalta osaltaan pitää kiinni suunnitelmien tekemisestä ja niissä pysymisestä. Ilman suunnitelmaa työstä puuttuisi sitä jäsentävä rakenne. Tämä

heijastuisi myös perheisiin, tilanne olisi epäselvä kaikille. Suunnitelma ei kangista työtä kaavamaiseksi, se toimii perhetyönohjaajalle ammatillisen työskentelyn raamittajana ja se mahdollistaa perheiden yksilöllisten tilanteiden ja tarpeiden huomioimisen. (Paaso 2010b, 37.)

Hyvän työskentelyn ennakkoehto on turvallisen ja myönteisen suhteen luominen. Ilman myönteistä suhdetta perhetyönohjaajaan vanhemmat eivät luultavasti paljasta hankaluuksiin liittyviä tunteita tai kerro tärkeitä tietoja, jotka vaikuttavat lapsen tilanteeseen. Myönteisessä suhteessa vanhempi ei ole varuillaan tai koe itseään uhatuksi ja hän luottaa perhetyönohjaajan auttamishaluun. Vanhempien tulisi myös aidosti voida tuntea, että perhetyönohjaaja on aidosti kiinnostunut heistä ja ymmärtää heitä. Yhteistoiminnallinen asiakassuhde täytyy rakentaa, se ei vain itsestään muodostu. Se edellyttää roolien määrittelyä työskentelyssä, vanhempien odotusten määrittelyä sekä selvitystä perhetyöprosessin luonteesta. Usein vanhemmat eivät suoraan ilmaise, mitä työskentelyltä odottavat. Tällaisessa tilanteessa perhetyönohjaajan on ensin rakennettava riittävän turvallinen kontakti vanhempiin ja vasta tämän jälkeen kartoittaa perusteellisemmin heidän toiveitaan. Työskentelyn alussa vanhemmille on kerrottava, mistä perhetyössä on kyse ja todeta vanhempien vastuu ja oikeus osallistua työskentelyyn. Tärkeää myös on, että kerrotaan, ettei liian suuria odotuksia voida hetkessä täyttää. (Rostila 2001, 59 - 61.)

Myönteinen palaute on tärkeä vuorovaikutuksen muoto. Perhetyönohjaajan kannustava palaute vanhempien myönteisistä piirteistä, vahvuuksista ja selviytymisestä lisäävät heidän muutoshaluaan ja uskoa tulevaisuuteen. (Rostila 2001, 64.)

Muutostyö ei ole helppoa. Työskentelyn onnistumiseksi tulee huolehtia vanhempien itsevarmuudesta ja itseluottamuksen lisääntymisestä työskentelyn kuluessa, seurata edistymistä, huomioida mahdolliset tavoitteen toteutumista haittaavat esteet, huomioida onnistumiseen vaikuttavat ihmissuhteet ja huolehtia vanhempien itsetuntemuksen lisääntymisestä. Perhetyönohjaajan tulee käyttää tehokkaasti ja oikein omaa persoonansa työskentelyn aikana. (Rostila 2001, 83.)

4.4 Tavoitteelliseen työskentelyyn kuuluu työskentelyn päättäminen

Perhetyö päättyy jossakin vaiheessa. Työskentelyn lopettamisesta tulee tehdä päätös, mahdollisia tunnereaktioita tulee käsitellä, työskentely ja tavoitteiden saavuttaminen tulee arvioida ja sopia mahdollisesta seurannasta ja siitä, miten saavutetut tulokset turvataan. Päätösvaiheessa tulee huomioida asiakassuhteiden erilaisuus. (Rostila 2001, 85.)

Työskentelyn päättyessä tulee huolehtia, että perheet saavat purkaa työskentelyn päättämiseen liittyviä tuntemuksia. On tärkeää, että työskentelyn saavutukset todetaan selkeästi ja niitä arvostetaan. Haasteellista kuitenkin on myönteisten muutosten ja uusien toimintatapojen vakiinnuttaminen ja juurruttaminen perheiden arkeen. Perhetyönohjaajan tulee auttaa perhettä auttaa valitsemaan muutoksen kannalta tärkeitä jatkotyöskentelyn kohteita, auttaa heitä uskomaan enemmän omiin kykyihinsä ja soveltamaan taitoja uusissa ja luonnollisissa tilanteissa. Työskentelyä voidaan jatkaa seuranta- ja tukitoimilla. Perheen kanssa on myös hyvä suunnitella keinoja, jotka estävät mahdollisten takapakkien tapahtumista. Tärkeää on auttaa perheitä kohtaamaan tulevia ongelmia opettamalla heitä itsenäiseen ongelmanratkaisutyöskentelyyn. (Rostila 2001, 88 – 89.)

5 KIINTYMYSSUHDE AJATTELUA PERHETYÖHÖN

Kiintymyssuhde terminä kuvaa kahden yksilön välisiä tunnesiteitä, niiden tilaa ja laatua. Käyttäytymismalleja, joiden avulla yksilö pyrkii läheiseen yhteyteen toisen ihmisen kanssa tai pyrkii säilyttämään tämän yhteyden ja jotka johtavat lisääntyneeseen turvallisuuden tunteeseen, kutsutaan kiintymyskäyttäytymiseksi. Kiintymysjärjestelmä puolestaan on yksilön maailmasta laatima sisäinen työmalli, jossa mukana ovat yksilö itse, hänen läheisensä ja heidän suhteensa joiden mukaan toimitaan. Traumaperäinen kiintymyssuhdehäiriö kuvaa monimutkaista kasvavan lapsen häiriötilaa, joka johtuu varhain koetusta ja pitkään jatkuneesta kaltoin kohtelusta. Tällaista kohtelua ovat fyysinen ja henkinen laiminlyönti sekä fyysinen, henkinen ja seksuaalinen väkivalta. (Becker-Weidman 2008, 38.)

Kiintymyssuhdemalliksi kutsutaan sisäistettyä mallia maailmasta ja ihmissuhteista. Kiintymyssuhteita pidetään ihmisen luonnollisena ja motivoivana voimana koko elämänkaaren ajan. Kiintymysmalli aktivoituu stressaavissa tilanteissa, elämän siirtymävaiheissa sekä odottamattomissa stressiä ja traumaattisia kokemuksia tuottavissa tilanteissa. (Tapio, Seppänen, Hyppönen, Janhunen, Prusila, Salo, Toivanen & Vilen 2010, 115.)

Kiintymysteorian mukaan tieto lapsesta lähtee sisältä ja tämä vähitellen kasvava tieto on olennaisen tärkeää aikuisen ja lapsen välille syntyvän suhteen kannalta. Kiintymysteoria osoittaa, että lapsi on paljon enemmän kuin hänen käyttäytymismallien summa. Lapsen ja hänen kanssa muodostuvan suhteen ymmärtäminen ei perustu pelkästään ulkoisen käyttäytymisen arviointiin. Ihmissuhteilla on keskeinen merkitys ihmisen kognitiivisen, emotionaalisen, sosiaalisen ja käyttäytymiseen liittyvän kehityksen kannalta. Vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa toimivuus rakentuu sen varaan, miten osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Aikuisen salliessa lapsen vaikuttaa itseensä auktoriteetti ei vähene. Lapsi ennemminkin hyväksyy aikuisen paremmin ja aikuinen kykenee toimimaan viisaammin ja tehokkaammin. Näin toimien aikuinen ja lapsi kykenevät virittäytymään samaan tunnetilaan ja interventio auttaa kyseisessä tilanteessa ja hyödyttää kehittyvää ihmissuhdetta. Kiintymykseen keskittyvä vanhemmuus muodostuu turvallisuudesta, tuesta, vastavuoroisesta mielihyvästä ja asioiden jakamisesta. Näin lapsen on mahdollisuus kokea syvää luottamusta ja sitoutumista. Vanhemman ja lapsen väliset kokemukset sulautuvat yhteen eheäksi ja kehittyväksi itsetuntemukseksi. Nämä kokemukset antavat lapselle tunteen omasta arvosta, hän tuntee olevansa rakastettu ja kykenee itse antamaan rakkautta. Tämä mahdollistaa myös lapselle asenteen, joka sallii aktiivisen avoimuuden ja tutkimisen. (Hughes 2011, 14 – 18.)

Kiintymys viittaa suhteeseen, joka lapsella on vanhempaansa. Turvallisesti vanhempaansa kiinnittynyt lapsi turvautuu tähän tarvitessaan tukea ja turvaa. Vanhempi ei turvaudu lapsen tarvitessaan tukea ja turvaa, vaan hän kääntyy elämäkumppaninsa, vanhempiensa tai ystäviensä puoleen. Vanhemmalla on lapsen tunneside, mutta tämä ei ole kiinnittynyt lapseen. Intersubjektiivisuus viittaa prosessiin, jossa kahden yksilön välisessä suhteessa kummankin osapuolen subjektiivinen kokemus vaikuttaa toisen subjektiiviseen kokemukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsen

liittyessä vanhempansa subjektiiviseen kokemukseen, hän pystyy säätelemään omia tunnetilojaan ja löytää keskeiset asiat omasta sisäisestä elämästään. Näiden intersubjektiivisten kokemusten keskellä lapsi kehittää itselleen prosessin, joka mahdollistaa lapsen järjestellä ja syventää omia ajatuksia, tunteita, havaintoja, muistoja, toiveita ja pyrkimyksiä. (Hughes 2011, 25.)

5.1 Lapsella on kiintymisen tarve

Terve ja turvallinen kiintymyssuhde on välttämätöntä, jotta lapsen koko älyllinen potentiaali pääsee kehittymään. Se edistää lapsen loogisen ajattelun kehittymistä, lapsi oppii ajattelemaan syyn ja seurauksen periaatteen mukaisesti. Lapsi oppii myös säätelemään tunteitaan laaja-alaisesti, hän saa emotionaalisesti merkityksellisiä ihmissuhteita, kyvyn hallita tehokkaasti pelkoa ja ahdistusta sekä sietää stressiä ja pettymyksiä joutumatta pois tolaltaan. (Becker-Weidman 2008, 43.)

Lapsi tarvitsee riittävän pitkän kokemuksen auttavasta ja hänen parastaan ajattelevasta vanhemmasta, jotta hän osaa pitää itsestään huolta. Vanhemman tehtävänä on säädellä lapsen tunnetiloja ja tätä kautta lapselle kehittyy kyky säädellä itseään. (Tuovila 2008, 174.)

Varhaisten hoivakokemusten perusteella lapsi luo vuorovaikutusmallin, joka sisältää kolme asiaa: lapsen sisäistys omasta itsestään, vuorovaikutuksesta ja häntä hoivaavista aikuisista. Turvallisesti kiinnittynyt lapsi on sisäistänyt vuorovaikutusmallin, jossa hän kokee olevansa huolenpidon arvoinen ja oppinut, että tunteita ja tarpeita voi turvallisesti osoittaa ja että muihin voi turvautua. Tämä vuorovaikutusmalli toimii oletus- ja työskentelymallina, jonka lapsi siirtää koskemaan uusia ihmissuhteita ja kiintymyssuhteita. (Kalland 2004, 131.)

5.2 Sijaishuollossa lapset ovat usein kiintymyshäiriöisiä

Turvaton lapsi on saanut toisenlaisen kokemuksen varhaisesta hoivasta. Hän on sisäistänyt kielteisen käsityksen itsestään, vuorovaikutuksesta ja häntä hoivaavista aikuisista. Turvattomilla lapsilla on kaksi vuorovaikutusmallin pääluokkaa: vanhem-

paansa välttelevästi tai ristiriitaisesti kiinnittynyt lapsi. Välttelevä lapsi on oppinut säätelemään kielteisiä tunteitaan, koska niiden ilmaisu on johtanut vanhemman vetäytymiseen tai ääripäässä pahoinpitelyyn. Hän on oppinut myös olemaan huomioimatta omia kielteisiä tunteitaan ja voi liiaksi mukautua muiden toivomuksiin. Yksilön oppiessa olemaan tuntematta tunteita lainkaan, voi hänestä kehittyä aikuinen, jolla ei ole kontaktia omiin tunteisiin eikä tuntemuksiin. Hän voi olla hyväksikäytettävissä tai hyväksikäyttävä, eristäytyvä, kehitykselliseen riskiin kuuluvat masennus ja itse tuhoisuus sekä rikollisuus. (Kalland 2004, 131 – 132.)

Täysin jäsentymätön aika lapsena, ilman pysyvää hoivaajaa tai useiden sijoitusten kokeminen saattaa tehdä lapsesta kiinnittymättömän. Tällaisessa tilanteessa lapsi ei pyri kontaktiin häntä hoitavan aikuisen kanssa. Lapsi voi olla myös sosiaalisesti valikoimaton eli huomionhakuinen ja olla ystävällinen valikoimattomasti kaikille. (Kalland 2004, 133.)

Lapsi tarvitsee aikuisen huolenpitoa kasvaakseen terveeksi ja vahvaksi. Fyysinen kasvu edellyttää ravintoa, lämpöä ja suojaa ja jotta lapsesta kasvaa tunteva ja rakastava ihminen hän tarvitsee sellaista hoivaa, joka kasvattaa hänen kykyään luottaa ja kiintyä. Synnynnäisesti jokainen lapsi on valmis kiinnittymään aikuiseen. Jos lapsen kypsytävän mielen valmiutta loukataan toistuvasti, kasvaa lapsi epäluottamukseen. Lapsen kasvuympäristön ollessa turvaton, hän ei kykene käyttämään voimavarojaan kasvulleen tärkeisiin tehtäviin. Tämä epäluottamus näkyy lapsessa erilaisina oireina. Pelkkä sijoitus kodin ulkopuolelle ei useinkaan auta. Lapsen kiintymistarve ja luotavuus tulee herättää uudelleen. (Mäkelä 2006, 10 – 11.)

Huostaan otettu lapsi on lähes aina kokenut kaltoin kohtelua ja laiminlyöntejä. Hän on jäänyt liian yksin tarpeidensa ja tunteidensa kanssa, mikä aiheuttaa vaikeuden luottaa siihen, että aikuinen osaisi tukea. Lapsi oireilee kiintymyssuhdetraumaansa usein vastustamalla kaikkea hoivaa ja tukea, mitä hänelle tarjotaan. (Vilen ym. 2010, 21.)

Kiintymyssuhdeteorian avulla voidaan ymmärtää lapsen kehittämiä selviytymiskeinoja äärimmäisessä vaaratilanteessa. Esimerkki tällaisesta tilanteesta on ratkaisematon ristiriitatilanne suhteessa huolta pitävään aikuiseen. Lapsen kehityksen vaurioi-

tuminen voi johtua selkeästä laiminlyönnistä tai vanhemman avuttomuudesta ja pelokkuudesta suhteessa lapseen sekä kykenemättömyydestä nähdä omissa toimissaan mitään puutteita. (Tuovila 2008b, 30.)

Traumatisoituneet lapset, joiden on vaikea muodostaa kiintymyssuhdetta haluavat kontrolloida toisten tunteita ja käyttäytymistä ja pyrkivät pääsemään aina voitolle. Heillä on kielteinen näkemys omasta itsestään ja muista. He haluavat pitää siitä kiinni ja nauttivat sanoessaan ei. Heitä vahvistaa se, että he eivät tunne tarvitsevansa keittäjän ja he pystyvät välttämään kokemuksia, jotka vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa antaisivat heille mielihyvän ja rakkauden tuntemuksia. He välttävät tilanteita, jossa he saisivat kiitosta tai joutuisivat pyytämään palvelusta, koska he kokevat haavoittuvansa näissä tilanteissa. (Hughes 2006, 74.)

Lastensuojelussa ei voida aina kiintymyssuhdeteorian korostamaa pysyvyyttä ja turvallisuutta yhdistää. Asia nousee esiin erityisesti silloin, kun lapsi on turvaton omassa kodissaan. Lapsen kohdalla asiaa tulee tarkastella sijoituksen hyödyllisyydestä, kumpi riski on suurempi: kotiin jääminen vai lapsen huostaanotto. Lapsen sijoitus lastensuojelulaitokseen on huonompi vaihtoehto kuin perhesijoitus mikäli ei voida taata pysyviä kiintymyssuhteita. Joka tapauksessa lastensuojelulaitos on lapselle turvallisempi vaihtoehto kuin se, että lapsi jätetään selviytymään sellaisen kodin olosuhteisiin, jossa hänen turvallisuus ja kehitys vaarantuu. (Kalland 2004, 136.)

5.3 Vanhempi vaikuttaa merkittävästi kiintymyssuhteeseen

Vanhemman käyttäytymisen ennakoitavuus voi olla heikkoa. Lapsen tarpeisiin vastataan vaihtelevalla tavalla ja vastaukset vastaavat vanhemman sisäistä tilaa eivätkä lapsen tarpeita. Kun lapsen tarpeita tulkitaan vanhemman todellisuudesta käsin, katkaisee vanhempi lapsen aloitteita. Lapsen näkökulmasta vanhemman käyttäytyminen on ennakoimatonta, lapsi ahdistuu ja strategian löytäminen, jolla hän saisi vanhemmilta myönteistä huomiota, on vaikeaa. Lapsi saattaa löytää strategian, jolla varmentaa vanhempien kielteistä huomiota. Tavoitteena on vanhempien huomion maksimointi eli lapsi luo tilanteita, joissa aikuisen käyttäytyminen on kohtalaisen ennakoitavissa. Lapsi voi protestoida, huutaa, potkia ja rikkoa tavaroita. Näin hän saa aiku-

sen huomion, eikä hänen tarvitse pelätä jäävänsä ilman huomiota. Huomio on kielteinen, mutta parempi vaihtoehto kuin huomiotta jääminen. Kielteisen huomion lisäksi lapsella on usein käytössä toinen, vanhempia lepyttävä strategia. Tämä kuitenkin aiheuttaa niin lapsessa kuin aikuisessa ristiriitaisia tunteita, eikä vuorovaikutuksessa päästä hyvään tasapainoon. Lapsi on ristiriitaisesti kiinnittynyt. (Kalland 2004, 132.)

Kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta lapseen liittyvä laiminlyönti voidaan nähdä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen häiriöksi. Perhetyön näkökulmasta väliintuloa vaativa ongelma paikantuu lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen, ei pelkästään lapseen tai vanhempaan. Vuorovaikutuksesta löytyy myös ongelman ratkaisu. Lapsi ja vanhemmat tarvitsevat turvallisen vuorovaikutuksen tarjoamaa pitkäaikaista tukea. Myös vanhempi-lapsi suhde tarvitsee tukea. Perhetyön työskentelyssä tämä näkyy vanhempi-lapsi –suhteeseen vaikuttavina menetelminä, jolloin pyrkimyksenä on tukea joko lasta tai aikuista sekä suoraan vanhempi-lapsi suhdetta. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 233.)

PACE perustuu vanhemman asenteeseen ja sisäiseen elämään, jota hän ilmentää osallistuessaan lapsen kanssa vuorovaikutteiseen leikkiin ja dialogiin. Vanhemman PACE -asenne ilmenee äänensävyinä ja ydintunteena. Lapselle se kertoo vanhemman kokemuksen hänestä. Avoimempi ja vuorovaikutteisempi asenne mahdollistaa intersubjektiviisen kokemuksen. Lapsi, joka kykenee aistimaan herkästi vanhempansa kokemuksen ja ottamaan sen vastaan, osaa myös paremmin vastaanottaa vanhemman kurinpidon. Kiinnitettäessä enemmän huomiota PACE –asenteeseen, tarvitaan vähemmän ongelman ratkaisua, sääntöjä ja seuraamuksia. Lapsen tottelemaan pakottamista ei tarvita. Kurinpito muodostuu luonnolliseksi osaksi suhdetta, joka voi jopa kohentaa sitä. (Hughes 2011, 88 – 89.)

Vanhemman tulisi tiedostaa miten sanaton viestintä vaikuttaa lapseen. Ärsyyntyminen ja vuorovaikutuksen välttäminen toistuvasti sekä epäjohtonmukainen suhtautuminen kielteisten tunnetilojen merkitykseen ovat käyttäytymismalleja, jotka saavat turvallista kiintymyssuhdetta vailla olevan lapsen varuilleen ja välttelemään keskinäisiä suhteita. Ilman keskinäisiä suhteita lapsi jää vaille turvallisuutta ja luottamus-

ta, eikä hänen ihmissuhdetaitonsa kehity. Ne kuitenkin ovat tarpeen, jotta lapsi kykenee rakentamaan myönteisemmän ja eheämmän minäkuvan. (Hughes 2006, 30.)

Vanhemman tulisi hyväksyä lapsensa ilman ehtoja. Tämän tulisi näkyä siten, että lapsi on vanhempiensa lapsi, eikä hän voi tehdä mitään, mikä saisi vanhemmat toimimaan hänet erilaiseksi. Hyväksyntä ei kuitenkaan tarkoita kaiken sallimista. Lapsen käyttäytymistä arvioidaan ja ohjataan jatkuvasti. Vanhempien rajoittaessa ja ohjatessa lapsen käyttäytymistä, he osoittavat kuitenkin koko ajan hänelle hyväksyntänsä. Se tehdään keskittymällä lapsen käyttäytymiseen, ei koskaan lapseen itseensä, hänen persoonaansa. Hyväksyntä osoitetaan myös niin, ettei käytetä vetäytymistä kurinpitotoimeksi eli ei vetäydytä pois lapsen ja aikuisen suhteesta. (Hughes 2011, 98.)

Vanhempien on hyvän antamisen ohella myös rajoitettava lastensa tekemisiä ja siedettävä rajoittamista seuraavat protestit. Vanhemmat kokevat syyllisyyttä lapsen kiu-kusta ja itkusta, mutta se on kuitenkin vain ulospäin näkyvä tunnereaktio. Sisimmis-sään lapsi on tyytyväinen ja tuntee, että hänestä välitetään. Jos vanhemmista ei ole vastusta lapselle arjen ristiriidoissa, ei heistä ole turvan lähteiksi todellisen kriisin-kään kohdatessa. (Sinkkonen 2001, 122 – 123.)

Vanhemman oma kiintymyshistoria vaikuttaa merkittävästi siihen, miten hän onnis-tuu yrityksessään kasvattaa lasta. Lapsen käyttäytyminen saattaa laukaista vanhem-massa sellaisia puolia omasta isä- tai äitisuhteesta, jotka ovat jääneet käsittelemättä. Tällöin vanhempi reagoi lapseen vihalla ja ahdistuksella. Vanhempi, jolla on onnis-tunut kiintymyssuhde elämänsä tärkeisiin ihmisiin, on tunnetasolla aidosti läsnä, rea-goii herkästi ja on saatavilla myös silloin, kun lapsi ei kykene säätelemään omaa tun-ne-elämäänsä tai kognitiivista käyttäytymistään. Vanhempi reagoi käyttäytymisen taustalla oleviin tunteisiin eikä vihaiseen ja ahdistuneeseen käyttäytymiseen. Näin virittyy lapselle ja hänelle itselleen keskinäisiä kokemuksia, jotka auttavat ratkaise-maan ja integroimaan esiin nousevia tunnetiloja. (Hughes 2006, 29.)

5.4 Perhetyön keinoin parempaan vuorovaikutukseen ja kiintymykseen

Vanhemmuuden tukemisen tulisi perustua kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen tarpeisiin ja niihin vastaamiseen. Vanhempien kanssa työskentelyssä voidaan hyödyntää monia erilaisia tilanteita, kuten ruokailuja, leikkejä ja nukkumista. Olennaista on saada vanhemmat itse huomaamaan, miten hän vastaa lapsen tarpeisiin. Tämän jälkeen voidaan antaa konkreettisia ideoita, miten tilannetta voidaan parantaa. (Saarnio 2004, 247.)

Jos perheessä ei ole syntynyt turvallisia kiintymyssuhteita, ei ydinperheellä ole voimaa vaikuttaa perheenjäseniin. Perheenjäsenten välillä kontaktitiheys on hyvin pieni, jonka seurauksena esiin nousee helppo hajoavuus ja kyvyttömyys nähdä ja kuulla muita perheenjäseniä. Perhetyöntapaamisessa tämä voi näkyä siten, että kukaan ei saavu tapaamiseen tai jos saavutaan, ei perheenjäsenten välille synny vuorovaikutusta. (Varilo ym. 1999, 51.)

Kiintymyssuhdemallit tulevat parhaiten esiin silloin, kun ihminen kokee olevansa väsynyt, hädässä tai sairas. Perhetyössä kohdataan yksilöitä silloin, kun perheestä on huolta. Kiintymyssuhde vaikuttaa siihen, miten perhe kykenee ottamaan tarjottua apua vastaan. Perheiden kanssa tulee keskustella perhetyön sisällöstä, tämä helpottaa avun vastaanottamista. (Tapio ym. 2010, 110 – 111.)

Kiintymyssuhde ja rakkaus eivät ole sama asia. Vanhempi voi kokea rakastavansa lastaan pystymättä olemaan turvallinen vanhempi lapselleen tai huolehtimaan hänen tarpeistaan. On tärkeää tulkita tilannetta lapsen tarpeiden näkökulmasta. (Kalland 2004, 134.)

Kiintymyssuhdeteorian kannalta vanhemman tunnetason herkkyys ja tunkeutuvuus ovat vastinpareja. Vanhempien, jotka vaikuttavat kyvykkäiltä, ovat koulutettuja ja hyvässä sosiaalisessa asemassa olevia, ongelmana voi olla tunkeutuvuus. He eivät tavoita toisen mielensisältöä vaan heijastavat omat sisäiset impulssit ja tunnetilansa toiseen. He voivat lukea lasta enemmän itsestään lähtien kuin lapsesta lähtien. Lapselle tämä on ongelmallinen tilanne, koska hän ei opi tunnistamaan omia sisäisiä tunnetilojaan oikein. (Tuovila 2008b, 36.)

Hyvään vuorovaikutukseen ja korjaaviin tunnesuhteisiin perustuu ajatus siitä, että myöhemmin voidaan korjata vaurioitunutta mieltä ja kehitystä. Lapsen kiintyminen vanhempaan perustuu siihen, miten sensitiivisesti, tunteella, vanhempi kykenee vastamaan lapsen signaaleihin. Vanhemman ollessa riittävänä nopea ja kyvykäs tunnelmaisuissaan mahdollistuu vastavuoroinen kommunikaatio vanhemman ja lapsen välillä. Lapsi oppii, että ihmisten välillä tapahtuu paljon, jaetaan tunteita, oloja ja kokemuksia. (Tuovila 2008b, 34.)

Kiintymyssuhdeteorian annin voi tiivistää siten, että lapsi tarvitsee oikeaa tietoa ja oikeaa tunnetta. Oikea tieto ja tunne merkitsevät eri-ikäisille lapsille erilaisia asioita ja tuovat vanhemmillekin erilaisia haasteita. Tämä tekee kasvatuksesta vaativaa, toisista haasteista selviydytään paremmin kuin toisista. Harva vanhempi on kuitenkin tasaisen pätevä tai kömpelö kaikissa lapsen vaiheissa. (Sinkkonen 2001, 101.)

Biologisten vanhempien tulee työstää ja hyväksyä se tosiasia, että lapsen kannalta on parasta kasvaa sijoitettuna kodin ulkopuolella. Kun vanhemmat antavat lapselleen luvan kiintyä uusiin hoitajiinsa lapset alkavat yleensä kuntoutua ja menestyä. Parhaimmillaan vanhemmat kykenevät tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä sijoituksen aikana merkittävästi. (Hughes 2006, 14.)

6 PERHETYÖN KÄYTÄNTÖLÄHTÖISTÄ JÄSENTÄMISTÄ

Olen ollut kehittämässä Ravanikodin perhetyötä vuodesta 2007 alkaen, jolloin perhetyö tuli osaksi hoito- ja kasvatustyön ohjaajan tehtäviäni. Vuosien 2007 – 2010 aikana perhetyötä Ravanikodissa teki minun lisäksi Piia Kari. Arviointijakson rakenne ja sisältö on kehitetty meidän yhteistyönä. Perhetyön arviointijakson sisältöön vaikuttivat omat kokemukset työskentelystä vanhempien ja perheiden kanssa. Mukana arviointijakson sisällössä on myös Ravanikodin toimintaideologiaan liittyviä asioita.

Ravanikodin toiminta laajentui ja organisaatio kasvoi vuoden 2011 alusta. Eri palvelukokonaisuuksia muokattiin ja oli nähtävissä, että eräiden tehtäväkuvien osalle tulee selkeitä muutoksia. Perhetyö oli yksi näistä. Minut valittiin jo vuoden 2010 syksyn

aikana perhetyön tehtävään, jossa aloitin 1.1.2011. Lähtökohtana oli, että minun tulee kehittää perhetyöstä toimiva kokonaisuus, joka palvelee lasta ja hänen perhettään, sekä tukee Ravanikodin omahoitajatyötä, sekä mahdollistaa lapsen paremman kiinnittymisen sijaishuoltopaikkaansa.

Lokakuussa 2010 Ravanikodin vastuuhenkilöt kokoontuivat rakentamaan eri osa-alueiden osalta Ravanikodin toimintasuunnitelmaa. Samalla käsiteltiin Ravanikodin hoito- ja kasvatustyön ideologiaa ja valittiin siihen erityisiä painopisteitä, joista kiintymyssuhdeteoria oli yksi keskeisimmistä.

Vuoden 2010 loppuun mennessä yhteistyössä Ravanikodin johdon kanssa oli laadittu perhetyönohjaajan toimenkuva Ravanikodissa. Selkeästi minun vastuulla oli Ravanikodin perhetyön sisällön raamittaminen ja rajaus. Perhetyön toiminnan lähtökohdaksi otin käytännössä testatun ja hyväksi koetun perhetyön arviointijakson, joka sisältää neljä tapaamista. Tämän jälkeen perhetyö jatkuu tapaamisilla kerran kuukaudessa lapsen ensimmäisen sijoitusvuoden ajan. Tavoitteena on, että tapaamiset järjestetään pääsääntöisesti Ravanikodissa. Perhetyötä ei ole aikaisemmin Ravanikodissa tehty tämänkaltaisesti, joten alusta asti ole selvää, että vuosi 2011 tulee olemaan kehittämisen aikaa perhetyössä. Tätä tehtävää oma opiskeluni ja siihen liittyvä kehittämistehtävä palvelivat erityisen hyvin. Perhetyön kehittämisen tavoitteiksi kehittämistehtävän osalta nousivat toimintatapojen ja perhetyön kuvaus, lapsen äänen varmistaminen työskentelyssä, tavoitteellinen toiminta ja kiintymyssuhdeajattelun esiin nostaminen.

Lapsen ja perheiden kanssa tapahtuvan työskentelyn lisäksi, olen samalla arvioinut ja kehittänyt työskentelyäni perhetyönohjaajana. Tämä on mielestäni täysin yhteneväinen SAMK:n ylemmän AMK-tutkinnon opinnäytetyön ohjeen kanssa, jossa todetaan: ” Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan kykyä soveltaa tutkimustietoa ja käyttää valittuja menetelmiä työelämän ongelmien erittelyyn ja ratkaisemiseen sekä valmiutta itsenäiseen vaativaan asiantuntijatyöhön.” Samassa ohjeessa käsitellään myös opintojen sisältöä, jossa merkittävänä osa-alueina ovat käytännön kokemus, teorian syventäminen, opitun tiedon soveltaminen ja uuden tiedon muodostaminen. Nämä eri osat vuorottelevat koko koulutuksen ajan. Huomionarvoista on, että kokemukseen perustuva opiskelu korostaa dialogia ja yhteistyötä työ-

paikan ja koulutusorganisaation välillä. Tässä valossa Ravanikoti on ollut minulle aktiivinen osa oppimisympäristöä.

SAMK:n ylemmän AMK-tutkinnon opinnäytetyön ohjeet määrittävät opinnäytetyön luonteeltaan työelämän kehittämistehtäväksi. Sen tavoitteeksi määritellään, että opiskelijan tulee kehittää valmiuksiaan tunnistaa ja rajata työhönsä liittyviä kehittämis-kohteita sekä löytää ja käyttää olemassa olevaa tietoa ja toteuttaa opinnäytetyön yhteistoiminnallisesti. Kehittämistehtävän aihe saadaan omasta työpaikasta. Aiheiden valinnassa kiinnitetään huomiota siihen, että ne ovat työelämän kannalta tarkoituksenmukaisia. Ohjeistus lähtee myös siitä, että opinnäytetyönä toteutettava kehittämis-tehtävä tulee rajata suppealle ja selkeästi määriteltävälle alueelle. Pyrkimyksenä on, että opinnäytetyö sisältää myös kehittämistehtävän toteuttamisen käytännössä. Se tulee toteuttaa tutkivaa toimintatapaa käyttäen.

6.1 Kehittämistehtävän lähestymistapana toimintatutkimus

Toimintatutkimus ei ole varsinainen tutkimusmenetelmä, vaan ennemminkin tutkimusstrateginen lähestymistapa, joka voi käyttää erilaisia tutkimusmenetelmiä välineenään. Toimintatutkimukselle on ominaista toiminnan ja tutkimuksen samanaikaisuus sekä pyrkimys saavuttaa käytännön työhön hyötyä. Toimintatutkimuksen näkökulmasta kehittämistehtävän tarkoituksena ei ole vain tutkiminen vaan sen lisäksi toiminnan samanaikainen kehittäminen. Toimintatutkimusta voidaan pitää tietynlaisena ajattelutapana. (Heikkinen 2001, 170.)

Toimintatutkimuksessa toiminnalla tarkoitetaan ennen kaikkea sosiaalista toimintaa. Ensisijaisena tarkoituksena on tutkia ja kehittää ihmisten yhteistoimintaa. Se on perusluonteeltaan sosiaalinen prosessi. Toimintatutkimukselle on ominaista, ettei käytäntöä ja teoriaa nähdä erillisinä, vaan pikemmin saman asian eri puolina. Lähtökoh-tana on, että teoria on sisällä käytännöissä ja päinvastoin. Ihmisen toiminnan teoria pohjautuu siihen, että ihminen toimii järjen ohjaamana. Varsinainen toiminta taas ohjautuu ajattelun avulla. Toimintaan liittyvä tieto on piilevää tietoa, tietämistä, jota ei voi ääneen sanoa. Toimintatutkimuksen tarkoituksena on nostaa tämä hiljainen tieto tietoisien ja diskursiivisen harkinnan tasolle. Tällä tavalla toiminta jäsentyy kie-

lellisesti ja käyttöteoriasta muodostuu tietoisempaa ja jäsentyneempää. Toiminnasta tietoiseksi tuleminen on pitkälti kielellinen tapahtuma. (Heikkinen 2001, 171.)

Toimintatutkimuksen yksi keskeisistä piirteistä on reflektiivinen ajattelu. Sen avulla pyritään uudenlaisen toiminnan ymmärtämiseen ja sitä kautta toiminnan kehittämiseen. Toimintatutkimuksessa vakiintuneet toimintakäytännöt otetaan tietoisena harjoituksen kohteeksi. Lähtökohdaksi voidaan ottaa kysymys, mitä tarkoitusta toiminta palvelee. Tavoitteena on löytää reflektiivinen tarkastelutapa, jossa nähtäisiin uudessa valossa tavanomaiset käytänteet. Reflektiivisessä toiminnassa ihminen etäännyttää itseään ja näkee toimintansa ja ajattelunsa uudesta näkökulmasta. Pyrkimyksenä on ymmärtää, miksi ajattelee ja toimii niin kuin ajattelee ja toimii. (Heikkinen 2001, 175 – 176.)

Toimintatutkimusta kuvataan toimintatutkimuksen spiraalina. Se kuvaa kuinka toiminta ja ajattelu liittyvät toisiinsa peräkkäisinä suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektion ja uudelleensuunnittelun sykleinä. Toimintatutkimuksen tekijän tulee olla tietoinen, että toiminnan etenemisestä ei aina voida erottaa tarkkaa erillisiä suunnittelun, toiminnan ja arvioinnin vaiheita. On tärkeää muistaa, että todellisuudessa työyhteisön toiminta ei ole koko ajan progressiivista, eteenpäin menevää ja kehittyvää. Työyhteisön toiminnassa tapahtuu paljon erilaisia prosesseja, eikä niitä kaikkia voi tiivistää toimintatutkimuksen spiraaliin. Ominaista onkin, että prosessin aikana jostakin ongelmasta tai sivukysymyksestä voi kasvaa uusi suunnan avaus koko tutkimukselle. (Heikkinen 2001, 177 – 178.)

Toimintatutkimuksessa tutkija on mukana yhteisössä, jota hän tutkii. Tekijän tehtävänä on tehdä aloitteita ja vaikuttaa kohdeyhteisöön. Tätä muutokseen tähtäävää väliintuloa kutsutaan tutkimusinterventioksi. Toimintatutkijan ollessa toimiva subjekti, joka tulkitsee sosiaalista tilannetta omasta näkökulmastaan käsin, hänen saavuttamansa tieto ei voi olla objektiivista sanan varsinaisessa merkityksessä. Toimintatutkimus on arvosidonnaista ja sille on tyypillistä subjektiivinen lähestymistapa. Siinä saavutetaan tietoa, joka on tulkinta tietystä näkökulmasta. Se ei kuitenkaan ole vain tutkijan itsetilitys, vaan raportissa tulee selvittää yhteydet, joiden kautta on oltu suhteessa tutkittuun tutkimuskohteeseen. Parhaimmillaan kertomuksessa tulee esiin kaikkien asianosaisten äänet. (Heikkinen 2001, 179.)

Toimintatutkimukselle on ominaista, että sitä tehdään yhteisössä, jossa yksilöt pohtivat eli refleктоivat ja kehittävät omaa työtään. Työyhteisössä eri toimijat analysoivat toiminnan historiallista kehittymistä nykyiseen muotoonsa ja kehittävät vaihtoehtoja ongelmien ratkaisemiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimintatutkimus tuottaa toiminnasta uutta tietoa eli teoriaa, jonka pätevyyttä työyhteisössä arvioidaan. Toimintatutkimuksen tyypilliset työstämistavat ovat kehittämisestä keskustelu, uuden toiminnan kokeileminen käytännössä ja uuden tiedon rinnastaminen aikaisempaan tietoon. Toimintatutkimuksen tuottama uusi tieto julkistetaan ja siihen liittyvää tietoa jaetaan myös yhteisön ulkopuolelle. (Heikkinen 2001, 183.)

Toimintatutkimusta kuvataan tutkimusotteeksi, jota soveltava tutkija pyrkii käyttämään uutta tietoa tuottavaan ja hyödyntävään tutkimuksen kohteena olevan käytännön kehittämiseen. Tutkimus kuvataan tällöin spiraalimaisesti eteneväksi kehittämiseksi, jota tehtäessä tutkimukseen kuuluvien suunnittelu-, toiminta-, havainnointi ja reflektointivaiheiden toteuttamisesta muodostuu kehittämistä eteenpäin vieviä kehiä ja syklejä, jotka seuraavat toisiaan. Ominaista myös on, että tutkija osallistuu käytännön kehittämiseen siten, että jossain vaiheessa tapahtunut tutkimuksen aloittaminen ja päättäminen eivät merkitse koko käytännön ja sen kehittymisen sekä kehittämisen alkamista ja päättymistä. (Saari 2007, 122.)

Yhteiskuntatieteellisestä tutkimusta tekevän kehittäjän tutkima käytäntö on ihmisten sosiaalista toimintaa, jolle ominaista on taipumus rutinoitua ja muuttua itsestään selviksi tuntuviksi toimintatavoiksi. Toimintatutkimuksen yksi keskeinen tavoite on saada nämä rutiinit tietoisien harkinnan ja tarkastelun kohteeksi ja pohtia, mitä päämääriä niitä noudattava käytäntö palvelee. Lähtökohtana voi olla käytännön tarkastelamiseen sovellettavien uusien teorioiden ohjaama toimintatapojen kehittäminen tai uusien toimintatapojen kokeilua silmiä aukaisevana ja ajatuksia herättävänä kokemuksena. Tarkoituksena on tältä pohjalta saavuttaa ymmärrys vanhojen toimintatapojen murtamisen tarpeellisuudesta ja päästä kehittämään korvaavia uusia ja parempia toimintatapoja. (Saari 2007, 123 – 124.)

Toimintatutkimusta tekevä tutkija on mukana käytännön toiminnan tavoitteiden asettamisessa ja niiden saavuttamiseen käytettävien keinojen valitsemisessa. Näin toteutuu teorian ja käytännön jatkuva vuorovaikutus sekä tutkijan osallistuminen tut-

kittavan yhteisön todelliseen elämäntilanteeseen. Yksittäinen toimintatutkimus on sidottu siihen paikkaan ja niihin olosuhteisiin, joissa tutkimuksen kohteena olevaa käytäntöä käsitellään ja pyritään ratkaisemaan siinä olevia ongelmia edistääkseen sen paremmaksi kehittämistä. Toimintatutkimus on itsekriittistä käytännön toiminnan toteuttamiseen osallistuvien toteuttamaa tutkimusta, jonka pyrkimyksenä on parantaa omia toimintatapoja. (Saari 2007, 125 - 126.)

6.2 Perhetyön kehittäminen, näkökulmana lastensuojelulaki

Lastensuojelun laitoshoidon kuva mielestäni hyvin jatkuva muutos. Erityisen kiivasta se on ollut 1990 -luvulta alkaen. Toiminta alkoi tuolloin siirtyä yhä enemmän kunnallisista palveluista yksityisten palvelutuottajien tarjoamaksi palveluksi. Vuodesta toiseen jatkuva tiukka taloudellinen tilanne asettaa palveluille omat haasteensa. Lastensuojelulaitoksen tulee pysyä koko ajan tietoisena siitä, mitä palveluita tarvitaan.

Vuonna 2007 (13.4.2007) voimaan astunut lastensuojelulaki määrittää selkeästi sijaishuollon sisältöä ja vaatimuksia. Lain 2 § käsittelee vastuuta lapsen hyvinvoinnista. Siinä todetaan, että lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen sijoituksen yhteydessä arjen hoito- ja kasvatustyö siirtyy lastensuojelulaitoksen toteutettavaksi. Pidän kuitenkin tärkeänä pitää tätä lain henkeä mukana perhetyön tapaamisissa. Samassa pykälässä myös käsitellään lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten tehtäviä. Heidän työkseen määritellään vanhempien ja huoltajien tukeminen heidän kasvatustehtävässään. Tämä vastuu ei mielestäni pääty lasten sijoittamisen yhteydessä. Lain tässä pykälässä tarkoitetaan erityisesti sitä, että tuella vältettäisiin mahdolliset sijoitukset. Sijoituksen aikana perhe kuitenkin tarvitsee samalla tavalla tukea.

Lastensuojelulain 4 § kiinnittää huomioita työskentelyyn. Se edellyttää mahdollisimman hienovaraisista työskentelyä ja ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Sijaishuolto on kuitenkin järjestettävä viivytyksettä, jos se on lapsen edun kannalta tarpeen. Sijoitusta toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Tämä määrittää selkeästi lastensuojelulaitoksessa tehtävää perhetyötä. Perhetyön tavoitteena tulee olla

perheen jälleenyhdistäminen, toisin sanoen tulee työskennellä siten, että lapsen sijoitus voidaan päättää ja hän voi muuttaa takaisin kotiin.

Lastensuojelulain 50 § (8.4.2011/316) käsittelee sijaishuoltoapaikan valintaa. Sen mukaan sijaishuoltoapaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Tämä pykälä selkeästi määrittelee, että sijaishuollossa olevien lasten ja heidän perheidensä sekä läheisten kanssa tulee työskennellä.

Lain 47 § (30.12.2010/1380) käsittelee huostassa pidon kestoja ja lakkaamista. Sen mukaan, kun harkitaan lapsen etua huostassa pidon lopettamista koskevassa asiassa, on otettava lain 4 §:n 2 momentissa mainitun lisäksi huomioon sijaishuollon kestoai-ka, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiansa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide. Tästä näkökulmasta on erityisen tärkeää perhetyössä käsitellä lapsen ja perheen välistä vuoro-vaikutusta sekä kiintymyssuhteen laatua. Huomioitavaa on, että laki kiinnittää huomiota myös lapsen ja sijaishuoltoa antavan väliseen kiintymyssuhteen laatuun. Ravanikodissa tämä tarkoittaa ennen kaikkea lapsen ja omahoitajan välistä kiintymyssuhdetta.

Lastensuojelulain 54 § käsittelee ihmissuhteita ja yhteydenpitoa. Laki lähtee siitä, että sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Käytännössä se tarkoittaa, että lapsella on oikeus tавata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijaishuoltoapaikan ulkopuolella. Lapsella pitää olla mahdollisuus pitää heihin muuten yhteyttä käyttämällä puhelinta tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä taikka muita lähetyksiä. Lapsen sijaishuoltoapaikan on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiansa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. Ravanikodissa tämä yhteydenpito on mahdollista. Työskentelyssä erityisesti perhetyönohjaajan ja omahoitajan tekemä työ mahdollistaa ja syventää lapsen yhteydenpitoa hänelle läheisiin ihmisiin.

6.3 Näkökulmana valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit

Sijaishuollon laatukriteerit on luotu lapsen näkökulmasta. Sijaishuollon päämääränä on lapsen hyvä huolto, hoito ja kasvatus. Perhetyön näkökulmasta tulee huomioida myönteisten ja läheisten ihmissuhteiden turvaaminen, erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. (Laituri-projekti 2004, 13.)

Lapsen sijaishuollon alkaessa tulee sijaishuoltoapaikan kiinnittää erityistä huomiota lapsen asettumiseen uuteen paikkaan. Sijaishuoltoapaikan tulee olla määritellyt, miten lapsen biologinen perhe ja huoltajat kohdataan. Tavoitteena on, että lapsi saa vanhemmiltaan henkisen luvan asettua sijaishuoltoapaikkaan. On tärkeää osoittaa vanhemmille, ettei vanhemmuus pääty lapsen sijoitukseen. Vanhempien kanssa tehtävässä työssä tulee etsiä yhteistä toimintalinjaa ja työnjakoa jaetussa vanhemmuudessa. (Laituri-projekti 2004, 22.)

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit määrittävät lapselle tärkeiden ihmisten kanssa tehtävästä yhteistyöstä tavoitteena, että sijaishuoltoapaikan tulee toimia aktiivisesti yhteistyössä lapsen läheisten ihmisten ja lapsen kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa, jotta turvataan lapsen tasapainoinen kehitys. Sijaishuoltoapaikan tulee selvittää yhdessä lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa lapselle läheiset ihmiset ja näiden ihmissuhteiden merkitys. (Laituri-projekti 2004, 25.)

6.4 Oma rooli kehittäjänä työyhteisössä

Kehittämistehtävän tekeminen omassa työyhteisössä voidaan pikaisen tarkastelun pohjalta nähdä hyvinkin helppona. Itse kuitenkin koen, että se on haasteellista. Kehittäjänä itsellä on selkeä suunnitelma ja tavoite, minkä vuoksi on kehittämistehtävää tekemässä. Oman työn kehittäminen on yksinkertaista, jos sitä tekee vain itselleen. Omassa tehtävässäni oli kuitenkin kyse siitä, että tieto, ajattelu ja toimintatavat tulee saada koko työyhteisön käyttöön ja jokaisen tulisi omaksua tämä valittu lähestymistapa osaksi omaa työskentelyä ja ammatillista ajattelua.

Olen pyrkinyt vahvistamaan omaa osaamistani tutustumalla aiheesta tuotettuun kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Erityisesti kiintymyssuhteeseen pohjautuva ajattelu on ollut minulle oman ammatillisuuden kehittämisen keskiössä. Vahvistusta ja ohjausta tähän suuntaan olen saanut työnohjauksen kautta. Työnohjaajana on toiminut Pirjo Tuovila. Hän on kehityksen ja kasvatuksen erikoispsykologi ja hän on työskennellyt 30 vuoden ajan vaikeasti traumatisoituneiden ja huostaan otettujen lasten parissa. Työnohjauksessani perhetyöhön liittyviä asioita on käsitelty kiintymyssuhdeajattelun ja eheyttävän vuorovaikutuksen näkökulmista.

Työyhteisössä olen käynyt omahoitajien kanssa keskusteluita lapsen ja perheen asioista. Erityisesti olen pyrkinyt tuomaan keskusteluihin tavoitteellisuuden ja kiintymyssuhdeajattelun näkökulmia. Itse uskon, että asioiden reflektointi ja dialoginen käsittely tuovat mukanaan jokaiselle työntekijälle jotain uutta omaan toimintaan. Oma ammatillisuus kehittyy, kun on uskallusta tuoda omat ajatukset yhteiseen keskusteluun ja rohkeutta tarttua uusiin näkökulmiin sekä lopulta siirtää näitä myös käytännön työhön. Uuden lähestymistavan omaksuminen omaan työskentelyyn ei tapahdu hetkessä. Omalta osaltani olen pyrkinyt keskusteluissa kannustamaan omahoitajia tutustumaan ja perehtymään kiintymyssuhdeteoriaan. Sosiaalialan työtehtävissä toimimassa ei ole olemassa valmista toimintatapaa, on vain suuntauksia ja menetelmiä. Jokaisen työntekijän täytyy käydä jatkuvaa omaa ammatillista kasvuprosessia läpi työvuosien. Erilaisiin teorioihin tulee tutustua, perehtyä ja opiskella niitä. Oman oppimisen ja oivaltamisen kautta teoriat löytävät tiensä osaksi ammatillisuutta. Tähän olen rohkaissut omahoitajia.

6.5 Työyhteisö mukaan kehittämistehtävään

Kehittämistehtävän alkuhetkistä minulle oli selvää, että haluan työyhteisön mukaan kehittämisprojektiin. Kehittämistehtävän aiheen ja sen rajauksen selkiinnyttyä itseleni olen kertonut kehittämistehtävästä työyhteisössä useita kertoja. Ensimmäinen virallinen kehittämisprojektin yhteinen pohdinta tapahtui työyhteisöpäivässä huhtikuussa 2011. Tässä yhteydessä kerroin työyhteisölle, että kehittämisprojektin käsittelee Ravanikodin perhetyötä. Kerroin, että perhetyötä tullaan käsittelemään tehtävässä siten, että perhetyön käytänteissä painotuksena ovat kiintymyssuhdeteoria ja tavoit-

teellinen työskentely. Toin myös vahvasti esiin kehittämistehtävän tekoon liittyvän, itselleni tärkeän näkökulman: oma roolini on tehdä ja kehittää perhetyötä, sekä kirjoittaa siitä lopullinen raportti, mutta tarvitsen siihen jokaisen työyhteisössä olevan panoksen. Perhetyön sisällön ja painopisteiden tulee olla koko henkilöstölle tärkeiden asioiden käsittelyä. Mielestäni keskustelu ja asioiden pohdiskelu mahdollisimman monen eri henkilön tekemänä tuottaa paljon erilaisia näkemyksiä työskentelyyn. Oma näkemykseni on myös se, että jokaisen esiin ottamalla näkökulmalla on merkitystä ja niiden tuominen yhteiseen käyttöön tuo lisäarvoa työskentelyyn.

Pohdin erilaisia tapoja, miten saisin hoito- ja kasvatustyötä Ravanikodissa tekevien äänet kuuluviin ja mihin asioihin haluaisin heidän erityisesti kiinnittävän huomiota ja tuomaan vastauksissaan omat ammatilliset näkemyksensä kehittämistehtävän käyttöön. Työ lastensuojelulaitoksessa on epäsäännöllistä vuorotyötä ja on haasteellista tavoittaa kaikki työntekijät samanaikaisesti. Tämän johdosta päädyin kyselyyn, jossa oli viisi kysymystä:

- Mitä lastensuojelulaitoksen perhetyö mielestäsi on?
- Mitä hyötyä perhetyöstä mielestäsi on lapselle ja perheelle?
- Mitä hyötyä perhetyöstä on sinulle ammattilaisena arjen hoito- ja kasvatustyöhön?
- Mitä hyötyä perhetyöstä mielestäsi on lapselle ja perheelle?
- Mitä hyötyä perhetyöstä on sinulle ammattilaisena arjen hoito- ja kasvatustyöhön?

Halusin kysymysten olevan selkeitä ja helposti ymmärrettäviä. Ajatukseni oli, että jokainen työntekijä vastaisi kysymyksiin juuri omasta näkökulmastaan. Tällä tavalla saisin mahdollisimman monta näkemystä perhetyöstä. Ajatukseni oli, että vastauksista muodostuisi kuitenkin selkeästi tietyt linjat ja painotukset, joiden suuntaan perhetyötä tulee kehittää. Toivoin, että vastaukset antaisivat minulle myös näkemystä siitä, mitkä asiat vaativat enemmän huomiota arjen työskentelyssä.

Annetut kysymykset olivat avoimia kysymyksiä. Ajatukseni oli, että avoimet kysymykset tuottaisivat kattavammat vastaukset kuin suljetut kysymykset. Oma näkemykseni on, että avointen kysymysten ja niihin vastaamisen kautta työyhteisö pystyy vaikuttamaan enemmän perhetyön kehittämiseen kuin etukäteen rajatuilla vastaus-

vaihtoehtoilla. Kysymykset jaettiin työntekijöille elokuussa 2011, vastausaikaa oli kaksi viikkoa. Kysymyslomakkeen sai yhteensä 19 työntekijää.

Vastauksia palautettiin 14 kappaletta. Etukäteen olin arvioinut, että avoimet vastaukset tuottavat paljon erilaisia näkemyksiä ja tämä piti paikkansa. Vastauksista oli kuitenkin löydettävissä samankaltaisia vastauksia. Jatkotyöskentelyä varten kävin vastaukset läpi ja ryhmittelin jokaisen viiden kysymyksen kohdalta samaa tarkoittavat vastaukset yhteen. Näin sain selkeämmän käsityksen siitä, mitä työyhteisössä ajatellaan jokaisen kysymyksen osalta.

Perhetyön kehittämisen kannalta oli tarkennettava saatuja vastauksia, jotta esiin saataisiin merkittävimmiksi koetut asiat. Lokakuussa 2011 työyhteisöpäivässä esittelin minulle palautetut vastaukset työyhteisölle. Olin lajitellut jokaisen kysymyksen vastaukset siten, että ne vastaukset jotka olivat muodostaneet selkeästi yhteisen kokonaisuuden ja olivat nousseet useammasta vastauksesta esiin, olivat nyt eriteltyinä esitellyssä. Pidin kuitenkin tärkeänä, että kaikki vastaukset tulevat näkyviin, joten olin kirjoittanut myös yksittäiset ajatukset ja näkemykset luettavaksi. Jokainen työyhteisön jäsen sai vastaukset itselleen tarkempaa tutustumista varten. Vastauksia oli kuitenkin vielä niin paljon, että niiden pohjalta selkeän yhteenvedon ja suuntaviivojen laatiminen olisi ollut hankalaa. Tästä syystä pyysin työyhteisön jäseniltä, että he valitsisivat omasta mielestään 2 - 3 tärkeintä asiaa jokaisen kysymyksen osalta. Valinta pyydettiin tekemään niiden vastausten joukosta, jotka olivat olleet useammassa vastauspaperissa. Vastausaikaa näiden tärkeimpien kohtien pohdintaan oli kaksi viikkoa. Vastaukset palautettiin minulle marraskuun alussa 2011. Toiselta kierrokselta vastauksia palautui 11 kappaletta.

Työyhteisöpäivässä esittelin työyhteisölle myös kiintymyssuhdeteoriaan pohjautuvaa ajattelua perhetyössä. Kehittämistehtävän työstämisen aikana olen ymmärtänyt entistä paremmin kuinka kiintymyssuhdepohjainen työskentely vaatii paljon omaa prosessointia ja ajatuksen että työskentelyn tietoista suuntaamista kohti tästä teoriapohjasta nousevaa ammatillista otetta. Omalta osaltani kannustin ja rohkaisin työyhteisöä tutustumaan kiintymyssuhdeteoriaan ja harjoittelemaan sen käyttöä arjen työtehtävissä.

7 TYÖYHTEISÖN NÄKEMYKSIÄ TYÖSKENTELYN PAINOPISTEISTÄ PERHETYÖSSÄ

Työyhteisöltä saadut vastaukset korostavat kehittämistehtävän käytäntölähtöisyyttä. Kysymyksien kautta tavoiteltiin työntekijöiden havaintoja ja tavoitteena oli nostaa esiin merkityksellisiä käytännön kysymyksiä. Työskentelyn sisällöllisen pohdinnan ja saatujen vastausten pohjalta voidaan perhetyön työskentelyä suunnata entistä oikeampaan suuntaan.

Esittelen kysymysten vastaukset siten, että ensiksi on esitelty ne vastaukset, jotka sain kyselyn ensimmäiseltä vastaukerralta. Vastausten perässä oleva luku ilmoittaa sen, kuinka monta kertaa kyseinen näkemys on noussut esiin vastauksissa. Tämän jälkeen esitellään toisen kierroksen vastaukset, jotka työyhteisön jäsenet valitsivat vaihtoehdoista, jotka olin ensimmäisen kierroksen vastauksista luokitellut samaa tarkoitaviksi kokonaisuuksiksi.

7.1 Näkemyksiä lastensuojelulaitoksen perhetyöstä

Perhetyö on ollut lastensuojelulaitos Ravanissa alusta alkaen yksi työskentelyn muodoista. Jokainen työntekijä tekee osaltaan perheiden kanssa työtä, mutta erityisesti perheiden kanssa työskentelyyn keskittyvää työtä ovat työyhteisössä tehneet vain muutama henkilö kerrallaan. Tästä syystä halusin selvittää yleisellä tasolla miten lastensuojelulaitoksen perhetyö käsitetään. Tähän kysymykseen vastattiin laajalaisimmin ja vastausten sisältö vaihteli runsaasti. Ensimmäisen kyselykierroksen vastauksista parhaiten esiin nousivat seuraavat näkemykset:

”Tukea huoltajia ongelmanratkaisussa, auttaa näkemään uusia ratkaisuvaihtoehtoja.” (5)

”Vanhemmuuden tukemista, joskus jopa sen uudelleen löytämistä.” (5)

”Perheen sisäisen problematiikan käsittelyä ja ratkaisuja.” (4)

”Yhdessä laitoksen henkilökunnan, lapsen ja perheen kanssa tehtävää työtä. Perhetyönohjaajalla suuri rooli perhetyössä, mutta omahoitajan panos on tärkeä.” (4)

"Käsitellä ja vähentää vanhempien syyllisyyden tunnetta, mikäli kokevat epäonnistuneensa lapsen kasvatuksessa." (3)

"Perhetyönohjaaja toimii omahoitajan tukena ja työparina lapsen kasvatuksessa. Perhetyönohjaaja syventää tietoa perheistä ja tuo näin erilaisia näkökulmia perheiden kanssa työskentelyyn." (3)

"Lapsen sijoituksen ja siihen johtaneiden syiden käsittelyä." (3)

"Lisää ymmärrystä, miksi huostaanottoon on päädytty." (3)

"Perheiden auttamista ristiriitatilanteissa, kommunikaatio-ongelmissa ja asenne vaikeuksissa." (2)

"Tavoitteena saada vanhemmat tukemaan sijoitusta ja työskentelyä lastensuojelulaitoksessa. (2)

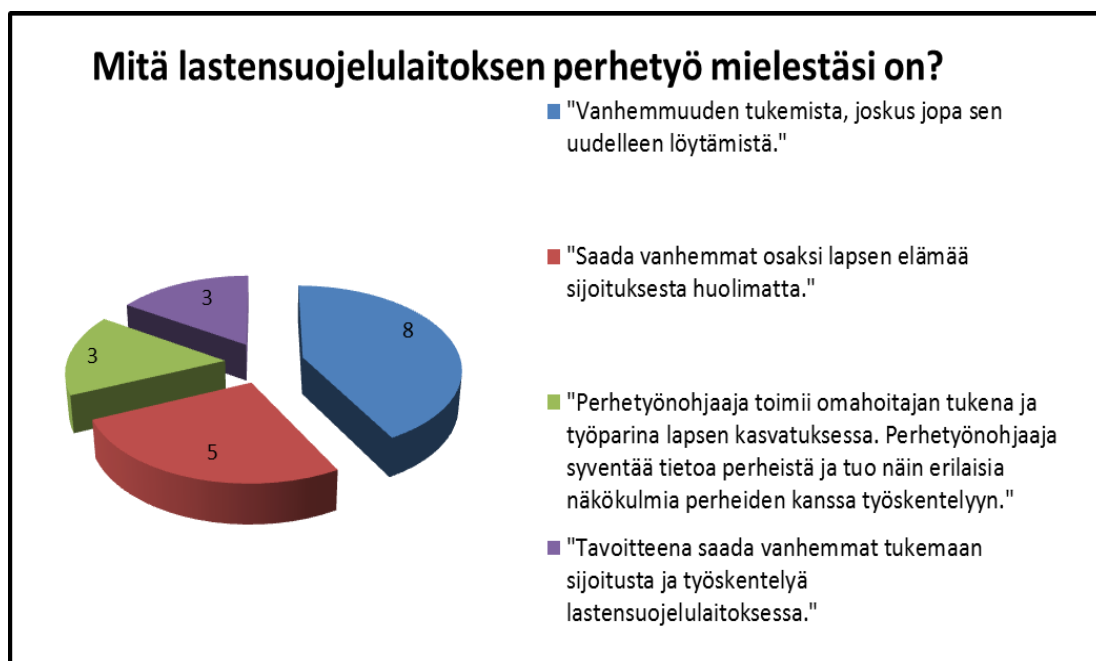
"Saada vanhemmat osaksi lapsen elämää sijoituksesta huolimatta." (2)

"Lapsen näkökulman esiin tuominen, omahoitajalla tässä iso ja tärkein rooli." (2)

"Lapsen arjen näkyväksi tekemistä vanhemmille ja lapsen äänen kuuluviin saamista." (2)

"Tukea kotona olevaa perhettä ja vanhempia, sekä olla apuna kodin ja laitoksen välisessä vuorovaikutuksessa." (2)

Tärkeimmiksi kokonaisuuksiksi nousivat kyselyn toisella kierroksella:

Taulukko 1. Mitä lastensuojelulaitoksen perhetyö mielestäsi on?

Taulukko 1 selventää Ravanikodin perhetyön peruseriaatteita. Tärkeimmäksi asiakas nousee vanhemmuuden tukeminen. Tämä voidaan nähdä kaikkien hoito- ja kasvatustyötä tekevien työtä määrittävänä tekijänä. Omahoitajan aktiivinen työskentely lapsen ja vanhempien kanssa mahdollistaa tärkeiksi nousseiden tavoitteiden eli vanhempien säilymisen lapsen elämässä sekä vanhempien myönteisen suhtautumisen sijoitukseen ja Ravanikodissa tehtävään työhön. Perhetyönohjaajan tehtäväksi nähdään erityisesti omahoitajan työparina ja tukena toimiminen. Vastauksissa perhetyönohjaajan ammattitaito korostuu, hänen odotetaan tuovan vaihtoehtoisia näkökulmia perheiden kanssa tehtävään työskentelyyn sekä syventävän tietoa perheistä.

7.2 Perhetyön hyöty lapselle ja perheelle

Ammatillinen työskentely pitää mielestäni sisällään sen, että kaikelle tekemiselle on osoitettavissa sen merkittävyys. Työtä ei ole kannattavaa tehdä vain sen tekemisen kannalta, vaan sen tulee olla tavoitteellista, suunnitelmallista ja ennen kaikkea sen tulee olla lapselle ja perheelle hyödyksi. Asiat, jotka koetaan lapsen ja perheiden parhaaksi, tulee myös siirtää käytännön työhön. Ravanikodin hoito- ja kasvatustyön ammattilaiset määrittivät perhetyön hyötyä seuraavasti:

”Auttaa perhettä ymmärtämään toisiaan.” (5)

”Jakaa perheen sisäisiä, mahdollisesti salattuja ja vaiettuja asioita ja ongelmia sekä käsitellä niitä yhdessä vuorovaikutuksessa ja mahdollisesti ratkaista niitä.” (4)

”Lapsen ja vanhempien välisen kommunikaation tukeminen ja ohjaus, joskus jopa sen opettelu.” (3)

”Saada perhe ymmärtämään sijoituksen edut ja hyödyt ja tätä kautta lapsen paras.” (3)

”Vanhemmat saavat tukea vanhemmuuteen ja heitä autetaan löytämään omat voimavaransa ja vahvuutensa vanhempina.” (3)

”Lapsen ja vanhemman välille muodostuu uudenlainen suhde.” (3)

”Perheen yhteenkuuluvuuden tunne kasvaa, lapsi säilyy osana perhettä sijoituksesta huolimatta.” (3)

”Erityisesti sijoituksen alussa perhe voi olla hyvin väsynyt ja voimavarat vähissä. Perhe saa hengähdystauon ja perhetyönohjaajan kanssa voidaan käsi-

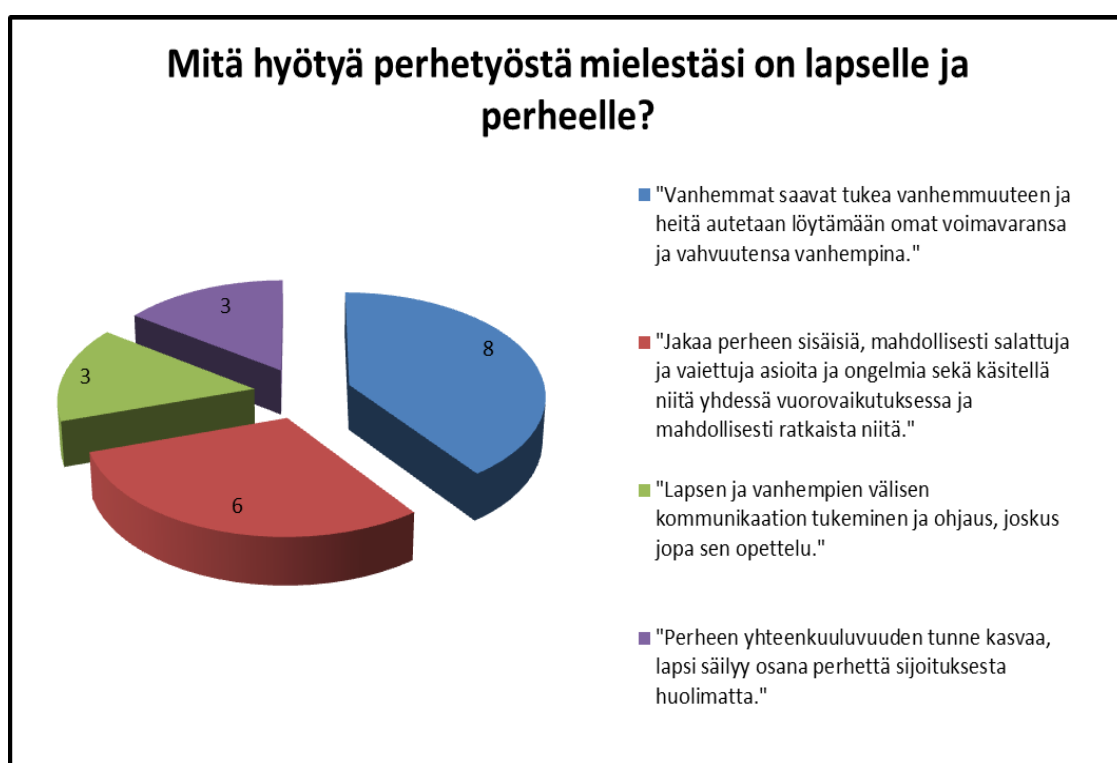
tellä sijoitusta edeltäneestä ajasta ja tapahtumista ilman syyllistämisen pelkoa.” (3)

”Perhetyönohjaaja voi olla yksi perheen kuuntelijoista, usein tukiverkostot hyvin pienet.” (2)

”Perhetyö on eheyttävää, se tuo lapsen maailman laitoksen tietoisuuteen.” (2)

”Perhetyön hyöty näkyy parhaimmillaan vanhempien muuttuneina toimintamalleina.” (2)

Tärkeimmiksi kokonaisuuksiksi kyselyn toisella kierroksella nousivat:

Taulukko 2. Mitä hyötyä perhetyöstä mielestäsi on lapselle ja perheelle?

Taulukko 2 nostaa esiin perhetyön konkreettisuutta. Vanhempien tukeminen ja voimauttaminen koetaan erittäin tärkeäksi. Perhetyön avulla vanhempia voidaan tukea vanhemmuudessa ja mahdollistetaan vanhempien omien voimavarojen löytäminen ja hyödyntäminen. Perheen sisäiseen dynamiikkaan ja asioihin osalliseksi pääseminen nähdään mahdollisena perhetyön avulla. Salaisten asioiden käsittely edellyttää perhetyönohjaajalta kykyä saavuttaa luottamus perheen kanssa. Vuorovaikutuksen korostaminen perheen ja perhetyönohjaajan sekä perheen ja lapsen välillä näkyy vastauksissa selkeästi. Usein ongelmien taustalla on vuorovaikutuksen ongelmat, jostakin

syystä lapsi ja perhe eivät kykene olemaan avoimessa vuorovaikutuksessa. Perheen yhteenkuuluvuuden tunne nousee perhetyön erääksi hyödylliseksi ominaisuudeksi. Lapsen näkyväksi ja kuuluvaksi tekeminen hänen perheelleen ja vanhemmilleen on olennainen osa Ravanikodin perhetyötä.

7.3 Perhetyön hyöty arjen hoito- ja kasvatustyöhön

Perhetyön tulee olla niin lasta kuin Ravanikodin hoito- ja kasvatustyötä hyödyntävä. Erityisen tärkeää tämä on, koska ajatuksena on, että perhetyö tukee omahoitajan työskentelyä. On tärkeää, että omahoitajat kokevat saavansa perhetyöstä lisäarvoa sekä tietoa oman hoito- ja kasvatustyön tueksi. Ensimmäisen kyselykierroksen vastauksissa nousivat voimakkaimmin esiin seuraavat näkemykset:

”Perhetyö antaa tietoa perheestä, auttaa ymmärtämään tilannetta ja tuo uusia ratkaisumalleja.” (6)

”Perhetyönohjaajan kanssa käydyt keskustelut perheestä ja lapsesta erittäin tärkeitä ja tukevat arjen hoito- ja kasvatustyötä.” (5)

”Yhteistyötä perheen ja lapsen asioissa tarvitaan, jotta päästään puuttumaan todellisiin ongelmiin. Pelkkä lapsen asioiden käsittely ei auta selvittämään kaikkia asioita.” (5)

”Helpompi ymmärtää perheen olemassa olevia ongelmia. Vanhempien on helpompi kertoa asioistaan samalle henkilölle eli perhetyönohjaajalle.” (4)

”Perhetyö on merkittävä osa hoito- ja kasvatustyötä. Se helpottaa suuresti ohjaajien tekemää työtä lapsen kanssa. Omahoitajan ei tarvitse yksin kohdata vanhempien murheita ja ongelmia. Perhetyönohjaaja mahdollistaa omalla työllään sen, että omahoitaja voi selkeästi keskittyä lapsen kanssa tehtävään työhön.” (3)

”Omahoitajan ja perhetyönohjaajan yhteinen tapaaminen perheen kanssa erittäin tärkeää ja työskentelyyn tietoa tuovaa.” (3)

”Toimiva yhteistyö perheen kanssa helpottaa lapsen olemista laitoksessa.” (2)

”Perhetyön tuoma tieto auttaa ymmärtämään perheiden näkökulmaa heidän asioihinsa.” (2)

"Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö luo avoimemman ja suvaitsevamman ilmapiiri omahoitajan ja perheen, sekä omahoitajan ja lapsen välille." (2)

Tärkeimmiksi kokonaisuuksiksi kyselyn toisella kierroksella nousivat:

Taulukko 3. Mitä hyötyä perhetyöstä on sinulle ammattilaisena arjen hoito- ja kasvatustyöhön?

Taulukko 3 ja sen näkökulmat tuovat esiin perhetyön tuoman hyödyn arjen hoito- ja kasvatustyöhön. Ravanikodin henkilökunnan mielestä perhetyö tuo perheistä tietoa, jota ei muuten saavutettaisi. Samalla ymmärrys lapsen ja perheen tilannetta kohtaan kasvaa. Ymmärryksen kautta on mahdollista löytää erilaisia toimintatapoja, joita voidaan hyödyntää lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Tärkeäksi koetaan työskentely perheen kanssa, jotta sijoitukseen johtaneiden asioiden käsittelyssä todella edetään. Työskentely vain lapsen kanssa ei luo kokonaisnäkemystä lapsesta ja hänen perheestään. Lapsi on kiinteästi osa perhettään ja on selvää, ettei vain yksi osa perheestä voi olla muutoksen ja työskentelyn osana. Perhe muodostaa kiinteän kokonaisuuden ja muutosta haettaessa on kaikkien osapuolien oltava siinä mukana, jotta tuloksen saavuttaminen on realistista ja ennen kaikkea tulevaisuudessakin kantavaa. Perhetyönohjaajan kanssa käydyt keskustelut nostettiin erittäin tärkeiksi ja hoito- ja kasvatustyötä tukeviksi.

7.4 Näkemyksiä tavoitteellisesta perhetyöstä

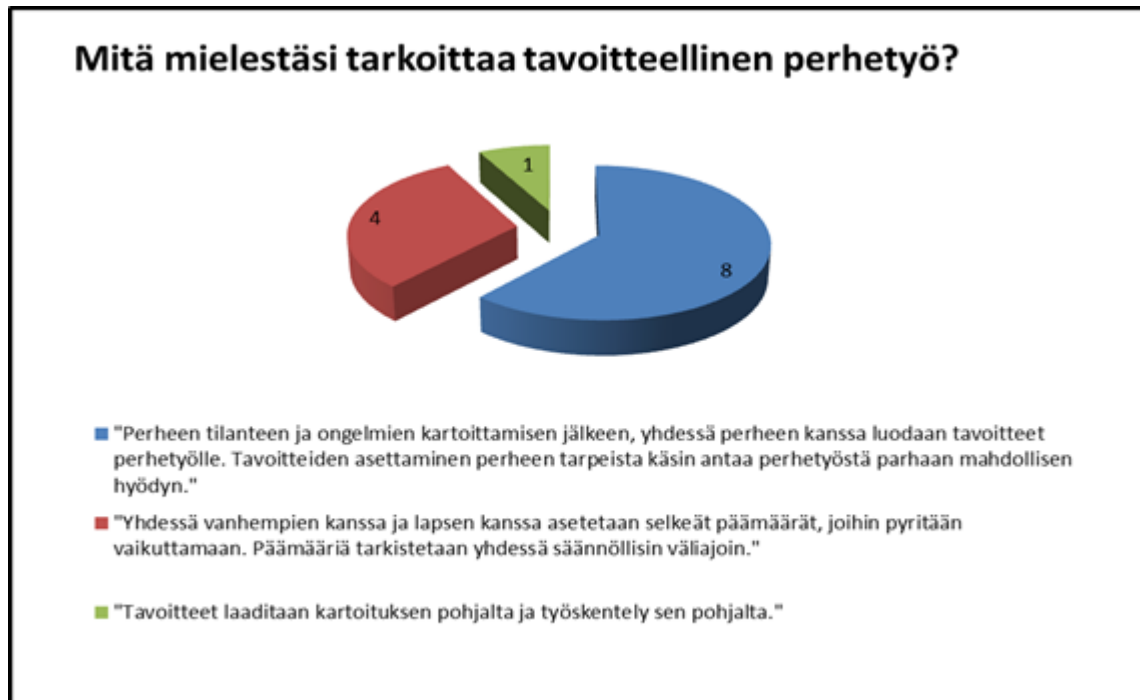
Halusin selvittää Ravanikodin työntekijöiden näkemyksiä tavoitteellisesta perhetyöstä, koska tavoitteellisen työskentelyotteen tuominen perhetyöhön oli toinen keskeisistä kehittämishaasteista kehittämistehtävässani. Tämän kysymyksen vastaukset olivat kaikkein selkeimmin keskittyneet:

”Perheen tilanteen ja ongelmien kartoittamisen jälkeen, yhdessä perheen kanssa luodaan tavoitteet perhetyölle. Tavoitteiden asettaminen perheen tarpeista käsin antaa perhetyöstä parhaan mahdollisen hyödyn. Perhetyönohjaaja osaa kartoittaa tilannetta ammattilaisen näkökulmasta ja ehdottaa perheelle hyödyllisiä ratkaisuja.” (4)

”Tavoitteet laaditaan kartoituksen pohjalta ja työskentely sen pohjalta.” (2)

”Yhdessä vanhempien ja lapsen kanssa asetetaan selkeät päämäärät, joihin pyritään vaikuttamaan. Päämääriä tarkistetaan yhdessä säännöllisin väliajoin.” (2)

Tärkeimmiksi kokonaisuuksiksi kyselyn toisella kierroksella nousivat:

Taulukko 4. Mitä mielestäsi tarkoittaa tavoitteellinen perhetyö?

Taulukko 4 kertoo kuinka yhteneväinen näkemys Ravanikodin henkilökunnalla oli tavoitteellisesta perhetyöstä. Vastauksissa korostui huolellisen alkukartoituksen mer-

kitys, jonka pohjalta tavoitteet työskentelylle laaditaan. Erityisen hienoa oli huomata, että tavoitteellisen työskentelyn tärkeäksi osaksi koettiin se, että tavoitteet löydetään lapsen ja perheen tarpeista. Selkeästi on nähtävissä ajatus siitä, että tavoitteiden ollessa yhteisiä, perheen tarpeista nousevia, palvelevat ne perhetyön tavoitteellisuutta parhaalla mahdollisella tavalla.

7.5 Perheet mukaan lastensa asioihin ja elämään

Perheiden saaminen aktiiviseen yhteistyöhön lapsen sijoituspaikan kanssa on erityisen tärkeää. Siihen, miten perhe saadaan aktivoitua mukaan yhteistyöhön, ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta. Vastauksissa nousivat esiin seuraavat painotukset:

”Vanhemmat tulee saada ymmärtämään, että ovat lastensa tärkeimpiä ihmisiä ja tätä kautta saada vanhemmat sitoutumaan lapseensa ja hänen asioihin.” (6)

”Vanhempien luottamuksen saavuttaminen tärkeää. Heidän tulee tuntea tulevansa kuulluiksi ja kokea, että ovat osa prosessia.” (4)

”Aktiivinen yhteydenpito vanhempiin ja motivoida vanhempia pitämään yhteyttä lapseensa.” (5)

”Saamalla vanhemmat ymmärtämään heidän olevan edelleen vanhempia, vaikka lapsi ’otettu pois’.” (3)

”Vaatii välillä velvoittamista ja patistamista, vanhempien on hoidettava oma osansa.” (3)

”Vaatii perheiden rinnalla kulkemista.” (3)

”Hyväksyvä asenne auttaa yhteistyössä vanhempien kanssa.” (2)

”Perhetyön tapaamisten tulee olla perheille mielekkäitä, ei saa tuntua painostavilta tai tilanteilta, joissa heitä arvostellaan ja moititaan.” (2)

”Perheasunnon hyödyntäminen.” (2)

”Perheitä tulee kannustaa ja ymmärtää. Tulee näyttää, että olemme kiinnostuneita heidän asioistaan ja hyväksymme heidät puutteineen.” (2)

”Perhetyönohjaajan ja omahoitajan rooli tärkeä, kun yritetään saada perheet mukaan työskentelyyn.” (2)

”Tekemällä lastensuojelulaitoksen toiminta tutuksi vanhemmille ja lähisuvulle.” (2)

Tärkeimmiksi kokonaisuuksiksi kyselyn toisella kierroksella nousivat:

Taulukko 5. Millä tavoin perheet sinun mielestäsi saadaan parhaiten mukaan lastensa asioihin?

Taulukko 5 kertoo, että vanhempien luottamuksen saavuttaminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta heidät saadaan mukaan työskentelyyn. Vanhempien tulee aidosti tuntea olevansa osa lapsen sijoitusta ja sen prosessia. Vanhemmat vaativat paljon tukea, että he eivät luovuttaisi lapsia pelkästään lastensuojelulaitoksen kasvatettavaksi ja hoidettavaksi. Vanhemman merkitystä lapsen elämässä tulee korostaa koko sijoituksen ajan. Työntekijän kiinnostunut työskentelyote lapsesta ja perheestä mahdollistaa perheen mukana olemisen. Erityisen tärkeäksi koetaan se, että vanhemmat tulee hyväksyä puutteineen ja tämä tulee välittyä työskentelyssä myös vanhemmille.

7.6 Kehittämisen kautta perhetyön toimintamalli muodostuu

Kehittämistehtävän tavoitteena oli rakentaa Ravanikodin perhetyöhön työskentelymalli, jossa hyväksi koettuja toimintamalleja hyödynnetään. Tavoitteena oli myös kuvata perhetyön toimintatapoja ja menetelmiä raportissa siten, että se toimii uudelle työntekijälle perhetyöhön perehdyttävänä kokonaisuutena. Kehittämiseen liittyy aina myös uudistaminen, tässä tehtävässä se näkyy tavoitteellisuuden ja kiintymyssuhdeajattelun tuomisena perhetyön toteuttamiseen. Tätä kautta tuotiin esiin myös lap-

sen ääni. Perhetyö ei ole työskentelyä vain vanhempien kanssa, vaan myös laitokseen sijoitetun lapsen kanssa. Käytännöstä nouseva tietoa perhetyöhön saavutettiin työyhteisölle tehdyn osallistavan toimintatutkimuksen kyselyn kautta.

Toimintatutkimuksen prosessille on ominaista spiraalimainen eteneminen. Se ei etene vaihe vaiheelta johdonmukaisesti, vaan eri vaiheet vuorottelevat. Ominaista on myös, että prosessin aikana voi syntyä uusia avauksia ja tutkimus voi suuntautua uudelleen. Näin oli myös tässä kehittämistehtävässä. Arkisista toiminnoista syntyi tietoa ilman erityisiä tutkimusmetodeja. Perhetyön kehittäminen on ollut käytännöllistä, toiminnallista ja keskustelevaa. Työyhteisö on löytänyt kyvyn kehittää itse omaa työtään, on toteutettu kehittämisideoita, tuotettu tietoa ja tietoisesti pohdittu omaa ammatillisuutta.

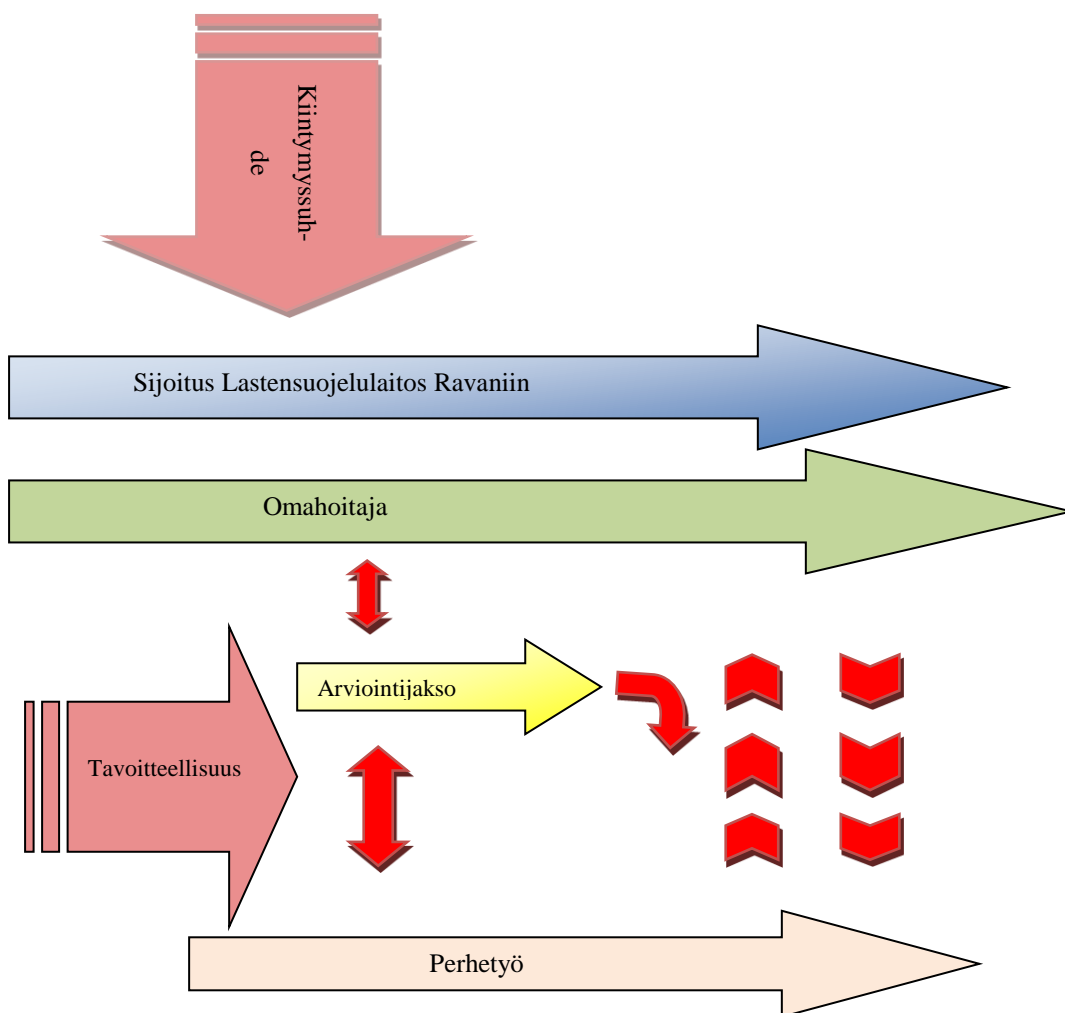
Kehittämistehtävän kirjallinen tuotos ei ole täysin objektiivista, eikä sen tietoa voi omaksua ulkoa opettelemisella. Se, että olen kehittämistehtävän tekijänä osa työyhteisöä, on merkinnyt sitä, että oma roolini on ollut tehdä aloitteita ja vaikuttaa työyhteisöön kannustamalla heitä perhetyölähtöiseen ajatteluun. Kehittämistehtävän kautta saavutettua tietoa voidaan pitää arvosidonnaisena ja tulkintana tietyistä näkökulmista.

Kehittämistehtävässä on paljon tarkentavaa tietoa perheiden kohtaamisesta, lapsen huomioimisesta, tavoitteellisuudesta ja kiintymyssuhdeajattelusta. Tämä on mielestäni olennaista, jotta voidaan tarkastella perhetyötä mahdollisimman kattavasti. Perhetyö on pitänyt tässä työssä tehdä ensin näkyväksi ja tiedostetuksi, jotta sitä on ollut mahdollisuus kehittää. Tätä tietoa kaivattiin myös Ravanikodissa, koska perhetyö on rakentunut hiljalleen käytännön työstä nousseen tiedon pohjalta. Kehittämistehtävän läpi lukeminen ei tee lukijasta perhetyöhön päteväitynyttä. Sen tarkoituksena on antaa pohjatietoa työstä ja sen haasteista, sekä saada jokainen lukija pohtimaan omia vahvuuksiaan ja kehitettäviä ominaisuuksiaan suhteessa perheiden kanssa tehtävään työhön.

Ravanikodin perhetyön konkreettinen kuvaus saadaan tiivistettyä hyvin pieneen tilaan. Kiintymyssuhdeajattelu vaikuttaa läpi lapsen sijoituksen Ravanikodissa. Omaohitajan rooli lapsen merkittävänä henkilönä korostuu, hän erityisesti rakentaa lapsen

kanssa kiintymyksellistä suhdetta. Perhetyötä tehdään lapsen perheen kanssa sijoituksen ensimmäisen vuoden ajan. Arviointijakson aikana tutustutaan perheeseen ja pyritään löytämään yhteiset tavoitteet työskentelylle. Omahoitajan ja perhetyönohjaajan välinen yhteistyö on merkittävää koko työskentelyn ajan. Lapsen ja perheeseen liittyvistä asioista tulee keskustella ja niitä käsitellä yhteisesti riittävästi. On myös huomioitava, että perhetyöstä saatu tieto siirtyy arjen hoito- ja kasvatustyöhön samalla tavalla kuin lapsen arjen tieto siirtyy perhetyön tapaamisilla perheille.

Ravanikodin perhetyön kuvaus:

Tapaamiset:

1 2 3 4 → 5 6 7 8 9 10 11 12

Kotikäynti, sukupuoli, vanhemmuuden roolikartta, yhteenveto (tapaamiset 1 – 4) →

tavoitteet & kirjaus, työskentely, arviointi ja työskentelyn päättäminen (tapaamiset 5 – 12)

Kehittämistehtävän tavoitteet olivat haastavat. Olemassa olevan työn tekeminen näkyväksi ei ole helppoa ja yksinkertaista. Vuorovaikutukseen pohjautuvassa työskentelyssä on monta muuttuvaa tekijää, joita kaikkia ei voida määritellä. Tässä työssä keskityttiin löytämään tapoja työskennellä, joiden avulla autetaan vanhempaa ja lasta heidän välisessä vuorovaikutuksessa. Samat työskentelyotteet auttavat myös työntekijää vanhemman ja lapsen kohtaamisessa ja vuorovaikutuksessa heidän kanssaan. Kehittämistehtävässä tavoitteet saavutettiin. Valmis työ antaa paljon näkökulmia ja tietoa perheiden kanssa työskentelystä.

8 POHDINTA

Opiskelu on matka, jossa on selkeästi määritelty aloitus ja sen päättymisen. Matka on täynnä tavoitteita, työntekoa, pysähtymistä ja arviointia. Kehittämistehtävän kirjoittaminen ja tekeminen työn ohessa on ollut haasteellinen tehtävä. Se, että kehittäminen on suuntautunut omaan työhön, on ollut hyvin hyödyllistä, mutta samalla se on ollut erittäin haasteellista. Työ on ollut niin lähellä, että se on vaikeuttanut välillään näkemistä.

Kehittämistehtävän tavoitteena oli laatia työyhteisöni perhetyöstä ja sen sisällöstä selkeä kuvaus, teos, joka kuvaa mahdollisimman tarkasti niitä asioita, joita perhetyöllemme tavoitellaan. Perhetyöllä oli olemassa jo toimiva runko, jonka ympärille halusin kehittää perhetyön mallia, jossa erityisesti kiinnitetään huomiota tavoitteellisuuden ja kiintymyssuhdeajatteluun. Lähtökohta kehittämistehtävän tekemiselle oli avoin, rajaavia tekijöitä ei juuri ollut. Nopeasti ajateltuna toiminnan kehittäminen omista mielenkiinnoista käsin tuntuu helpolta, mutta se ei välttämättä sitä ole. Tehtävän rajaamattomuus ja tavoitteiltaan täsmentymätön kokonaisuus nousivat työskentelyn aikana välillä esiin. Tämä vaati minulta työntekijänä uskoa kykyyn hallita epämääraistä kokonaisuutta ja luottamusta siihen, että rajausta ja täsmentyminen tapahtuvat vähitellen kehittämistehtävän edetessä, vuorovaikutuksessa työyhteisön kanssa ja yhteisen ajattelun ja pohdinnan kautta. Oma usko koetteli myös selkeiden, erillisten suunnittelu, tutkimus- ja työskentelyvaiheiden puuttuminen. Nämä kaikki ovat koko prosessin ajan olleet päällekkäin käynnissä.

Kehittämistehtävän tekeminen on selkiyttänyt omaa työnkuvaani ja paikkaani työyhteisössä. Oman ammatillisuuden, arvojen ja asenteiden tietoinen pohdinta vuorovaikutuksessa muiden ammattilaisten kanssa tuo aina jotain uutta omaan työskentelyyn. Toivon, että työyhteisön jäsenet ovat matkan varrella kokeneet samankaltaisia oivalluksia. Oma ajatukseni on, että kehittämistehtävä palvelee jokaista Ravanikodin työntekijää. Se voi olla ajatusten herättelijä, oman ammatillisuuden vahvistaja tai oman roolin vahvistaja. Toivon mukaan se rohkaisee mahdollisimman montaa heittäytymään työtehtävissä uudella tavalla suhteeseen lapsen ja perheen kanssa.

LÄHTEET

Alanen, L. 2009. Johdatus lapsuuden tutkimukseen. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.

Antikainen, S. 2005. Kun puheeksi otto jännittää. Teoksessa Erikson, E. & Arnkil, T. E. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Helsinki: Stakes, 9 – 11.

Arhovaara, S. 1999. Näkökulmia kotona tehtävään perhetyöhön ja perheterapiaan. Teoksessa Aaltonen, J. & Rinne, R. (toim.) Perhe terapiassa. Vuoropuhelua vuosituhannen vaihtuessa. Helsinki: Suomen Mielenterveysseuran Koulutuskeskus, 158 – 167.

Becker-Weidman, A. 2008. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia: teoria. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. (toim.) Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa. Tampere: PT-kustannus, 37 – 76.

Bertolino, B. 1999. Ratkaisukeskeinen nuorisoterapia. Opaskirja ongelmanuorten kanssa työskenteleville. Juva: Lyhytterapia-instituutti Oy.

Erikson, E. & Arnkil T. E. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Helsinki: Stakes.

Hakulinen, T., Koponen, P. & Paunonen, M. 1999. Perheen hoitotyöhön liittyvät käsitteet. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. (toim.) Perhe hoitotyössä. Teoria, tutkimus ja käytäntö. Porvoo: WSOY, 25 – 42.

Heikkinen, H. L. T. 2001. Toimintatutkimus –toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 170 – 185.

Hughes, D.A. 2006. Tie Traumasta tervehtymiseen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. Tampere: PT-Kustannus.

Hughes, D.A. 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. Tampere: PT-kustannus.

Hurtig, J. 1999. Huvitusta, hyvitystä vai hyödyllistä. Lastensuojelullisen perhekuntoutuksen arviointia. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. tutkimusraportteja ja selvityksiä 30. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Hurtig, J. 2003. Perhetyö lastensuojelutyönä. Teoksessa Hurtig, J., Hautajärvi, S. & Rantalaiho, U-M. (toim.) Lastensuojelua kehittämässä –Arvioivia näkökulmia Nuorten Ystävien Lapsi Lapissa –projektiin, 7 – 99.

Joronen, K. 2006. Perhe – nuoren elämän turva, uhka ja mahdollisuus. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-kustannus, 37 – 59.

Jääskeläinen, I. 2006. Osallisuus hyvän elämän mahdollistajana. Lapset, nuoret ja perheet seurakuntien tekemässä työssä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-kustannus, 91 – 116.

Kalland, M. 2004. Vauvan ja lapsen kehityksellisten tarpeiden huomioiminen lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, A., Saarinio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 119 – 140.

Kananoja, A. 2010. Sosiaalityön asiakastyön menetelmät ja orientaatiot. Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanom Oy, 119 – 139.

Kiesiläinen, L. 1998. Vuorovaikutusvastuu. Ammatilliset vuorovaikutustaidot kasvatusyhteisössä. Hämeenlinna: Arator Oy.

Laitinen, M. & Kemppainen, T. 2010. Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 138 - 177.

Lastensuojelulaki. 2007. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelulaitos Ravani Oy, toimintakertomus 2003.

Lastensuojelulaitos Ravani Oy, toimintakertomus 2004.

Lastensuojelulaitos Ravani Oy, toimintakertomus 2005.

Lastensuojelulaitos Ravani Oy, toimintakertomus 2007.

Lastensuojelulaitos Ravani Oy, toimintakertomus 2008.

Lastensuojelulaitos Ravani Oy, toimintakertomus 2009.

Lastensuojelulaitos Ravani Oy, toimintakertomus 2010.

Makkonen, M. 1995. Keskustelutyö lastensuojelussa. Saarijärvi: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Marin, M. 1999. Perhe ja sen muutos suomalaisessa kulttuurissa. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. (toim.) Perhe hoitotyössä. Teoria, tutkimus ja käytäntö. Porvoo: WSOY, 43 – 60.

Mäkelä, J. 2006. Suomalaisen laitoksen esipuhe. Teoksessa Hughes, D.A. Tie Traumasta tervehtymiseen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. Tampere: PT-Kustannus, 9 – 11.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Möller, S. 2004. Sattumista suunnitelmallisuuteen. Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Möller, S. 2005. Suunnitelmallinen työskentely tekee lapsesta asiakkaan. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 61 – 69.

Möller, S. 2005b. Arviosta sanoisin. Tutkimus lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheeseen liittyvän arvioinnin mallintamisesta. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Niskala, A. 2010. Mallinnus sosiaalityön kehittämisen välineenä. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 277 - 305.

Noppari, E. 2006. Leiman antajat ja kantajat. Ajatuksia leimasta ja leimaamisesta asiakaslähtöisessä ja terveyttä edistävässä perhetyössä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-kustannus, 171 – 199.

Ojaniemi, P. & Rantajarvi, K-M 2010. Alkuarvioinnista suunnitelmalliseen lastensuojelun sosiaalityöhön. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 219 - 244.

Paaso, S-A. 2010. Lapsen ja vanhempien kanssa. Teoksessa Paaso, S-A (toim.) Mitä lapselle kuuluu? –Opas lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Jyväskylä: Pesäpuu ry, 23 -36.

Paaso, S-A. 2010b. Työtä suunnitellusti ja parityönä. Teoksessa Paaso, S-A (toim.) Mitä lapselle kuuluu? –Opas lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Jyväskylä: Pesäpuu ry, 37 – 42.

Pahkala, K. 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen Kalajoen perhe- ja sosiaalityössä. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 26 – 36.

Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 1999. Perhe hoitotyössä. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. (toim.) Perhe hoitotyössä. Teoria, tutkimus ja käytäntö. Porvoo: WSOY, 14 – 24.

Piha, J. 1999. Lapsikeskeinen perheterapia. Teoksessa Aaltonen, J. & Rinne, R. (toim.) Perhe terapiassa. Vuoropuhelua vuosituhannen vaihtuessa. Helsinki: Suomen Mielenterveysseuran Koulutuskeskus, 14 – 20.

Pesonen, A. 2006. Hyväksytyksi tulemisen kokemus sosiaali- ja terveystalouden auttamistyössä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveystalouden työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-kustannus, 155 - 170.

Pietilä, A-M 1999. Perhe nuoren kontekstina: vanhempien ja nuorten väliset sosiaaliset suhteet ja vanhempien voimavarat. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. (toim.) Perhe hoitotyössä. Teoria, tutkimus ja käytäntö. Porvoo: WSOY, 247 – 274.

Pohjola, A. 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 19 – 74.

Pösö, T. 2007. Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa Vuori, J. & Nätkin, R. (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 65 – 82.

Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys –puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Reijonen, M. 2005. ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?” – ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 7 – 15.

Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmaratkaisun perusteet. Jyväskylä: SoPhi.

Saari, E. 2007. Mitä –pitääkö tutkijan olla myös käytännön toimija? Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 121 – 151.

Saarikallio-Torp, M., Heino, T., Hiilamo, H., Hytti, H. & Rajavaara, M. 2010. Lapset huostassa, vanhemmat ahdingossa. Teoksessa Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) Perhepiirissä, Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 236 - 264.

Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 240 – 255.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa –käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Seikkula, J. & Arnkil, T. E. 2005. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Taitto, A. 2002. Huomaa lapsi: päihdeongelma perheessä. Helsinki: Lasten Keskus / LK-kirjat.

Tapio, N., Seppänen, P., Hyppönen T., Janhunen, T., Prusila, L., Salo, S., Toivanen, R. & Vilen, M. 2010. Parisuhde ja vanhemmuus. Teoksessa Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kustannos-Osakeyhtiö Kotimaa, 102 – 167.

Taskinen, S. & Törrönen, M. 2004. Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa Roos, J. P. (toim.) Huostaanottokirja. Turku: Design Nurmisaari, 12 – 20.

Tervonen-Arnkil, K. 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. . Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 147 – 160.

Tuovila, P. 2008. Terapeutti auttaa lasta näkemään arvonsa. Teoksessa Arkimies, K. Terveisiä sijaisperheestä. Yhdessä lapsen parhaaksi. Helsinki: Kirsikka Arkimies ja Kotimaa- Yhtiöt Oy, 173 - 184.

Tuovila, P. 2008b. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 29 – 75.

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. 2004. Laituri-projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 18. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto ry.

Varilo, E., Lounavaara-Rintala, H., Vuornos, P., Wahlbeck, J-C. & Varilo, L. 1999. Lastensuojeluperhe – malli ja toiminta sekä tällaiseen perheeseen kuuluvien nuorten hoito. Teoksessa Aaltonen, J. & Rinne, R. (toim.) Perhe terapiassa. Vuoropuhelua vuosituhannen vaihtuessa. Helsinki: Suomen Mielenterveysseuran Koulutuskeskus, 50 - 59.

Vilen, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P. , Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa, 9 – 59.

Viljanen, K. 1999. Perhekeskeinen lastenneuvolatyö. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. (toim.) Perhe hoitotyössä. Teoria, tutkimus ja käytäntö. Porvoo: WSOY, 290 – 306.

Välivaara, C. 2008. Lapsilähtöisiä vuorovaikutuksen välineitä. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 77 – 97.

Kehittämistehtävääni varten kartoitan työyhteisössämme työskentelevien näkemyksiä ja ajatuksia perhetyöstä. Tavoitteena on saada mahdollisimman kattavasti erilaiset näkemykset esiin ja saada ne osaksi arjen työtä.

Toivon, että jaksat käyttää hetken aikaa asioiden pohtimiseen. Palauta omat vastauksesi Johannan lokeroon **31.8.2011 mennessä**.

1. Mitä lastensuojelulaitoksen perhetyö mielestäsi on?
2. Mitä hyötyä perhetyöstä mielestäsi on lapselle ja perheelle?
3. Mitä hyötyä perhetyöstä on sinulle ammattilaisena arjen hoito- ja kasvatustyöhön?
4. Mitä mielestäsi tarkoittaa tavoitteellinen perhetyö?
5. Millä tavoin perheet sinun mielestäsi saadaan parhaiten mukaan lastensa asioihin?

Työyhteisön vastauksista laadittu kooste

1. Mitä lastensuojelulaitoksen perhetyö mielestäsi on?

”Tukea huoltajia ongelmanratkaisussa, auttaa näkemään uusia ratkaisuvaihtoehtoja.” x5

”Vanhemmuuden tukemista, joskus jopa sen uudelleen löytämistä.” x5

”Perheen sisäisen problematiikan käsittelyä ja ratkaisuja.” x4

”Yhdessä laitoksen henkilökunnan, lapsen ja perheen kanssa tehtävää työtä. Perhetyönohjaajalla suuri rooli perhetyössä, mutta omahoitajan panos on tärkeä.” x4

”Käsitellä ja vähentää vanhempien syyllisyyden tunnetta, mikäli kokevat epäonnistuneensa lapsen kasvatuksessa.” x3

”Perhetyönohjaaja toimii omahoitajan tukena ja työparina lapsen kasvatuksessa. Perhetyönohjaaja syventää tietoa perheistä ja tuo näin erilaisia näkökulmia perheiden kanssa työskentelyyn.” x3

”Lapsen sijoituksen ja siihen johtaneiden syiden käsittelyä.” x3

”Lisää ymmärrystä, miksi huostaanottoon on päädytty.” x3

”Perheiden auttamista ristiriitatilanteissa, kommunikaatio-ongelmissa ja asenne vaikeuksissa.” x2

”Tavoitteena saada vanhemmat tukemaan sijoitusta ja työskentelyä lastensuojelulaitoksessa. x2

”Saada vanhemmat osaksi lapsen elämää sijoituksesta huolimatta.” x2

”Lapsen näkökulman esiin tuominen, omahoitajalla tässä iso ja tärkein rooli.” x2

”Lapsen arjen näkyväksi tekemistä vanhemmille ja lapsen äänen kuuluviin saamista.” x2

”Tukea kotona olevaa perhettä ja vanhempia, sekä olla apuna kodin ja laitoksen välisessä vuorovaikutuksessa.” x2

”Selvittää perheen ”kipukohdat” lapsen kasvatuksen ongelmissa.”

- ”Huostaanottoon johtaneiden asioiden käsittelyä ja muuttamista, tavoitteena lapsen kotiuttaminen.”
- ”Lapsen sanansaattajana toiminen ja huolehtia lapsen edun toteutumisesta.”
- ”Vanhempien kuuntelemista.”
- ”Perheelle merkityksellisten asioiden käsittelyä.”
- ”Dialogisuuteen perustuvaa keskustelua vanhemmuudesta ja lapsesta.”
- ”Yksi palvelumuoto.”
- ”Tukea perheitä luomaan vahvemmat tunnesiteet lapseensa.”
- ”Vanhemmuuden arviointia.”
- ”Saada vanhemmat pohtimaan omaa vanhemmuuttaan ja kehittämään omaa toimintaansa.”
- ”Vanhempien vastuu omasta lapsestaan, perhetyönohjaaja käsittelee hankalia tilanteita ja tunteita yhdessä vanhempien kanssa.”
- ”Perheiden auttamista, jotta kykenevät olemaan parempia vanhempia ja omaisia.”

2. Mitä hyötyä perhetyöstä mielestäsi on lapselle ja perheelle?

”Auttaa perhettä ymmärtämään toisiaan.” x5

”Jakaa perheen sisäisiä, mahdollisesti salattuja ja vaiettuja asioita ja ongelmia sekä käsitellä niitä yhdessä vuorovaikutuksessa ja mahdollisesti ratkaista niitä.” x4

”Lapsen ja vanhempien välisen kommunikaation tukeminen ja ohjaus, joskus jopa sen opettelu.” x3

”Saada perhe ymmärtämään sijoituksen edut ja hyödyt ja tätä kautta lapsen paras.” x3

”Vanhemmat saavat tukea vanhemmuuteen ja heitä autetaan löytämään omat voimavaransa ja vahvuutensa vanhempina.” x3

”Lapsen ja vanhemman välille muodostuu uudenlainen suhde.” x3

”Perheen yhteenkuuluvuuden tunne kasvaa, lapsi säilyy osana perhettä sijoituksesta huolimatta.” x3

”Erityisesti sijoituksen alussa perhe voi olla hyvin väsynyt ja voimavarat vähissä. Perhe saa hengähdystauon ja perhetyönohjaajan kanssa voidaan käsitellä sijoitusta edeltäneestä ajasta ja tapahtumista ilman syyllistämisen pelkoa.” x3

”Perhetyönohjaaja voi olla yksi perheen kuuntelijoista, usein tukiverkostot hyvin pienet.” x2

”Perhetyö on eheyttävää, se tuo lapsen maailman laitoksen tietoisuuteen.” x2

”Perhetyön hyöty näkyy parhaimmillaan vanhempien muuttuneina toimintamalleina.” x2

”Sisarukset saavat käsityksen sijoitetun perheenjäsenen elämästä ja ymmärtävät ehkä paremmin, miksi veli tai sisko ei asu kotona.”

”Auttaa perheitä löytämään kadotettu rakkaus omaa lastaan kohtaan.”

”Mahdollisuus sanoittaa ja oikaista väärinymmärrykset ja olettamukset.”

”Yhteistyö laitoksen, perheen ja lapsen välillä.”

”Velvoitetaan perheitä myös vierailemaan laitoksessa oman lapsensa luona.”

”Perhetyö antaa perheille aikaa ja mahdollisuuden tulla kuuluksi. Tämä on erityisen tärkeää.”

”Perhetyö luo mahdollisuuden päästä perheiden asioissa pintaa syvemmälle.”

”Lisää vanhempien ja lasten tietoisuutta toisistaan.”

”Perhetyö ja perhetyönohjaaja toimii ”tulkkina” lapsen ja vanhemman välillä.”

”Jotta perhetyöstä saadaan paras mahdollinen hyöty, on myös muun lastensuojelulaitoksen henkilökunnan osallistuttava siihen ja tutustuttava perhetyönohjaajan tuottamaan tietoon. Tätä tietoa tulee myös käyttää hyväksi työskennellessä lapsen kanssa.”

3. Mitä hyötyä perhetyöstä on sinulle ammattilaisena arjen hoito- ja kasvatustyöhön?

”Perhetyö antaa tietoa perheestä, auttaa ymmärtämään tilannetta ja tuo uusia ratkaisumalleja.” x6

”Perhetyönohjaajan kanssa käydyt keskustelut perheestä ja lapsesta erittäin tärkeitä ja tukevat arjen hoito- ja kasvatustyötä.” x5

”Yhteistyötä perheen ja lapsen asioissa tarvitaan, jotta päästään puuttumaan todellisiin ongelmiin. Pelkkä lapsen asioiden käsittely ei auta selvittämään kaikkia asioita.” x5

”Helpompi ymmärtää perheen olemassa olevia ongelmia. Vanhempien on helpompi kertoa asioistaan samalle henkilölle eli perhetyönohjaajalle.” x4

”Perhetyö on merkittävä osa hoito- ja kasvatustyötä. Se helpottaa suuresti ohjaajien tekemää työtä lapsen kanssa. Omahoitajan ei tarvitse yksin kohdata vanhempien murheita ja ongelmia. Perhetyönohjaaja mahdollistaa omalla työllään sen, että omahoitaja voi selkeästi keskittyä lapsen kanssa tehtävään työhön.” x3

”Omahoitajan ja perhetyönohjaajan yhteinen tapaaminen perheen kanssa erittäin tärkeää ja työskentelyyn tietoa tuovaa.” x3

”Toimiva yhteistyö perheen kanssa helpottaa lapsen olemista laitoksessa.” x2

”Perhetyön tuoma tieto auttaa ymmärtämään perheiden näkökulmaa heidän asioihinsa.” x2

”Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö luo avoimemman ja suvaitsevamman ilmapiiri omahoitajan ja perheen, sekä omahoitajan ja lapsen välille.” x2

”Perheen mukana olo tuo luottamusta tulevaan, lapsi ei jää yksin sijoituksen päätyttyä.”

”Perheellä voi olla negatiivisia kokemuksia aikaisemmista yhteistyötahoista. Perhetyö auttaa luottamuksellisen suhteen luomisessa perheen ja lastensuojelulaitoksen välille.”

”Riski, että perhetyö jää irralliseksi osaksi arjen työstä, jos se koetaan toisen hoitamaksi työalueeksi, eikä kyetä liittämään sen tuottamaa tietoa omaan työskentelyyn.”

”Lapsen arkitodellisuus kulkeutuu vanhemmille eri tavalla perhetapaamisten kautta kuin pelkästään puheluiden tai kuukausiyhteenvetojen välityksellä.”

”Erillinen perhetyö on erittäin tärkeää hoito- ja kasvatustyön kannalta, koska sitä kautta saadaan tietoa, joka ei muissa tapaamisissa nouse esiin.”

”Perhetyönohjaajalta saa ammatillista tukea arjen työhön.”

”Omahoitaja osoittaa olevansa kiinnostunut lapsen asioista käyttäessään perhetyön tuottamaa tietoa työskentelyssään. Lapsi huomaa tämän ja se syventää omahoitajasuhdetta.”

4. Mitä mielestäsi tarkoittaa tavoitteellinen perhetyö?

”Perheen tilanteen ja ongelmien kartoittamisen jälkeen, yhdessä perheen kanssa luodaan tavoitteet perhetyölle. Tavoitteiden asettaminen perheen tarpeista käsin antaa perhetyöstä parhaan mahdollisen hyödyn. Perhetyönohjaaja osaa kartoittaa tilannetta ammattilaisen näkökulmasta ja ehdottaa perheelle hyödyllisiä ratkaisuja.” x4

”Tavoitteet laaditaan kartoituksen pohjalta ja työskentely sen pohjalta.” x2

”Yhdessä vanhempien ja lapsen kanssa asetetaan selkeät päämäärät, joihin pyritään vaikuttamaan. Päämääriä tarkistetaan yhdessä säännöllisin väliajoin.” x2

”Perheen vahvuuksien rakentaminen osatavoitteiden kautta.”

”Perheen sisäisen vuorovaikutuksen luominen ja eheytyminen.”

”Tavoitteellinen perhetyö ei ole vain keskustelua, pyritään löytämään ratkaisuja ongelmille.”

”Ei pelkästään perheen tilanteen kartoittamista.”

”Työskentely on rajattu tiettyyn ajanjaksoon.”

”Kun haetaan muutosta, on oltava tavoitteita.”

”Asiakassuunnitelmassa asetetaan tavoitteet sijoitukselle, samoin perhetyölle.”

”Perheen kanssa työskennellään säännöllisesti ja intensiivisesti. Sen tavoitteena on luoda uusia toimintamalleja perheen sisällä.”

”Perhetyönohjaaja kulkee perheen rinnalla ja tukena.”

”Tavoitteiden asettamista ja tällä tavalla pyritään saamaan perhe mukaan lapsen ja perheen elämäntilanteen parantamiseen.”

”Tavoitteellisella perhetyöllä tuetaan vanhempia kasvatuksessa ja pyritään aikaansaamaan kasvatuksessa yhteinen linja perheen ja laitoksen välille lapsen parasta ajatellen.”

”Tavoitteellinen perhetyö on kokonaisuus, joka eteen suunnitellusti. Se ei saa olla vain sattumanvaraista jutustelua, vaan ennen kaikkea vanhemman ja lapsen suh-

detta ja parantavaa toimintaa. Yksi tärkeä tehtävä on auttaa ja kannustaa vanhempaa olemaan perheen turvallinen aikuinen, joka pitää huolta ja asettaa rajat.”

”Perhetyöntapaamisten tulee olla päämäärätietoisia, mutta samalla tietyllä tapaa epämuodollisia tilaisuuksia. Vapaamuotoisuus ja rento ilmapiiri palvelevat perhetyön tavoitteiden saavuttamista.”

”Tavoitteellisessa perhetyössä on kirjallinen suunnitelma, etukäteen mietityt työmenetelmät ja työvälit, sovittu aikataulu, yhteisesti sovittu tavoite, arviointi, kirjallinen yhteenveto työskentelystä ja arvio sen toteutumisesta. Se on ammattillista ja keskittyy olennaiseen ottaen myös vaikeat ja huolestuttavat asiat puheeksi.”

5. Millä tavoin perheet sinun mielestäsi saadaan parhaiten mukaan lastensa asioihin?

”Vanhemmat tulee saada ymmärtämään, että ovat lastensa tärkeimpiä ihmisiä ja tätä kautta saada vanhemmat sitoutumaan lapseensa ja hänen asioihin.” x6

”Vanhempien luottamuksen saavuttaminen tärkeää. Heidän tulee tunkea tulevana kuulluksi ja kokea, että ovat osa prosessia.” x4

”Aktiivinen yhteydenpito vanhempiin ja motivoida vanhempia pitämään yhteyttä lapseensa.” x5

”Saamalla vanhemmat ymmärtämään heidän olevan edelleen vanhempia, vaikka lapsi 'otettu pois'.” x3

”Vaatii välillä velvoittamista ja patistamista, vanhempien on hoidettava oma osansa.” x3

”Vaatii perheiden rinnalla kulkemista.” x3

”Hyväksyvä asenne auttaa yhteistyössä vanhempien kanssa.” x2

”Perhetyön tapaamisten tulee olla perheille mielekkäitä, ei saa tuntua painostavilta tai tilanteilta, joissa heitä arvostellaan ja moititaan.” x2

”Perheasunnon hyödyntäminen.” x2

”Perheitä tulee kannustaa ja ymmärtää. Tulee näyttää, että olemme kiinnostuneita heidän asioistaan ja hyväksymme heidät puutteineen.” x2

”Perhetyönohjaajan ja omahoitajan rooli tärkeä, kun yritetään saada perheet mukaan työskentelyyn.” x2

”Tekemällä lastensuojelulaitoksen toiminta tutuksi vanhemmille ja lähisuvulle.” x2

”Avoin ja rehellinen kohtaaminen mahdollistaa, että kaikista asioista voidaan puhua. Kaikkia perheen tekemisiä ei tarvitse hyväksyä.”

”Työskentelylle asettaa haasteita perheen muut ongelmat, mm. mielenterveys- ja päihdeongelmat. Ne voivat hidastaa tai jopa estää lapsen asioiden käsittelyä.”

”Perheessä voi olla myös esteitä, jotka eivät mahdollista perhetyön tekemistä, vaikka halua olisi, mm. parisuhdeväkivalta, uudet parisuhteet.”

”Työntekijöinä tulee ymmärtää ja hyväksyä se tosiasia, mitä huostaanotto tekee perheelle ja vanhemmille, mm. huono omatunto, pettymys ja halu hyvittää lapselle.”

”Lapsen kanssa työskenneltäessä tulee muistaa hänen lojaliteettinsa omia vanhempia kohtaan. He ovat hänen vanhempansa, olivat sitten minkälaisia tahansa. Lapsi kyllä ymmärtää vanhempana asiat, mistä on puhuttu ja mistä on ollut kyse.”

”Vanhempien saaminen vierailemaan laitoksessa on haastavaa ja sitä on vaikea ymmärtää työntekijän näkökulmasta.”

”Perhetyötä on kehitetty uuteen malliin, jossa jokaisen lapsen ja perheen kanssa työskennellään sijoituksen ensimmäinen vuosi. Tämä on vaikuttanut tosi hyvältä ratkaisulta.”

”Tulee muistaa, että kaikkien osalta tavoite ei tule olemaan perheen yhdistäminen.”

”On myös tilanteita, joissa lapsen ja perheen yhteydenpitoa ei kannata tukea, eikä perhetyö tehdä.”

”Herättää halu uuden oppimiselle.”

”Virheitä voidaan korjata.”

”Mitään ei ole menetetty –mentaliteetin löytäminen.”